

Лемківська Творча Осін

Свячена 100. річниця
видавання часопису „Лемко“

Санч-Гутиці 15-16.X.2011

ЛЕМКІВСЬКИЙ РІЧНИК 2011

ЛЕМКІВСЬКИЙ РІЧНИК 2011

**ВІДАННЯ ПОСВЯЧЕНЕ
ІСТОРІЇ І КУЛЬТУРІ ЛЕМКІВ**

**СТОВАРИШИНЯ ЛЕМКІВ
КРЕНИЦЯ – ЛІГНИЦЯ
2011**

Загальна редакція
і комп'ютерний склад:
Петро Трохановський

Знімка на окладинках:
Петро Басальга

Коректа
АТ-АТ

Łemkowski Rocznik 2011
ukazał się dzięki dotacji
Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

ISBN 978-83-927395-4-8

„Лемко” і Лемкы

Миняючий 2011 рік (альманах, звичайом остатнього часу, выдаєме під конец рока) проходил під знаком святкування 100. річниці явління ся на лемківськым подвірци часопису „Лемко” – події, яка отворено, wyraзно зачала формувати новобытне лице нашого народу, печатати в дослівным і перенісным сенсі лемківску душу.

Ідейом наших кругів было провести тото святкування в можливій шырокій шкали, та лем невеликій части заміряня повело ся сполнити. Не місце ту шырити ся, застаналяти ся над причыном невеликого заінтересування темом наших окремых народных кругів (ци радше діячів, бо они креуют днепшніст і будучніт), вытігати выштыкы „зато”, „понеже”. Генеральні – хоц міняючий рік значыт барз округлу, сотну річницю наших еманципацийных стремлінь, тот же минулий столітній період вмістил в собі і найвекшы народны потрясіня, і – на одміну „Лемкови” сперед столітя – одпечатал ся негатывні на нашым быттю. Хоц, видит ся, робиме вельо (мам на мысли выштыкы нашы організації), не годни мы, не в силі мы робити выштыго, што робити бы належало. Єднако, однісні реченых святкувань ци лем акцентування темы, повело ся нам організувати на Лемківській Ватрі на Чужыні невелику выставу *100-літя лемківського часопису „Лемко”*. Шырше, достойнійше одзначыли мы річницю підчас проведенной в Новым Санчы і Горлицях XIX Лемківській Творчій Осени.

І тогорічний наш альманах – хоц не є то хронольоґічні што до змісту інчых поміщаных тем – зачынаме презентаціём „Лемка”. В даякым сенсі є то продолжыньом влонішнього нашого альманаху, посвяченого Іванови Русенкови, понеже акуратні Русенко стоял в ряді тых, што формували лице „Лемка”.

Подібні, ци радше уж безпосередно континуаціём є попіщена в „Річнику” новелля Петра Поляньского *Карпатскій гончар* (влони, з нагоды 100. річниці смерти писменника окремоткы о його жыттю помістили мы новеллету *Чудний гробовий дух*). Деси враз з выданьом нашого альманаху, стараньом кругу

Руской Бурсы явит ся обшырне, окреме видання прозы Петра Полянського – в оригіналі (писал язычийом) і в сучасным лемківським языку. Понеже редактор „Лемківського Річника” причинил ся бодай найобшырнійше до перевдіння творів того автора, не буде ачий гріхом, же помішат в „своім” виданю бодай якусу част власной працы.

Што іщы найдеме в Річнику? Вірний Річникови Богдан Горбаль порадувал нас надісланьом змістового наукового допису о Михалі Дутко (1894-1971), Лемку в американській дипломатычній службі, якого річниця смерти – як видно з років жытя – припадат того рока. Зас Анна Рьдзанич, нашлідством нашой, тыж дост уж долгой спілпрацы удоступнила нам прекрасний допис з нагоды округлого жытьового ювілею – 60-літя сучасной лемківской поетесы Штефанії Трохановской.

Найдеме тыж допис редактора Річника з найдавнішшой історії Сандеччыны, в заложыню не річницьовий, хоц на простори представлених віків, річницю, ачий і неєдну, мож в ним найти. Одредакцийний і річницьовий є зновлений (на десят наступных років, маме надію) в дакус інчій, енциклопедичній формі цикл *Річниці гу одсьвіжыню памяти* – представляючий корыфеїв нашого роду.

Скромнійший, бодай обьємом, наш тогорічний альманах, але красні обіцюєме (зас) поправити ся. Най ся сполнит. Нам і – очевидні – Вам, Дорогы Читателі.

Редактор

ОЛЕНА ДУЦЬ-ФАЙФЕР

Століття часопису „Лемко”*

В 1911 році зачал виходити перший лемківській часопис о наголовку „Лемко – газета для народа”. Был то момент незмірні істотний в історії лемківської культури. Факт заістнування регіональної газети вказувал на штораз полнійше выодрубняня ся культуровой просторі регіону і початкы еманципацийных стремлінь лемківської інтелігенції. Акуратні видавничя простір творила можливости концентрування ся на проблемах тычучых ся Лемковины і высловлювання опіній та поглядів прецизуючых образ той країны і ей жытелів. Шпальты газеты стали ся тым місцьом, де на шпыршу шкалю розпочало ся формування писаного языка Лемків, опертого на родимій бесіді.

Газета зачала виходити во Львові 1(14) січня 1911 рока як *Прибавленіє кь „Прикарпатской Руси”*. Їй видавцьом і одповідальным редакторьом был Григорий Гануляк. Во вступных одредакцийных увагах чытаме:

Уж од долгого часу одзывали ся на Лемковині голосы, якы домагали ся выдаваня для той части Руси бодай малой газеты. Жадали того численны Лемкы, понеже Лемковина находит ся в дакус одмінных околичностях нич решта закутин нашої Галицкой Руси. Зато тіж вельо з того, што для решты Галицкой Руси єст важне, для Лемковины не ма оно такой ниякого значыня. Мало того! Руска лемківска бесіда значучо ріжнит ся од бесіды хоснуваной в інчых частях Руси. Газета ци книжка, написана бесідом хоснуваном в інчых місцях, бодай і галицкой Руси, не цілком зрозуміла для Лемка (...). Кед Лемкы, з єдной стороны не находят в газетах выдаваных для руского

* Текст є тлумачыньом выімоків з працы Авторкы *Literatura lemowska w drugiej polowie XIX i na początku XX wieku* (PAU, Kraków 2001). Наголовок надано одредакцийні. В цитатах, за выятком першого, заховано оригінальний правопис, резигнуючы лем з твердого знаку і ять.

С нашої сторони треба писати так, щоб нас и тот селянин, и тот селянка порозуміли, котры до тепер навет ищи газети в руках не мали. Треба отже писати як найвеще зрозуміло, и што до языка и што до содержания наших статей.³

През три місяці „Лемко” выходил во Львові регулярні што два тыжні. Але уж семий номер той газети, з дня 1(14) квітня 1911 рока, wydаний был в Новым Санчы. Вартат зас привести редакційне выясніня:

Коли приступали мы до выдавань газети „Лемко”, то хтіли, газету, тому, яко назначену для Лемковщины – от разу выдавати на Лемковщині а именно в Новім Санчи, в осени лоннского року. Нашли ся але всіляки трудности, переешкоды и мы были змушены выдавати ю с початку во Львові. Тепер удало ся тоты переешкоды усунути и длятого перенесли мы издательство „Лемка” из Львова до Нового Санча.⁴

Враз з перенесіньом редакції до Нового Санча повекшено формат газети. Формальні обовязкы выдавці і одповідального редактора принял на себе адукат з Нового Санча, др Александер Гассай. Редакторы змінiali ся дост часто. Од девятнадцатого числа (з дня 2/15/ жолтня 1911 р.) редакцію часопису обнял Ілия Гойняк, выдавцьом остал Гассай і Спілка.. З початком 1912 рока газета стала ся тыжденником о звекшеном двократно обьємі (зо штырьох до осмох стран), зо сталым гумористычно-сатырычным причынком. Од числа третього з 1912 р. редакцію перенял Димитрий Вислоцкій (Ваньо Гунянка – знаний редактор лемківських часописів, головні еміграційных, в меджевоєнны періоді) і провадил ю до числа тридцет пятого з 1913 рока. Пак на становиску головного редактора заступил го Іван Андрейко [такой цілком ровесник Д. Вислоцкого, тіж вихованок сандецкой Бурсы – Ред. ЛР]. Быти може был то выміг цензуры, понеже тридцет пяте і тридцет шесте число тыжденника было цілком конфіскуване. Тымчасом (од штырнадцетого числа з 1913 рока) редакцію часопису перенесено до Горлиц. Выдавцьом до кінця остал др Александер Гассай. В 1912 році редакция га-

³ *Просиме нас порозміти!*, там же, ч. 5, с. 2

⁴ *От Редакції, „Лемко”*, Р. 1911, ч. 7, новий Санч 1911, с. 1.

зеты приспособила і видала *Иллюстрированный календар „Лемко“ на рік 1913*. Передвоєнна едиция газети „Лемко“ тырвала до 1914 рока, зновлена была в меджевоєнним періоді.

Зміст часопису – з пункту виджыня дошлїдничой проблематыкы піднятой в тій працы – є барз інтересуючий. Як односсячий ся безпосередньо до лемківской простори, дає він реальный образ культурного, суспільного, політычного і релігійного жытя Лемків на схылї галіційской епохы. Дає тыж выображыня о можливостях і формі лемківской бесіды хоснуваной в шыроко закроєній літературно-публіцистычній функції. Проблематыка порушана на странах періодыка є барз ріжнородна. Тексты повчуючы, інтересуючы і забавны (як заложено в програмі), якы предлагал Лемкам їх часопис, то были передовшыткым інформації о актуальных подіях на Лемковині, політычны, економічны, культурны відомости зо сьвіта, газдівскы порады, з обсягу домашнього газдуваня, звязаны зо здоровльом і гігієном, друкуваны частями белетристычны творы, полемічно-сатирычны дописы, жарты. Принагідні являл ся нп. інформаційний выборчий бльо́к ци святочний додаток. Єдна страна посвячена была обычній реклямі та іформациям о услугах і услуговых інституциях.

Серед актуальности з Лемковины на перший плян выбивают ся інформації о основаных там культурно-освітніх товариствах, газдівскых спілках, о працы чытален ім. М. Качковского, о лемківскых патріотах і суспільных діячах, о місцевых політычно-суспільных підприємях, о еміграції Лемків до Америки, о родячым ся конфлікті помедже традиціоналістычні наставлєныма лемківскыма діячами, а ведучыма свою пропагандово-освідомлюючу діяльність українскыма діячами, та вельо інчых.

Прикладово мож привести выімок з нотаткы *Счастья Боже дай!* зо шестого числа першого річника газеты:

Дня 27-го марта odbyлось у нас в Горлицях довірочное собрание наших русских людей, из Лемковщины. (...) Ухвалено было заложити у нас, на Лемковщині, новое Общество а именно Лемковскій Совіт т.е. Лемковскую таку раду, котра занималась бы вишитким таким, што относится до піднесеня нашої Лемковщины, так под взглядом

просвітительным, як економічним и політичним. Што такій Лемковській совіт т.е. лемковска рада – была бы для нашої Лемковщини барз потрібна, о том нема што и писати.⁵

Обшырнійший інформаційно-політичний допис з пятого числа того самого річника часопису голосит:

*Настали до Мациевой новый егомось, М. Дороцкій – украинец. Зараз, як лем пришли тот священник зачала их колоти в очи руска читальня им. Мих. Качковского, та хтіли ю перемінити на якусы иншу читальню. Скликали членов читальни, та зачали их намавляти, штобы перемінили читальню на иншу. Штука однако ся не удала.*⁶

Відомости мають передовшыткым інформаційний характер, але часто тыж пропагаторскій ци пропагандовий. Не сут лишены коментарів і оцін, підниманых з редакційного становиска. Сут серед них тыж численны кореспонденції од читателів. Утырвалили они ряд фактів і подій з жытя лемківской суспільности на порозі першой сьвітової войны.

Зас поміщаны на сторонах часопису відомости зо сьвіта мали на ціли піднести загальну культуру і знаня о політичных, економічных, суспільных подіях за границьом. Умысны колоны: *Зо сьвіта* ци *Кус с политики*, інформували в скороченню о подіях або вміщали обшырнійший політичний коментар. Вельо увагы посвячено особливі военным подіям на Балканах. В номерах часопису з 1913 рока являють ся алярмуючы наголовкы: *Чорны хмари над нами, Гроза войны Европейской, Война Австрії з Россіом, Шыткы ся збroyт, Балканы горят*. Серед інформацій зо сьвіта находить ся тыж вельо сенсацийного материялу.

Діл практычных порад складад ся з найбарже придатных в газдівстві порад і повчынъ, котры становили для газдів ачий цінне джерело найпростішшой професійной осьвіты. Могли ся довідати одтале нп. якій є *Способ поправити забідованого коня, Як ратовати домовиы звірята в часі огню (пожару)?, Новый способ познати тельност коров*. Находили ту порады як зробити

⁵ *Счастья Боже дай!*, там же, ч. 6, с. 1.

⁶ *Не тады дорога!*, там же, ч. 5, с. 3.

смаровило до возов и машин, што належыт зроби́ти Щобы дэревяныи будынки хоронити от гнитья а тоже от огню, як мас быти дана Помоч при звихненнях и зламаниях кости.

Белетрыстычны творы помішчаны былі в фэльетоні (ніжній, оддільній ланіюм часті часопісу). Былі серед них оповіданя (оригінальны і пераведены), повчаючы расповіды, сценічны образкы. Пераважні не былі сінгуваны през аўтара. Друкувано іх в частях. Выразні пазначаю́т ся в них дыдактычны тэндэнцыі. В оригінальных творах акцыя прыходзіт на Лемковіні, впісана ё кісна в круг актуальных праблемів та лемківскай обычайовості. Дэкотры з них на аснове збіжнасці зместу і стылістыкы належыт вязати правопадібні зо вчасном творчэсцю Дымітрыя Вислоцкаго. Зас тлумачыня сінгуваны крыптонімом И. Г. то ачий нашлідок трансляторскаго труда рэдактара Іліі Гойняка. В трэцім річніку часопісу явялґ ся дрібна російскамовна проза.

В часопісі помішчано тых шувні вершы, найчастійше патрыотичных, околичнасьтовых, жаргіблівых, сатырычных. Нераз явялялі ся актуалізаваны пародіі народных сьпіванок, векшыном анонімовы. Друкувано ту тых тексты і ноты оригінальных сьпіванок. Стыль і характэр того газетоваго вершопісарства добрі оддзеркалюе верш дэдыкуваный Венедиктови Мійскаму (спонсорові м.ін. Руской Бурсы в Новым Санчі), сдэн спосеред вельох нахадячых ся там вершы, підпісаных крыптонімом Θ. (ачій ё то крыптонім Теофіля Качмарчыка):

*Лемковицино моя мила,
Ты на ласку заслужила
Так у Бога, як у свого;
Подаю Ти правду того.
Краковякам Тя отдали,
Люди Твоих убивали.
Сметану на крест вішають
(Избяне то передают).
Бог не дал Тя знівечити,
Допомог все пережити
И хоц ты лем горем жила,
При том многих научила.*

Ты чотырых владык мала,
Генералов выховала.
К тому не тра віков было,
Шестьдесят літ выстарчыло.

.....
Владыки и генералы,
Як бы квітком ся вказали,
Але Мійській овоч дає,
Котрый Лемко спожыває.
Хоче діти прокормити,
Наукою просвітити –
Но не врагов украинців
Предателей, мазепинців.
Лемковиццо моя мила,
Ты на ласку заслужила.
Бог дал Тебі друга Твого,
Покровителя Мійского.⁷

В розрывковій часті періодыка домінували жарти, фанеціі, гуморескы, полны місцевого кольорыту і часто зрозумілы лем на лемківськым обычайово-культуrowым тлі.

Порівняно добрі розвинена є інформаційно-рекламова і пропагаторска сторона часопису. Є то тыж материял інтересуючий для дошлідника. Вказує він, в якім ступени актуальне было в даным часі на Лемковині знане економічно-етнічне го-сло ізоляціонізму: „свій до свого”. Дає понятя о услуговых інституціях веденых Лемками, вказує методы автореклямы ужываной през часописмо, твориня ним інформаційного звязку з чытательом. При нагоді формулуваня таких одозв ци реклам в значучій ступени хоснувано для агітаційных цілі аргументы патріотызму:

Свой до своего! Того оклика тримаються вшитки розумныи народы и длятого приходят они до силы у себе та до поважання у другого. Час бы уж и нам русскому народу порозуміти тое, и всяды и во вшитком подтримовати своих русских купцев, своих русских

⁷ Верш без наголовка, ч. 5, с. 1.

ремесльников, своих адвокатов, лікарей, свои русскіи касы – и.т.д. – и.т.д. Звертаме на тото увагу в нашої газеті для того, бо тут у нас на Лемковщині, а именно в Мушині, открыл тыма днями адвокатску канцелярію наш русскій чоловік Др Семен Ст. Булик (...). Если отже мы русскіи лемки з tych вишитых сел будеме удаватись во вишитых справах о правну пораду и помоч до своего русского адвоката Др Семена С. Булика в Мушині – то его матеріяльний быт дуже добре, даже без поляков и жидов, обезпечиме. За тото зас хцеме сподіватися, што Др Семен с. Булик, яко независимый русскій чоловік, прийме живу участь в нашої лемковской русской роботі.⁸

Факт, же на сторонах часопису інформували о своїх зобранях, о цілях і програмі діяня, оголошували конкурсы на становиска, поміщали рапорты о фінансовым стані вшиткы найважнійшы старорускы товариства на Лемковині (освітні, пожычковы, газдівскы), свідчыл о великом суспільным резонансі і потребі істніня такого середка інформації. За посередництвом часопису „Лемко” діял Лемківскій Народний Фонд, ту оголошувано ріжны акції і патріотичны предпріяня, нп. організуваня лемківскыма студентами корепетицій для лемківскых кандидатів до гімназий, збераня старых книжок і документів. Інформаційно-рекламова діяльність періодыку мала координаційне і інтеграційне значыня для обшыри Лемковины.

Цінны сут інформаційны выборчы бльоки ведены на сторонах часопису. Широко розвинена была особливі выборча реклама в час выборів до сойму в 1911 році, коли кандидатом зо сандецкого округу, лянсуваным през Руску Раду во Львові, был о. Гавриіл Гнатишак. „Лемко” презначыл товды такой 50% своїх шпальт на выборчы інформації.

Особливі вельку участ в періодыку мали полемічно-сатыричны творы. они то вызначали напрям його розвитку. З писма інформаційно популяризаторского з елементами гумору і сатыры ставало ся оно в штораз векшій ступени сатырично-полемічным писмом. Од початку 1912 рока тот рід публикацій є

⁸ Там же, ч. 17 і 18, с. 3.

вміщений в додатку „Лемко – сатира, гумор, забава”, не тратит ся він однако з інчыс стран паріодыка. Причыну еволюції видіти належыт в збільшеній редакторскій і писменничій участі при творіню часопісу Димитрия Вислоцкога, котрый был замилуваным сатырыком і полемістом. Не была то однако лем тота прычына. „Лемко” был часопісом веденым з выразні окрісеной ідеольогічнай пазіцыі. Голосил погляды домінуючой на Лемковіні староруской партіі і выступуваў опазіцыійні до всякых украінскых вплывів на тій обшыры:

Газета „Лемко”(…) має на цілі просвітити і економично поднести Лемковицину, а также боронити ю от одорванцев од Руси, украинцев.⁹

Сатыра осаджана є в суспільно-політычных і етнічных реліях Лемковіны. Оддзеркалює она найбарже выразисто, в перабільшених і карикатуральных, а зато і выакцентуваных спосіб, свідомостьово-політычне становіско лемківскых діячы. Барз велика ей част звернена є против ріжных агітаційно-усвідомлюючых акціям, особліві же против конкретным украінскым і украінофільскым діячам на Лемковіні. Декотры сатырычны творы звернены сут против польскій політыці на Лемковіні, одтале конфіската кілках нумерів часопісу. Є ту тыж сатыра на Жыдів, часом на загальнішы суспільны явіска. Сатырычны формы сут ріжnorodны. Постоянным пазіцыём сут звернены до редакцій ці тіж до ріжных адресатів о сьмішных іменах гуморыстычно-сатырычны *Пісма Вая Гунянки*. Часта явяюць ся тыж ріжnorodны сатырычны вершыкы, котрых автор скрыў ся під псевдонімом Мистер Фецько (стыль здраджат ту Івана Русенку). Особліві остра і безпардонова є сатыра особіста, о характері пашквілів ці памфлетів:

*Мілько скаче сой гопака,
Бо просвіти в Пантніі ест!
Грає учитель Сарака,
Смыком ріже цвай маль фест.*

⁹ *От издательства „Лемка”, там же, ч. 10, с. 1.*

*Тішит ся собака Мілько,
Же ся нашол дурний хлоп,
Што му иде до Просвіты..
Аджеж скаже гоп! гоп! гоп!*
*Ей пантняне, вера Боже,
Ноле шмарте Мілька гет,
Най сам ходит до Просвіты,
То ей фрас побере внет.¹⁰*

Сатиру словну дополняют сатира графічна, карикатура. Част з ней є ділом чудового лемківського рисовника, а такой і поети, Івана Русенки. „Лемко” в цілості є писмом богато ілюстрованим, о інтересуючій графічній шаті.

Змістово-проблемовій еволюції товаришыла тіж еволюція языкова. Од писма выдаваного на *языці наближенном до лемковського говора* стає ся оно народным тыжденником на *лемковском говорі*. Ріжницю помедже языком зближенным до діалекту, а самым діалектом легко достеречы. В істоті од початку 1912 рока языковий запис опертий на фонетичным принципі, хоснуваний в тыжденнику невелиць ся ріжнит (поза хоснуваньом *ћ і ъ*) од стандарызуваного днес лемківського языка.

„Лемко” был часописом, котрий сполнил важну функцию в історії Лемковины. Його явління ся і 4-річне істнування в біжучым чытательським обігу визначат барз важний переломовий момент в переходжынню од загальногалицко-русской культуровой перспектывы до свідомого, програмового формування лемківської простори культуры.

На дальшых странах презентуєме ксерокопії деяких номерів часопису „Лемко”.

¹⁰ Мистер Фецько, *Мілько з Маластова*, „Лемко – сатира, гумор, забава”, Р. 1913, ч. 5.

Милости 1-ого и 16-ого каждого месяца. Преподать на целый рокъ 2 кор.—на 1/2 року 1 кор. Для Россіи на целый рокъ 1 рубл.
Австрія 1 доллар, для Нѣмецкии 3 марк. Подписное число 10 год. Цѣна за нѣтерты — малѣ убома.

Редакция и администрация: Львовъ, Миловопская улица N-р-ъ 49.

Отъ Редакции.

Уже долгое время раздавались на Лемковщинѣ голоса, требующіе изданія для этой страны Руси, хотя бы лемковской газеты. Требования этого многие лемки, такъ какъ лемковщина находится въ нѣсколько другихъ условіяхъ, если остальные уголки нашей Галицкой Руси. Поэтому того, что для остальной Галицкой Руси важно — для лемковщины — безпредметно. Мало того! Русский лемковскій говоръ, значительно различается отъ говоромъ, употребляемыхъ въ другихъ частяхъ Руси. Газета или книга, написанная говоромъ, употребляемыхъ въ другихъ частяхъ, и на Галицкой Руси, не вполне понятна для лемка, а ужъ эти совсѣмъ не понятна, написанная называемымъ украинскій языкомъ. Если лемки, съ одной стороны не находятъ въ газетахъ, издаваемыхъ для русскаго народа, того, для нихъ важно, интересно, а съ другой, встрѣчаютъ много словъ, выражений, оборотовъ и грамматическихъ формъ имъ не понятныхъ, неудивительно, что они не очень таютъ за эти газеты и книги, на чемъ многого теряется свѣдѣтельный и экономическій подъемъ этого, дорогого въ, недалека на западъ выдвинутого уголка, далекой и широкой Руси.

Этимъ — именно — обстоятельствомъ объясняется, принимаемъ за издание предлагающей газетки „Лемко“, страницъ которой будемъ обсуждать вопросы, осясшие преимущественно къ Лемковщинѣ, и издавать ее будемъ на языкѣ, приближенномъ къ лемковскому говору. Наша цѣль войти въ возможно болѣе широкіе круги русскаго народа Лемковщины, заинтересовать его вообиде газеткой, слѣдовательно наукой, чтобы поддѣлать — эту — докъ Руси въ просвѣдительномъ, экономическомъ, политическомъ и поглубить среди лемковъ русское национальное сознаніе. Цѣль наша будетъ также знакомить лемковъ съ общими въсѣмъ говорамъ Руси, русскій языкъ, съ этой цѣлью лемки помѣщать нѣкоторыя статьи и на литературномъ русскіи языкѣ.

Наконецъ заявляемъ слѣдующее. Если наша газетка получитъ достаточное количество подписчиковъ и также трудниковъ-дописывателей, расширить ее объемъ такъ, чтобы издавать ее каждый мѣсяцъ, по не мѣнно, раздѣлаемъ (популярное) литературно-политическое, второй разъ сатирическо-моральное.

РЕДАКЦИЯ.

Братья Лемки!

Штоста хтѣли — мате. Мате свою газету, котора буде вамъ писати такъ, такъ, што буде васъ поучати, кавати а; по кусочку и сѣмъ, такъ бы писати въ „Лемку“, не лемку, не лемку поучати, не лемку давати кадовства, но будеме писати и та-штомъ васъ ровеселити, забавити, штатѣ же теперѣ, штоты вы не промѣняти и собѣ и нѣмъ Глибѣ. Была бы тогда, кады бы вы не знали ту свою лемковскую газету, вышлѣть кимъ на Лемковщинѣ, которъ кождъ лемъ дѣтѣ зна чѣ, кады вы нѣмъ не знате. Пана-е, што лемъ вы сами лемки, ту въ оны краю и въ Америкѣ, русские знаютъ ту газету, бо для другихъ же Руси, она не буде писати, а лемъ вы сами лемковские справы.

А чѣ потреба вы утратити ту? Выше, бѣже легко, кады лемъ вы тотъ лемки во заперемуровать вы являютъ читати. Мусиемъ бо то по признати, што во нашихъ лемковскій селѣхъ вѣше старшихъ людей читати, кѣмъ по селѣхъ даване на

Руси. Читати буде кому по нашихъ хмѣхъ. Но може пѣнемъ на только не лемъ — штотыбы вышлѣмъ могли пренумеровати ту газету „Лемко“? Того лемъ никто зъ васъ не повѣсть. Презъ еденъ день только заробити можна, што тага газета комуна на целый рокъ. А вѣрнѣе, кѣмъ бы дакто не хтѣлъ отъ разу дати 2 кор. на целый рокъ, то може дати теперѣ 1 кор. на полъ року — а по-дольше зѣст 1 кор. на друге полъ року. Мы годимъ ся приминати предлагу и што чертъ року, по 30 галерѣ — але то лемъ тогда, кады дакто зъ сѣлѣ поотберѣтъ пѣмъ отъ вышлѣтыхъ, котры злознатъ по 30 гал. и равномъ отъ нѣмъ намъ примѣла, а вы три пѣмъ зѣстъ такъ заробити и зѣстъ за три пѣмъ — т. е. штыри разы до року.

Выбѣрте собѣ отъ въ сѣлѣ того коллѣктора, котрый бы штыри разы въ рокъ зобрѣлъ по 30 гал. т. е. 20 галерѣ зъ каждой хмѣ. въ котрой вы читати въ хмѣхъ, чи жѣна, чи дѣтѣмъ. Мы тѣмону коллѣктору примѣлаемъ, за юго фѣ тыгу — при конѣзъ року, кой галерѣмъ поддоруемъ, чи хмѣху, чи образѣ, чи дакто нѣмъ.

А штоты вы на нашу газету пойдѣте вышлѣмъ, котрымъ пойдѣте по Америкѣ и

Мы пересѣдѣмъ, што вы та бѣрѣте ся утѣшити, бо будете лемъ газету, котора буде вамъ записати новостъ зъ родныхъ вашихъ сѣлѣ. Мы за пересѣдѣмъ, што мы одѣмъ не знаи ся такъ лемъ вамъ такой лемко, котрымъ прислѣмъ бы того одного доллѣ, штоты за него: нѣмъ што два тыжъ газету, котра буде привѣстити новостъ зъ краю, зъ сѣла — де охотѣмъ лемъ, родному — де охотѣмъ и самъ мѣстова а де а сѣмъ буде поведати.

Пантѣмъ лемки въ Америкѣ, и каждый зъ васъ лемъ прислѣти то доллѣ — на свою лемковскую газету въ старѣмъ краю. Доллѣ можна прислѣти и въ рускомовномъ мѣстѣ. Адресу треба докладно писати а сѣмъ.

А поможѣтѣсь, штоты вы и кѣмъ нѣмъ, кѣмъ примѣмъ, „Лемка“ треба буде — писати по Америкѣ.

Не забывѣйте зѣстъ и вы лемки въ нашѣмъ краю и вы въ Америкѣ, о нѣмъ братьѣхъ лемковъ на Венгрии. Старѣте ся бѣрѣ о-го, штоты и венгерскіи дѣмъ примѣмъ, и чѣмъ нашу газету. Можѣ вы наша газету ушѣмъ, лемъ, кады вы, чѣмъ газету

сатира, гуморъ, забава.

ПРИ ТЕЛЕФОНЪ.

Тррр... Галю! галю! Чп Новий Сонч?

Так ту Новий Сонч Базьо нр. 44.

Моє поважанє, ту дохтір Козарлевіч Абазні, и хотів Вас пане Базю запитати, к там здоровлєчко по купеліх, чи убуло ам троха туши і бріха?

Ах! пане дохтір — чорт би взяв Абаю, нічого непомогло, бо що там убуло, о ту знов подвійно прибуло и така моя іда, хєба на кешеню троха помогло.

Галю! галю! пане Базю — я Вас мабо чую, приступітєся ближше до телефону. Ближше приступитєся неможу, бо ми ріх заваджає.

То хотай троха ліпше нахилітєся.

Но так тепер ліпше чую, а що радите тепер против свого бріха? бо ще уважаєте сть дуже неприємна річ таку баривку пєд собою носити.

Сам незнаю якого ліку ужити, щоби хотай троха того бондьоха позбуттєся, какут тутешні дохтіри, що цєбто зимна вода у добре зтягає и я праві що дня купаюся у Дунайці, але і то не помагає.

Чи апетит маєте?

Апетит маю шалений.

А що звичайно їсьте?

Звичайно опріч кунини и книдлів зі сливок, смакуют мені страшенно кацапи, як зійдемось з вітцєм з Розтіки, то по птири дубельтові порції сирих зпоцуємо. Колисту забракло було хвиливо в Сончи ацапів, то їздивім аж до Маластова.

Ах бійтєся Біга пане Базю, та Ви такий спосіб не вважаєте цілком на своє здоровлє и живцєм замордуєте себе цими

Ах! паньцю — я незнав цєбто їх їсти не можна і дивуюся, чому то мені мимо в раціі так бріх ростє, а вітець з Розти певно від них так почервонів і бріх зачинає ся єму такжє підносити.

Розумієтєся що від кацапів, їм всьо можна робити, жандармів на них спроваджувати, о їх роботи батькови Михайлови доносити, на сухих вербах їх віпати, но їсти їх не можна бо від них сильно бріх ростє и як неперестанєти, то в не довгім часі мотєв Вам тріснути, а кацапам і так нічого нестанєтєся, бо то сотворіне дуже міцнє и пліднє. Наколи всемогущій Батько на Михайло ради їм дати неможє, то тимбілєше Ви зі своїм гуртком пічого їм не вдієте.

Якуж раду даєте мені тепер па Дохтір?

Моя рада така.

1) Кацапів не їсти ані мру-мру.

2) До Маластова ані там де є кацапи не їздити, бо Вам бріх розпорут і тамтєшности вже зліи випустят.

3) Кунини и книдлі зі сливками а не віт з пестками можєти їсти кілько хочєте, но по їдженю — не на канапу як Ви робити, а тільки трап — з дому аж на горі до Забєлча и назад.

4) По таким руху в Дунайці скупатися.

5) Повтаряти курацію через 6 місяцє а побачитє, які потім будєти зграблєньє Чи бильше нічого?

Не, бильше вже нічого.

Дякую красєнько за раду.

До побачєня — моє поважанє.

Підслухавъ кумъ Ваня Гунян
Фєццо.

Русске Торгово-кредитне Общество

„НИВА“

об-во зарегистр. съ огран. порукомъ.

Рѣкъ основана 1191.

Ручательны фонды 200-000 К.

Выдае пожички скрыпты и векселъ на 7 1/2, або 8 1/2.

Принимать пиняетъ ужъ отъ 1 Кор. на книжечки и платитъ 5%, а по особой умовѣ и 6%.

Русске Торгово-кредитне О-во „НИВА“ въ Лѣску

поручать во свого магазину:

Сѣтъе церковне и столове по цѣнахъ ниже фабричныхъ, для крамницъ и братицъ церковныхъ опустъ.

Мило, кадило королевске, вина богослужебны, самородные отъ 80 гол. до 1.28 за литръ, франко Лѣско, въ бочкахъ около 25, 50, 100 литровъ.

Обувь, парасолъ и инши товары галантерейны по невычайно приступнымъ цѣнамъ. Для русскихъ Дружинъ шапки по 1.20.

Штучны навозы, суперфосфаты, томасина, кайнитъ и др. высылаха просто съ фабрикъ або съ нашего магазину.

Вшишко, што входитъ въ банковый и торговый кругъ переводится обратномъ почтомъ.

ДИРЕКЦІЯ.

Свѣй до свого!

1) Къдѣ нѣсть не хцуть вычитъ русского книжного языка, най нѣсть чытать найпомъ рѣдкомъ бесѣдомъ «лемковскимъ говоромъ».

2) Священникѣ и учительѣ най значають до нѣсть лемъ такихъ, отры знаютъ нашу бесѣду, жебы мы наши дѣти могли ихъ розумѣти.

Того требуванъ маме право, бо лѣтъ наши всходны брати можутъ чыты «рѣдкомъ мовомъ», то наша рѣдна бесѣда нѣкутъ не гѣрша.

В. Гунянка.

ПИСМО ЗЪ АМЕРИКИ.

Вратя криле! Коли чытаемъ нашего «Лемка» то все мѣ наусуется чытана: «яка причина тому, же вы такъ рѣдко дописуете до «Лемка» о чымъ што чувати въ нашихъ лемковскихъ селахъ — о вашій борьбѣ съ аяхаскими окривками — маэенинцами и іезуитскими прихвостнями въ родѣ Мосеелевскихъ, Тытарей, Подляцешскихъ, Менчискскихъ и др. а такожъ въ котромъ селѣ есть нашъ русскій оловѣкъ учительомъ, а въ котромъ крапинскій вчещъ-книдер-баламутъ; и естъ въ вашомъ селѣ Читальня. Мы, Качковские, — кто наибѣльшее гавараса о чыталю, а кто ей проклято, — кто быль арестованый за народну справу, кого претресали судандаре, кто доноситъ до староства рехитъ на невншихъ люди и т. п. — намъ, же може чытателями «Лемка» естъ дуже такихъ, што были въ Америкѣ и ту часто дописували до газетъ тымак, якъ то ту давнѣйше быркали «краванскими» поимками ихъ «бѣскупъ» «артылскій» якъ то наши русскы ро-

ихъ «бѣскупъ» розуму. Нервѣ бывало, коли я въ редакціи «Правды», а поѣнѣше «Поступа» доставалъ денно по кольканатой дописи — не старчило мѣстца, аби шыткы напечатати. Чомъ же вы, брати Мои русскы и тамъ не пишете? Теперъ зима, часу мате достъ, папиръ не дорогій, та перо ци оловко въ руку и пишите. Што писати, то вы знате. Стався даякій важный выпадокъ, пишите о нымъ абы и другы знали. Написалъ дахто неправду спростуйте! Редакторъ за то не погнѣвався, бо му иде о то, абы правда вышла на верхъ.

Не будте же нѣтми! Не позволяте, абы о вашихъ справахъ писали другы, што ихъ не розумѣють безъ вашего голоса. Вамъ належитъя голосъ въ каждой публичной справѣ. Пишутъ другы, пишите и вы. Не встандайтесь, хочъ бы якъ кошлякъ, вы писали, редакторъ, што треба пошрѣвѣти, письмо ваше вѣтъ лемъ самъ будъ чытати и письмо ваше подаетъ загалу.

За умѣнѣна дописи редакція не только же не жадать никакой выплаты, але ищи буде вамъ адячна за надослана тымак-же.

Коли пишете дописи, або якы небудъ повости, то все остане събѣ наступуючы пытани, и на нихъ отвѣдайте. Отъ вамъ примѣръ:

Кто? — Нашъ Ваньо Гунянка.

Што? — Громить маэенинську голоту.

Коли? — Што тыжня.

Гдѣ? — Въ нашомъ «Лемку».

Дячего? — За предательство Руси.

Якъ? — Опсую вѣтъ плюгаву роботу маэенинцѣ въ простой зрозумѣлой бесѣдѣ.

жана широко отпovídати — все общепонимовати.

Отъ и цѣла штука, лемъ трохоты, а съ не одного съ вѣсть мо быти замѣчательный дописуватель газетъ. Отъ, примѣромъ я, пишу тоты строчки, не кончытъ выскочитъ школъ, хованъ на гадюговѣ (въ Ковкой, горящого повѣта), робитъ тяжко и на гадюговѣ и въ Америкѣ а еднѣкъ не лемъ же дописую до газетъ, але наветъ самъ я газетъ не давалъ.

А но, кто съ вѣсть братья мои Лемки-селѣна, першій послушать мѣ радъ, кто першій по прочтѣнню того письма, напѣше дописъ до «Лемка»? — Якъ не будете ничъ писати до «Лемка» не буде наша «хлѣпка» вѣста, а паньска, и не буде интересни для насъ въ Америкѣ, ни для насъ на Лемковщинѣ. Тому, кто першій послушать того голоса, и въ Америкѣ пришлохъ презентъ.

— Зима въ Америкѣ выгляда якъ «бабосе лѣто». Дны теплы, сонъ пригрѣватъ, де-кади наступили велики пожары хлѣбъ и выскочъ трамвайовъ колѣтъ. Такой теплой осени не паматають ту отъ давна.

— Въ насъ протестуючы шыткы минитингакъ противъ политикъ Австрѣ относительно воюющихъ нашихъ славянскихъ братѣвъ на Балканахъ. Оденъ съ такихъ великихъ протестуючы минитинговъ отбылся въ суботу 14-н. ст. декабря въ Нью Йорку, въ 4-мъ мѣстѣ Карпеня. Въ тымъ «минитингу» жыло участъ около 10.000 славянскихъ жыющихъ въ Нью Йорку и околѣхъ. Передъ «минитингомъ» участники зрѣбли по ухлѣцѣ дохѣтъ. На передънесено попри американской флѣгъ національныя прапоры всѣхъ славянскихъ народностей. Лемъ напѣщѣвъ меже нами не было, и тымак они доказали, што суть ворогами славянства, а покорными слугами нѣцѣвъ. Участники походу и «минитинга» припѣтъ дѣнты было-сине-черной фарбы съ тайнымъ написомъ, якъ не можна друкувати въ Австрѣ, но ужъ сами додумаетеся, што на лентѣхъ было написана. На «минитингу» наймѣе бѣсудували говорили американскіи и г-нъ Принцъ, предъстатель сенату и штатѣ Нью Джерсей, г-нъ Вавшурнъ, предъстатель Коллегии Роберты въ Константинополи, г-нъ Монрое, известный въ Америкѣ писатель и славистъ. Кромѣ нихъ, говорили предъстатель поодинокыхъ славянскихъ и родности. На естрадѣ находилось чыкъ 250 славянскихъ дѣтей убраныхъ въ народны уборы, дѣти, при вѣводѣ музыки, спѣвали славянскы национальны Гимны. Меже публикомъ было дуже богатыхъ американцѣвъ съ женами, «репортерѣвъ», тайныхъ агентѣвъ-шпиѣговъ и др. Такъ якъ шыткы участниками не могли эмѣстити въ великой галѣ, то другій «минитингъ» отворено на улицѣ подъ голымъ небомъ, и ту етъ подвышенного мѣстѣ громакы ораторы политикъ Австрѣ остеригали американцѣвъ, абы не да-

насть! —

Нашы патриоты и заслуженные люди зобралися на раду въ Горлицяхъ и урядили послати до Васъ честного редактора нашей газеты, «Лемко», Г-на Сеодора Иа. Гузля, званого Вамъ въ Америцѣ патриота, за жебрачникомъ для нашего бѣднаго, поволеволеного народа. — Якъ урядили, так и зробили. Г-нъ Гузль выхалъ до Васъ, а ми осталися съ надѣйомъ на Вашу помощь въ тыхъ тяжкихъ часахъ. Вамъ о томъ «цента» легко, та не жалуйте го для бѣдныхъ, и то для Вашыхъ родныхъ бѣдныхъ. Мы знаме сердце русского народа, а Ваше лемковское ищы лѣшне, бо вы наши брати и дѣточкы и зато мы певны, шна наша просьба не отбѣся о «жаминт».

Грошы будутъ зложены въ горлицкой русской кассѣ подѣ именомъ: «Лемковско-народный фондъ». А коли буде треба дакому нашему мученику ва вѣру и народну справу помощи, то съ выиме и поможе, або буде треба гроши на борьбу съ «еунитствомъ и маезишествомъ», або на нашу «Русскую Вурсу», жебы была подѣ рукомъ оборона. Бо теперъ менше значать пушкы, «лукиметы», карабины, якъ грошъ. Весть гроша ани пушкы не будутъ стрѣляти, ани «лукиметы». Братя Американе! Не жалуйте «цента» на народный жертвеникъ, а Богъ Вамъ сторицею нагородитъ и

дасть надрукованы въ нашей газетѣ «Лемко» и въ американскихъ русскихъ газетахъ. Най знае русский народъ, хто му помогать въ бѣдѣ.

Ищы едно: Наши люди зарабатывають въ Америцѣ гроши и складываютъ оцнадноты въ американскихъ кассахъ. Процентами отъ тыхъ гроши пасуся южъ и такъ богаты американскы банкеры, а мы якъ были бѣдны, та зме дале бѣдны. И будеме бѣдны, пока не придемо до розуму и не будеме складали своего гроша въ своихъ кассахъ. — Не лѣшне то, жебы русский «цента» процентуалася въ русскихъ кассахъ? И грошъ безвѣщнѣйшій и своему народу корысть. Замѣстъ збогачати богатыхъ, лѣшне помочи своему бѣдному народу! Кому лежить добро его народа на сердци, най присылать свои грошы лемъ до нашихъ русскихъ галицкихъ кассъ. Мы ту мае наймене на оцѣ лемковѣ, бо ихъ есть наймене въ Америцѣ и паймене гроши зарабатывають. Штыкы лемкы пошныи присылать свои оцнадноты лемъ до тыхъ кассъ: «Лемковская касса въ Горлицяхъ», «Надежда» въ Крыницѣ, «Веснида» въ Саноку и «Нива» въ Лѣску.

Важме, же мы тѣжъ народъ и не сотворены на невѣличнѣйшъ другихъ народовъ.

Краяне.

СЛАВІЯ

БАНКА ОБЕСПЕЧЕНІЙ ВЪ ПРАЗДНИКЪ

Головно заступница для Галицкихъ и Буковинскихъ

во Львовѣ, Коперника 30 І. в. Тел. 1338.

а) **Обеспеченіе жупаны,** а именно обеспеченіе капитала на выпадокъ дожитія або смерти, обеспеченіе вѣна для дѣти, обеспеченіе ренти пожизненныхъ и то або за однократнымъ вкладомъ, або за срѣчными вкладами и т. д. Потребны тарифы съ примѣрами на жаданье зыскалася безплатно;

б) **Обеспеченіе огнемъ,** водѣ шкѣдъ причиненныхъ пожаромъ, громовымъ ударомъ взрывомъ и т. д. Обеспеченіе принимаются будничны, динжикомы, живымъ инвентарѣ, збоже въ столахъ, стиратъхъ, оборогахъ, шѣхѣхѣрахъ и пр.;

в) **Обеспеченіе ибѣ шланомы и зорамы,** передъ розбитьемъ, або ушкодженнямъ;

г) **Обеспеченіе противъ крадѣи съ зломомъ,** въ закрытыхъ помѣщеныхъ або хранилищахъ. Тото отдѣленіе важне для церквей, кассъ помочиковыхъ, конторъ, библиотекъ, музеевъ, торговель и частныхъ оубѣхъ, занятыхъ по большій части поза домомъ, нареканныхъ наибольше на грабежи.

Ликвидациі исполняются безотлагательно при участіи мужковъ, довѣрливыхъ и знаткомъ съ всею точностью и совѣстностю.

Въ мѣстцахъ, де ницъ ибѣ заступничества банка «Славія», удѣляють такыхъ особамъ грамотнымъ, трудолюбивымъ и совѣстнымъ за рекомендаціомъ Общества им. Мих. Качковского во Львовѣ.

Важныи информациі штоса тычыхъ обеспеченій, якъ тѣжъ формуляры, до выслания, удѣляе безотлагательно и безплатно Головно Заступничство банка «Славія» во Львовѣ, вникмы заступничка по провиніи, якъ тѣжъ «Страховое отдѣленіе» при Обществѣ им. Мих. Качковского во Львовѣ, ул. Валова 14. І. нов.

Резервы фонды банка, «СЛАВІЯ» выносятся выше 53,000.000.

Банкъ «Славія» вышлатитъ за цѣлымъ частъ сройской существованья за шкѣды и платны капиталы	К 115,390.603
Фонды банка осягнути	К 53,758.285
Фондъ смертальныхъ заступничества банка «Славія» выносятся	793.180 морон.
Маютокъ банка составлять	К 52,694.649
Въ 1910 р. выплачено премій и вкладокъ	К 11,956.668
Громадымъ и сторожамъ огневымъ удѣлено за помощью	К 248.938

Тисимо Дѣтѣхъ и Школы

Христосъ Роджается! Зыщимъ въ котриный день тотъ жебодолаторъ «Лемка» и такъ урядитъ. Жебы тотъ послѣдну страничку въ газетѣ лишити на «хлѣтъ», не написавъ лемъ бѣду, хлѣля цѣлкомъ Гуниа вышмарити! Якъ то реку, мыслите, а мене не стати выгнорудувати тоту строну? Ця я не гадаю! — Васлѣ я, тай в гарнудувалъ тоту страну. Коштуе в то, бо коштуе, але мамъ надѣю, выиду даять при Вожой и при Вашомъ помочи, мои прѣлѣтъ, близкы и лемкы. А выиду а добръ на той гаранувотды, коли каждый што доты платитъ «Лемка» найде ищы одного такого, якъ самъ: куца, брата, сватъ бабу! штыко одно, бодай прислалъ тоты 3 к. Якъ не хце, та просити, а ищы не хце, та ищы раетъ просити, якъ ищы не хце, та съ сварити, а ищы и втѣды не хце, та подѣ рѣбштуркнути, а якъ бы былъ такій звязатый, штыбы и такъ не хлѣлъ, втѣды южъ беретъ гардѣ просити.

Та оно ищы коло Санча, Горлицъ Грибова не такъ планно, але тамъ коло Санокъ, Лѣска, та беретъ кыпеско. Та цы вы не лемкы? Якъ ете не лемкы, та съ зъ нашихъ горъ заберайте! Я на хлопѣвъ не нарѣкамъ, бо оно може ани не знають, же така газетъ «Лемко» иштуе, але «патриоты» санцкы, што хлопскій хлѣбъ вѣдате, де поидѣти? Ей пане «гадукать», лемъ смотте, жебы мы съ оба не посварили.

Застъ прешолъ едентъ рѣчокъ. Застъ еме о едентъ рѣкъ ближе до смерти. — Якъ тотъ новый рѣкъ буде, Памбогъ Святый оне! Штыко жде штосъ нового, лѣшного. Та оно и я такъ думаю, же горше быти не годно, бо якъ бы было горше, та беръ чловека въ выгнѣтъ погы...»

А ваша «озиминка» якъ? Я ни свою не мамъ надѣвъ. Якъ намъ Господь не скупилъ дошу, та намъ те перъ сѣнѣгу скупити. Што робити... Най съ дѣе Его воля, Вѣтъ о насъ все памятай а зна што робитъ.

Война буда, ця не буде? Во то маютъ хлопѣтъ и панове и хлопѣ стѣ томъ чеканиномъ. Та ищы бѣдныи такъ не шкѣдитъ, але тоты што цѣ назъ маютъ та то терпуть! Вѣсдукутъ, же богаты панове и жиды штыкы свои пѣнѣтъ по стѣнникъхъ поховали. И все стоятъ надъ нима и дырчатъ, а дѣти выправляють по газетѣ, цы покой, цы война?

А газеты такъ циганять, што ажъ съ нмъ зъ подѣ носа курить. Котра баржа циганить, та тоту венцу шпунуть и чытають.

Нема то якъ мы! Ницъ немамъ, лемъ тыхъ калѣро «гунианчати», такъ може ихъ ницто не возне, бо штыко дробява и того кавалочокъ грунту въ горахъ, што хочъ бы и сами Черноторѣ пришли, та бы съ на то то авасили, ищы якъ бы имъ кавали такы податкы платити! Та а съ войны не бою! Зъ войска мя вышмарити, по-

того бартя не образилъ. Якогось мѣсяца Пане Боже створилъ, такого мѣ мѣшъ! Якеже Вамъ тамъ Святка прешла? — Отглобили оне дакусь душу, чи нѣ? Мода, бо мода! Перше зме «ля на Рство «пирогы», а теперъ «пирожки», што десять чловеко до гамбы вложыть и цѣлы пацеры выгварять. Та перше, якъ ищы моя небѣшка блѣза наварилъ порогѣ, та блѣза пирогы, але теперъ? На остатку ищы разъ Вамъ киншу на тотъ новыи рѣкъ, жебы ся вамъ родило жыто, пшееница на царинѣ и на толоцѣ.

Та тымъ часомъ будте мѣ здравеньки. А нашого «Лемка» сой заплатте, жебы зме мѣли до на бѣду ся покаржыти и самѣхомъ ся подлытити. Христосъ Раджається!

Вашъ Ваньо Гулянка.

Лемковска сѣпѣванка.

Вчера ввечеръ при вечерѣ вышла ясна форничка,
Саме до мѣ мой-миленька, гей до ка-
сарѣ пришла.

Пришла она до касарѣ, конецъ стала
сой стала,
Нахла мѣ пугаръ вина и такъ мѣ
повѣдала:

Нахла мѣ пугаръ вина, казала мѣ
выпити:
«Выпѣй-же го мой миленькій, бо гнуеъ
будеши забитый...

Въ правымъ бочку докторъ стоить,
кулѣ съ него вынимать,
Въ лѣвымъ бочку мѣла стоить, горько
плаче, парѣкать!

«Не парѣкай мой мѣла, бо я еще не
зуму
«Доки капля во мнѣ кыри, то я вою-
ваць буду!»

Новости.

Намъ редакторъ г-нъ Теодоръ Ив. Гуцѣль выхѣлъ до Америки для собору пожертвованій на нашъ «Лемковский народный фондъ», а редакцїю «Лемка» обнялъ студентъ университета Дмитрій Вислоцкій. Што ся тычытъ «Лемка», то общице выдѣлывати газету регулярно такъ, жебы каждый могъ мати ю въ недѣлю дома. Предлугаю до нашыхъ хлопѣвъ не подвѣщаме, зостав такъ якъ было 3 К., хонъ зме газету два разы повѣщили, але зато для пѣнѣвъ, «общества» (читателѣвъ, клубѣвъ и т. п.) и за границу мусиме подвѣщати, бо съ нами планно.

И такъ просиме собѣ ищы разъ напоминати:

Предлуга на газету «Лемко» вы-
носитъ: для клубѣвъ з К., для интеле-
генци, для чытателѣвъ и другихъ обществъ
4 К. Въ Россію з рубля, въ Америку

НАРОДНАЯ ИСТОРИЯ РУСИ,

которую приостановлено на часть продавать,

ПРОДАЕТСЯ ДАЛЬШЕ

НАРОДНАЯ ИСТОРИЯ РУСИ

описуетъ нашу быльничку отъ найдѣвѣйшихъ временъ до нынѣшнихъ дней. Обнимаетъ она исторію все такъ Великой, якъ Малой Руси — съ приложеніемъ короткой исторіи Угорской, Буковинской и Американской Руси, потому и есть она первымъ полнымъ, популярнымъ того рода изданіемъ.

НАРОДНАЯ ИСТОРИЯ РУСИ

Вѣнчитъ также Исторію Русской Церкви, какой донынѣ для народа нашего никто еще не списалъ.

НАРОДНАЯ ИСТОРИЯ РУСИ

уложена такъ, что буде заравномъ и подручнымъ для школы, а уступы для молодежи, разомъ вытати, оставляя для себе окре-
мую цѣлость и печатаны они грубымъ письмомъ.

НАРОДНАЯ ИСТОРИЯ РУСИ

написана такъ широко, такъ тепло, такъ сердечно, что проявится до каждого сердца. То найкрасна русская книжка, яка появилася въ Америкѣ.

Цѣна одной книги — почтовымъ пересылкою 1 дол., 5 книгъ безъ почтовой пересылки 3 дол., 10 книгъ и выше за половину цѣны. Исторія, якъ извѣстно, есть учительскою книжкою, потому она повинна находится въ каждой русской хатѣ.

Желающіи покупки сію Исторію изволитъ прислать гроши Money Order-омъ или въ регистрованномъ письмѣ (не въ стемпльхъ) на адресъ такій:

John H. Boruch, 1 Sherman St., Passaic, N. J.

Всякія писма до «Лемка» адресу-
вати такъ:

«ГАЗЕТЬ „ЛЕМКО“
Новый Санчъ.

А грошы за газету высылати подѣ
такимъ адресомъ:

«Лемковская Касса»
Горлицы.

Календарь готовый и тымъ, котры
преимуществу присылали высыламе. Хо-
тъ зѣ новыхъ преимуществъ нашей
газеты хѣ достати Календаръ на годъ
1913, муситъ прислати 4 К., а достане
теперъ календаръ на 1913 г., цѣлый
рокъ газету и при хѣнци року другой
календаръ на 1914 годъ. Але грошы
муситъ заразъ прислати, бо кален-
дарѣ можно бракнути.

Намъ краинѣ Демко Савчанъ зъ Но-
вобѣвъ, адвокатъ въ Борщевѣ, на нашъ
встѣлъ «заслуженный украинець» — бы-
шій посолъ и членъ крайового выдѣлу,
внѣмарналокъ повѣтовой рады въ
Борщевѣ, упокоился во Львовѣ на 65
р. жытѣ. Най мы Богъ не памятавъ Яого
крявой дорожѣ! Вѣчна мы памятъ.

Добрый братъ. Въ Вѣднѣ въ шы-
тѣли ложалъ хорый на такую хоробу,
што мы тры болю впустили кулъ-лѣтры

гмеръ. Доивдался о тымъ Яого братъ
и здалека прѣхалъ, давъ собѣ прѣ-
тити жыду и ужычытъ брату своѣму
кыри а прѣтъ того и жытѣ. Хвалъ
Богу оба брата суть на дорожѣ д-
аврави.

Якъ въ Америкѣ жены глядѣютъ
Въ одной англійской газетѣ было та-
когошыня: «Пясто долларѣвъ запла-
то, хто найде жену, отповѣдану д-
мене. Я мамъ дватцѣть девѣтъ роковъ
Знаки, або отдѣлченны, або штомъ
самъ прибрѣлъ, мамъ такы: на лѣво
ручѣ, на правымъ лицѣ и на чѣлѣ шы-
роки, хонъ цѣлкомъ загонены шрамъ
Вракуе мѣ низкійи воргы, што мѣ
отдерли въ битѣй индїане, и двоухъ
пальцѣвъ, штомъ стрѣлѣтъ въ поеди-
ку. Кромѣ того, но рѣжно ся отъ д-
гытыхъ люди. Коли ся мѣ хѣе шити,
по вино, а приберамъ ся гардъ и тѣ-
пло, бо выкина не можю стерпѣти. Ма-
мѣ дватцѣть тысячъ долларѣвъ, автомо-
билъ и фонографъ. Фортопну
терню. Жену буду шанувати, а на-
вѣщо того, котра-мѣ шыро покохаетъ
не буде позерала за нишмыи и кот-
мѣ ейно фети аготуе, Глядамъ за мѣ-
ну такой, што на отъ 20—40 роковъ
найрадѣйше вдовы, але якъ буде ма-
сѣвѣдѣнство отъ небѣщны, же была д-
бра жена. Женщины, котры ради и
солы забавы, што вечерами ради л-
пѣютъ, пыскаты, за молоды, або за ст-
ры, въ укъыхъ сухыхъ, вѣдѣлкъхъ

«Вашахти, вышриблѣнныи очоу: :
«Няко што вамъ, што вамъ? Ничѣ
дѣтѣмъ ницъ, лѣмъ мѣ мало сердце не
«нужко при тоѣ колладѣ? Радуйтѣся всѣ
людиѣ, радуйтѣ ся снѣвѣтъ цѣлымъ
«свѣтъ православныйи, а наши невинни
брати по тюрьмахъ сѣвѣтуютъ. За-
сѣлѣмъ ихъ братчѣмъ, матонѣмъ або дѣ-
точкѣмъ и жена до свѣтѣи вечерѣ, засѣ-
лѣмъ свѣтчекѣ, отмоулимо молитву, но
«разумный тотъ свѣтѣи часть. Довго че-
калѣмъ дѣточкѣ колладѣ, числини дѣтѣ
и дочечкалѣмъ. Засѣлѣмъ до стола но одно
«ещѣе пустѣ, шыткѣ отсѣвуютъ, што
«какого бракуе, адеа ся што въ той
«шестѣи отворѣти ся дѣвери и тотѣ омы-
ванный приде. Но нѣтъ, вѣтъ въ тюрь-
мѣ, въ любовѣ христианскѣ, за лѣнту
«за раневыхъ братѣмъ, вѣтъ въ тюрь-
мѣ бунтовничѣмъ ва то што любить на-
родъ свой русскѣи и свою вѣру.

Засѣлѣмъ гнѣско до вечерѣ по ка-
«мерѣмъ и шынкамъ пѣдѣли денунциан-
тѣмъ маэенинскѣи «дѣршишкѣмъ», лѣтъ са-
«мѣмъ, пѣво, горѣлка, заливаютѣ робака,
«нашии гризе хѣтъ сумѣни за невинни
«русскѣи дѣтѣ, котрыхъ, своими пѣдѣли
«доносами въ тюрьму алавукали. Сидѣтъ
«русскѣи гарантѣмъ въ темницѣхъ, сѣ-
дѣтъ невинни и пригадуютѣ собѣ якъ
«но попередѣмъ дѣтѣмъ въ кружку
«своихъ наиблизѣшихъ проводжати пра-
вѣныи Рождѣства Христова!

И такъ мѣ сердце омыло на тотѣ
«вѣду. Терпѣтъ русскѣи народъ ужъ
«потѣмъ лѣтъ и якъ чѣ довго приде
«а ему невинно терѣти. И такѣ чорны
«ладкѣ облягѣи душу и крадѣло сердце
«въ ровнуку, но почувъ омы голосѣ
«звона на Всеношѣе на Рождѣство.
«образѣ омы дѣточкѣ, вѣобрадѣ ся и
«тѣмъ, пошлѣмъ мы разомъ.

Толпа народа ужъ ждала при-
«вержѣи, засѣлѣмо свѣтло, и въ сотнѣхъ
«рудѣи ровнѣсть ся гласѣ: «Радуйтѣся
«мы, какѣ ся нами Богъ и покарайтѣся
«же въ нами Богъ! Слѣхайте гласѣ
«того всѣ вѣрадинѣмъ, запродавѣмъ, слѣ-
«хайте пѣдѣли доносчикѣмъ, денунциантѣмъ
«покарайтѣся тиранѣмъ, бо за русскѣмъ
«народѣмъ правда, истѣрин, вѣра и Богъ.

Семѣо Журѣ.

ПРОТѢ РЫМАНОВА.

(Прѣста бѣсѣла).

Ой не бѣсѣдувати а съ вами мон
«орѣгѣи читатѣлѣмъ Лѣмка южъ достѣ
«мѣмъ, ато лѣмъ почта тому явѣна; не
«вѣду Вамъ ту выкладѣти какъ? и чѣго?
«и шѣмъ мѣста въ дорогѣи намъ гѣтъ,
«а то бы Васъ мало што занѣтерѣ-
«вало, лѣмъ буду писѣтъ дашто явѣ.

Перше, коли а посмѣявъ першу
«орѣсту бѣсѣду, то емъ сой ани
«сѣлѣмъ, же ей выдрукують, а тѣмъ
«чѣ, же а еще молодой (16 л.) И ся
«не спѣдѣвалъ, же ей выдрукують,
«а дупъ — выдруковали, видѣте вы-
«докѣвали, бо емъ посѣлавъ до своей
«росскѣи гѣтѣи котра ся не ганѣбитѣ
«шѣмъи вѣрѣмъи лѣмѣмъи сѣрдѣ-
«мъ, котра ся шѣро вѣстѣнѣтъ за
«шѣи хѣлѣмъи права! А най бы по
«написѣвъ писмо до маэенинскѣи гѣ-
«тѣи

ша а мѣ бы калѣали сой пѣтѣи явѣи
«и жѣи до стѣнѣи гнѣи вымѣтѣвати, а
«не перѣмъ писати.

А коли а, лѣмѣ бѣсѣмъ, незнамъ
«што то ость за «жѣнштукѣ». въ той
«Сѣночѣмъ? — Ничѣи ничѣ не допи-
«сѣе до Лѣмѣи а якъ Ванѣо Гулянка
«донѣсѣтъ, мало го кто читѣтъ? Гѣи
«люде! што вы робѣте, попрайтѣ ся бо
«кѣмѣско будѣ съ Вами; то якъ а видѣжу
«то не вѣртѣте ся зѣвати Лѣмѣмъи? Тажѣ
«газѣта «Лѣмѣко» въ першѣмъ мѣстѣи
«для насъ признаѣна! Пѣсѣтитѣ Васъ
«Гулянка, ба тоѣи ничѣ не помагѣтъ,
«а В. П. Гладѣмъи обѣмѣе презентѣи при-
«сѣлатѣи, а вы мыслѣте, же йѣму тамъ
«лѣмѣе до рукъ лѣмѣе што нѣбудѣтѣ. Ой
«нѣтъ, ему такъ съ руки лупѣтъ, скорѣи
«съ пальѣтъмъ зѣлѣватѣ, покѣи дакъи
«цѣнтѣ зарѣбѣтъ, а бѣтъ тоѣи дашто въ
«прѣсѣнѣи обѣмѣе намъ присѣлатѣи! Ци
«то не ганѣба? Жѣбы оѣмъ намъ платѣтъ
«за дописувѣтелѣство до Лѣмѣи! Кѣтрѣ
«залѣжитѣ въ нашѣмъ власнѣмъи инѣтѣрѣ-
«сѣмъ! — Ой вѣстѣмъ и ганѣба для насъ
«сѣночѣмъ! Лѣмѣмѣи.

А самъ тѣмъ не годѣтъ за едно
«дописувѣтъ, але хѣтъ въ трѣхъ тѣмъ
«нашѣи разѣи. А бѣмѣе въ Сѣ-
«ночѣмъи крѣмъи менѣи нѣхѣи не пишѣи.
«Думаѣмъ собѣ, же дакто за тѣмъи мо-
«жѣтъ писѣмѣмъ дашто напишѣи. Але до,
«нашѣи омы повѣстѣи, же а не мамъ
«ему розѣсѣдувати, жѣбы оѣмъ писѣтъ;
«отъ бѣда тай жѣмъ! Але Вы нѣмѣашку
«Гулянкаи возѣмѣе далѣе до насъ, Вы
«ся натѣмъ добрѣи знѣте: Вы выгѣнали
«Пѣдѣлѣрскѣи Дѣзнѣи: во Сѣнопа и за-
«гѣнали го ажъ до грѣбу, та можѣи
«намъ дашто помѣжѣте, а якъ Вы нѣ
«помѣжѣте, — то намъ не помѣжѣи ани
«Сѣвѣтѣи Бѣжѣи.

О польскѣи культурѣи припѣвѣ-
«дѣи: «Енѣи русѣиѣи москѣлѣмъи» и о
«онъ резулѣтѣмъи нѣи буду описѣвати,
«бо не описѣи бы на шырокихъ маэѣ-
«енинскѣи хѣлѣмъи, але думаѣмъ, же
«хѣтъ дашто оѣи читѣли, въ «Голѣсѣи
«Нарѣда», што лѣхѣи русскѣи ажъ
«въ Рѣманѣмъи. Ины ся разѣи до Васъ
«спѣлѣмъи лѣмѣи обѣмѣе, жѣвали зѣмѣ
«свою силѣи при выѣбрѣмъи до парла-
«ментѣи, выѣбрали зѣмѣи послѣи Курѣионѣи,
«до радѣи повѣтѣи, такѣмъ зѣмѣи пѣдѣ-
«дѣли, выѣбрали зѣмѣи своихъ русскѣи
«члѣмъи, то до Лѣмѣи: часто густѣи
«дописуѣте и прѣмѣнуѣруѣте го! Тажѣ
«то наша едина Лѣмѣмъи газѣта, ко-
«трѣи мы повѣнѣи пѣлѣмъи лѣмѣи якъ оѣи
«въ голоѣи; тѣмъ же звукѣи мѣмѣи
«моѣи писѣи не отѣбѣеи о камѣи а о вѣди
«русскѣи сѣрдѣи, примѣте тепло своего
«Лѣмѣи до кажѣи хѣмъи а а буду
«Вамъ тѣмъи писѣти и сѣпѣвати, якъ мѣ
«дастѣи Богъ здѣмѣи, якъ будѣи радѣи
«то а будѣеи разомъи радѣвати, а якъ
«сѣмѣтѣи, то ся зѣмѣи будѣеи разомъи
«сѣмѣтѣи и бѣду разомъи будѣеи пѣхѣи
«наперѣдѣи.

На другѣи разѣи вамъ напишу
«повѣстѣи: «Не пожадѣи курѣи гоѣи
«его!»

Прихѣдитѣи зѣмѣи (ба жѣи пришла)
«отѣмѣи чѣмѣмъи на нѣи, сѣстѣи
«лѣмъи, кто маѣи «Лѣмѣи» (додаѣмъи) смѣ-
«сѣи ажъ мы си брѣхѣи, тѣмъи съ тѣмъи
«ся тѣмъи и кто го не маѣи, та вѣмѣии
«сѣмѣи

Та большѣи тѣмѣи не мамъ
«писѣти, лѣмъ Васъ позѣмѣмъи зѣмѣи
«никѣи тѣмъи што тоѣи писѣи читѣи
«и тѣмъи што слѣхаютѣи, единамъи словѣи
«(послѣхайтеи стѣмъи).

Хѣщѣи знѣти оѣи свѣтѣи дѣмъи
«Лѣмѣи: въ хѣмъи братѣи тѣмъи
«Ци въ инѣмъи ци въ сѣредѣи
«Лѣмѣи: не дай ты оѣи собѣи.
«Лѣмѣи: бѣду гѣтъ выжѣеи
«Лѣмъи послѣхѣи братѣи менѣи,
«Три курѣи на рокѣи дай
«Лѣмѣи: собѣи все читѣи.
«Будѣтъи матѣи полѣтѣи
«И науку и пракѣтику,
«Рѣмъи юмѣи и сѣтиру,
«Не обѣду! правѣи шѣру!
«Тѣмъи то и сѣмъи добрый фѣстѣи
«Шѣи лѣмъи хѣщѣи шѣмъи фѣстѣи
«И калѣндѣи будѣтъи матѣи
«Лѣмъи сой Лѣмѣи возѣи до хѣмъи

Мѣи. Ив. Волѣнѣиновъ.

СЪ ТЫЛЧѢИ.

Пѣвѣстѣи такъ, же нѣи насъ въ
«личѣи оѣи цѣлѣмъи добѣи всѣмъи, бы
«бы неправѣмъи. Естѣи оѣи ницѣи и
«насъ достѣи зѣмѣи хѣтъ бы и въ
«дрѣмъи рѣмъи. Но ту мѣмѣи припѣи
«ся, же чѣмѣи великѣи жалѣи до тѣмъи
«коѣи радѣи громадѣи, котра пѣхѣи
«тамъи бѣмѣи постѣмъи такъ, якъ
«повѣнѣи порядѣи русскѣи радѣи громѣ-
«сѣи. Дахѣи мѣмъи бы намъи ту зашѣмъи
«же рада въ насъи мѣмъи т. е. и пѣ-
«сѣи, мы однакои знаѣи, же на 18
«рѣмъи, естѣи лѣмъи трѣмъи полѣмъи
«рѣмъи русскѣи, дахѣи радѣи уважѣи
«за чисто русскѣи и домаѣи ся
«нѣи чисто русскѣи поведѣи. Гѣмъи
«на радѣи не вѣеи оѣи нѣи жѣмѣи до
«тоѣи, жѣмъи печѣтѣи громадѣи прѣ-
«нѣи съ польскѣи на русскѣи и жѣ
«хѣтъи дома у собѣи вѣвалаи урадовѣи
«по русскѣи.

Тѣмъи жѣмѣи мы Тѣмъи чѣмѣи и
«тогои отѣмъи ни не можѣи, дахѣи
«ни разѣи, но ужъи остѣи зѣмѣи
«ся съ прѣсѣмъии всѣи народѣи до сво-
«ихъи радѣи громадѣи, ци отѣмъи зѣмѣи
«у разѣи постѣмъи чисто по русскѣи
«зрѣмъи тои вѣмъи якъи сѣмъи нѣи на
«жѣмѣи.

Такъи отѣмъи господѣиновѣи рѣдѣи
«пѣстѣи такъ, жѣмъи мы Тѣмъи чѣмъи
«молодойи поклѣи нѣи потребѣи
«ся за вѣсѣи вѣмъи прѣдѣи русскѣи
«народѣмъи!

Иныи едина:

Шѣмъи о тѣмъи бѣмъи добѣи знаѣи
«же по нашѣи сѣмъи написѣи на кѣмъи
«сѣмъи ци цѣи оклѣпахъи жѣмъи
«сѣмъи написѣи лѣмъи по польскѣи.

Першеи мы па тои не зѣмъи
«уважѣи але перѣи повѣнѣи мы хѣи
«бы и на такѣи малѣи рѣмъи зѣмъи
«А чѣмъи такъ, то намъи зѣмъи повѣи
«Тѣмъи хѣмъи: Якъи придеи тои даи
«то наперѣдѣи пѣдѣи оѣи вѣмъи
«и написѣи на сѣмъи, якъи то оѣи чѣмъи
«жѣи чѣмъи а видѣти же написѣи та
«сѣи написѣи на польскѣи, то повѣи
«же по польскѣи сѣмъи, хѣтъи такъи не
«жѣи едина польскѣи дѣмъи, бо написѣи

Выходит
въ каждую пятницу
Адресъ Редакціи:
НОВЫЙ САНЧЪ
ул. Ягйлонская 72.
Администраціи:
ГОРЛИЦЫ,
„Лемковская Касса“

ЛЕМКО

Подписная цѣна и
газету „Лемко“ на
цѣлый годъ:
Въ Австр.-Венгріи 4 К.
Въ Россіи 2 руб.
Въ Америку 2 дол.
Посылкою Н-р. 10 л.
Объявленія по договорѣ

Народный еженедѣльникъ на лемковскомъ говорѣ.

Н-р. 4.

НОВЫЙ САНЧЪ, пятница 18. января (31.) 1913 года.

Годъ

Нашъ обрядъ.

Чи есть што на свѣтѣ крас-
шого надъ нашу вѣру и нашъ
святый обрядъ? Нѣтъ! Чи есть
фрасна буква надъ тоту нашу
букну, котру выдумали славныскы
нашы учитель, Святый Кириль
и Моводій? Чи есть красній я-
зыкъ надъ нашъ языкъ церков-
ный, отъ которого такъ тхне ста-
омъ святостомъ, въ котрымъ
амкнена боизнь Бога и Славо-
любію? Чи есть дашто красше
а свѣтѣ надъ нашу „Литургію“,
„Утреню“, „Вечерню“, надъ на-
ше богослуженіе, надъ наши „Ан-
тропы“, „Тропарі“, „Акафи-
сты“, „Парастасы“? Чи Вамъ не
гають слезы въ очахъ, коли за-
ють „Прійдите послѣднее цѣ-
лованіе“. А „Господи возвахъ“,
„Свѣте тихій“, а „Ныгъ отпу-
щеніи“, а „Слава во Вышнихъ“!
наша „Литія“?

Нѣтъ! На свѣтѣ нема ничъ
красшого, нема ничъ торжествен-
нѣйшого, надъ нашъ обрядъ!

А чи мы маме замало того,
обызме вводили новости, котры
и пришыты, ни прилатати до
нашого обряду не годенъ? Нѣтъ!
мы маме своего достъ, ажъ за ду-
! Наши предки были побож-
нѣйшы отъ насъ, и мали што от-
авляти цѣлыми днями и цѣлы-
ми ночами, а и такъ штыкого
правити не могли.

Мы свое опуцанье, а за чуже
мъ, хватаме! Коли бы мы хтѣ
отправити цѣлу „Утреню“, то
тото саме бы намъ зышло
вѣстѣ, сѣмъ година „А Часы“,
„Акафисты“, а „Молебны“.

Што правда, нише наша рус-

Люде-христіяне!

Шырте нашу хлопску газету

„ЛЕМКА“!

Зъ-рукъ до рукъ, зъ хыжы до хыжы!

Най не буде лемка, жебы не чыталь газету „ЛЕМКО“

Газета „ЛЕМКО“ коштуе для хлопôвъ
лемъ 3 К. на цѣлый рôкъ.

== „КАЛЕНДАРЬ“ ==

При кôнці велькій зъ образками
задармо.

Польши и „езуитôвъ“ подписали
декотры нишы епископы „унію“
съ Римомъ противъ волѣ народа
и священства, але и они собѣ вы-
мовили, же нашъ Восточный об-
рядъ мае быти ненарушенный,
незмѣненный! Чи того Римъ до-
тримуе? Нѣтъ! Онъ ламе акты
презъ него подписанный!

Лемкôвъ обвиняють, же тя-
гнуть до православья. То непра-
вда! Мы хцеме привернути лемъ
нашому обряду такой обликъ, я-
кій малъ, коли наши епископы
подписували унію! Не хцеме ка-
ждой моды и прогрессу въ па-
шой вѣрѣ и обрядѣ! Жадаме на
престолы нашихъ епископôвъ
людей, котры бы ся не занимали
политыкомъ и не пхали до ней

церкви и нашего обряда! Пол-
тыка для людей мірскихъ. В
церкви не може быти политык
лемъ молитва въ Единого Бога
Мы о тото просиме и того жа-
даме! И ниhto не може ловѣстъ
же мы жадаме злого. Мы ся три-
маме Святаго писма, же храмъ
Божій для молитвы, не для поли-
тычныхъ армакôвъ! Мы того про-
симе, а якъ не упросиме, то: „До
рога до Бога каждому свободна“

Книга куна Юрка Старавы
до куна Валя Сунныкы.

схвѣ

Честный кумел

а) **Обезпеченіи капиталомъ**, а именно обезпеченіе капитала на выпадокъ дожитія або смерти, обезпеченіе кѣна для дѣти, обезпеченіе рентъ пожизненныхъ и то або за одноразовомъ, вкладкомъ, або за рѣчными вкладками и т. д. Потребны тарифы за примѣрами на жадаіне высылаются бесплатно;

б) **Обезпеченіи отъ огня**, ударомъ взрывомъ и т. д. До обезпеченія принимаются будынки, движимости, живыи инвентарь, обже въ столлахъ, стираткахъ, оборотахъ, шнѣлахъ и пр.;

в) **Обезпеченіи отъ пожара и землетрясенія**, перестрѣбъ, разбитіемъ, або ушкожденіемъ;

г) **Обезпеченіи противъ кражи съ взломомъ**, въ закрытыхъ помѣщеніяхъ або хранилищахъ. Тото отдѣленіе важно для церквей, кассъ пожичковыхъ, конторъ, библиотекъ, музеевъ, торговель и частныхъ особъ, занятыхъ по большой части поза домомъ, наразженныхъ наибольше на грабежи.

Ликвидация исполняется безотлагательно при участіи мужей доверія и знаткомъ съ всюю точностію и совѣстностію. Въ мѣстахъ, де ящи нѣтъ заступничей банка «Славія», удѣляется такихъ особамъ грамотнымъ, трудолюбивымъ и совѣстнымъ за рекомендаціей Общества им. Мих. Качковского во Львовѣ.

Вшитымъ информацией штемпель обезпеченія, якъ тѣмъ формуляръ до выписки, удѣляется безотлагательно и безплатно Головномъ Заступничей банка «Славія» во Львовѣ, шитымъ заступничей во провинціи, якъ тѣмъ «Страховое отдѣленіе» при Обществѣ им. Мих. Качковского во Львовѣ, ул. Вазова 14. І. нов.

Резервы фонды банка, «СЛАВІЯ» выносятся выше 53.000.000.

Банкъ «Славія» выплачиваетъ за цѣлыи часть своего существованія за школами и платныи капиталы

Маестко банка составлять K 52,694.649

Въ 1910 р. выплачено премій и вкладокъ K 11,956.668

Громадамъ и сторожамъ отнесенъ удѣлено за помощью K 248.938

Фонды банка осигурили K 115,390.603

Фонды банка осигурили K 53,768.285

Фондъ смертальныхъ заступничей банка «Славія» выносятся 793.180 корон.

помогать такъ, што она бѣтъ него пошла стразу.

Запомогу можуть отримати:

- 1) Жена и сѣлюбны дѣти,
- 2) Сѣлюбны родиче и дѣдове,
- 3) Несѣлюбна мати и несѣлюбны дѣти, (тоты послѣдныи не все).

Штатки тоты можуть достати кравову запомогу, коли докажуть, же тримувать ихъ сыны, отецъ, внуки,

кадиальнаго дыма, идеть благоуаніе по жему лѣбу.

Ганна встала. На томъ мѣстѣ, гдѣ мѣлъ зарытъ кладъ, ростъ спѣлый и сочный; несмотря на засуху, пшеничный колосъ. Ганна все передала мужу и привела его сюда. Иванъ, сорвавъ колосъ, сообщила о случѣ съ женою Андрею. Братъ подумала и рѣшила дать кладъ на поминъ отца, цѣломъ за бѣдныхъ и на церкви.

Въ ихъ селѣ и доньки показывають иконостасъ, надію расписанныи а ихъ жорту. Ганнѣ, вскорѣ послѣ того, когда съ нею было видѣніе, Господь далъ сына, и родителю назвали го Богданомъ. Отъ найденнаго колоса ошла въ той сторонѣ пшеница-усатка, акаго дотолѣ и не видывали. Урожай сѣхъ хлѣбовъ вышегъ диконинный, и брадованыи братыи накупили жемъ жасикъ нарядовъ.

„Святый Вечеръ у Лемковъ.“

ЖЕЖЕ

А якжеже тамъ въ святую братя Лемки? Ци шесливо? Ци мсте хожа бандурки на святую веч. Бо я знате барзъ не гарымъ свѣта и ниши не памятамъ такихъ, хоже ужъ падтєся другій рокъ! Вѣра Іа не памятамъ! Прїбѣждамъ я знатъ млина, вознѣмъ кусть яру и лѣи пшеничныи на бобалыи. Прїбѣждамъ до хнѣжъ, запроваднѣмъ до стайнѣ, давъ кусть смердячого с тай зношу муку до жѣбы. Призѣсь а стара стоить при пену, тай п. Но штоже тамъ новаго, чого бѣтварю до ней, певно зновѣ акы грѣне моглабы помочи муку знемъ ся неца тримашъ! Ей Божко мой Божечку, заводнѣ стара, якъ смерчокъ. Та даю не спокой, штесть. Ей, што, што, тебе ничъ не ходитъ лемъ тотъ - полютыма - тай лютыма - а мѣ жандармаріи хнѣжу розвалити! — Што ти бѣтварю по людску! — «Е та што, шти два «жандармаріи» и акыйи та якъ панскій дѣлъ и поперевѣрмиѣ лахы въ скрини, ци нѣе акыйи бомбы отъ москвы.

— «Е та най имъ такъ Богъ платитъ, тварю, дай спокой дай!»

Дѣти ся такъ перестрашили, идѣтъ стара, же съ зрываютъ въ Малый Ванѣкъ, таку матъ горѣжѣмъ му акъ мокру хустку прижала на голову, орываетъ ся, тай чить: «Мамуницю я ся бою шанди».

— Отъ я таке привѣтаниа въ жи. Дѣти въ горячѣ, старѣ циники порѣзаны, лахы поперевѣр Божечку мой Божечку, дай же и я Руснакамъ яку свободоньку дай мнѣ тотъ таженныи часть, бо по терпѣливости и не амене што будъ.

Такъ минуло три дни. На свѣтлый Вечеръ рано, рубамъ я дѣстарой на вечерѣ, а ту иде жандармаріи. Hej ty staro, choď na tu, kľučo, onate na dorogu. Не мамъ теперѣ побѣдите кусть, лемъ старой дѣтарубамъ, жебы мя не сварила. Сѣц! верештъ, якъ бы го чорты будъ.

Побѣдите, побѣдите кусть, часть, нншой работы не мате.

котрый оставъ покланяный до войска або же його помѣкъ была такъ, же бѣтъ той помѣкы выжыти не можуть.

Найвѣщы тоты дотычати хлопцѣ, бо въ насъ на тагдашнѣ значатъ дуже молоды, здравы руки, котрыхъ хоѣмъ комо бракло, бо мусѣтъ «тверѣ» посты.

Хто зъ селянъ туеса покриваженымъ, ма потребныи доказы, найже иде до войта, оуъ муснѣтъ му выдати отповѣдныи «формуляръ», котрый выписывѣтъ и записе назвадо до войта, а войтъ розжѣ по одошѣе тамъ, де треба.

Возника така: Дорослымъ выплачууть до 53 гел. денно, а дѣтьомъ до 8 лѣтъ - половинку. Зъ того выхѣтъ, же хлопѣ, котрый лишмѣ дома жену и двое дѣти, достане на жену 53 гел. и за дѣти тѣжъ 53 гел., то значытъ, за каждый день службы достане 1 К 6 гел. и т. д. А если служытъ мѣсяцъ, два, та достане порядныи грацаръ.

Найже ништо зъ интересуваныхъ о томъ не забывать, бо часъ тяжкыи!

На остатку зазначае, же можна выносити подана о запомогу найдале 2 мѣсяцѣ по выпущенію зъ войска. Хто ся спѣбнѣтъ, тому пропадо! Треба ся понагажати!

Признаны запомогу выплачѣтъ «Урядъ податковый»!

СКОНФИСКОВАНО

СКОНФИСКОВАНО!

Но придетъ часъ и на то Руснакъ перестане дѣлать на кусъ того каменистаго поле, а заберется торговать и промыслу, въ Богу надѣясь.

Идемъ такъ черезъ мѣсто, а и не слухамъ того, што тамъ брешутъ, (а несть бреша, а итеръ несе) — тай прихлѣдимъ на рынокъ. Ту ужъ трудно перепхати, тощы а тощы народу. И зѣрамы и очамъ своимъ не вѣрю, фу, одна коло друхой, тяжко свѣту, а и фурахъ польско войско, съ косамъ съ червонима шапками, войско гваріамъ войско, што такъ спитъ, да свинѣ за перепрошеньомъ. Радъ бымы ся кого спытати, што то буде, та я знамъ кого, ажъ зыркнѣ, а ту иде Феліксъ Мылкыт. «Вы ту што робитѣ?»

НАРОДНАЯ ИСТОРИЯ РУСИ,

которую приостановлено на часъ продавать.

ПРОДАЕТСЯ ДАЛЬШЕ

НАРОДНАЯ ИСТОРИЯ РУСИ

описуетъ нашу быльщину отъ найдвѣтѣйшихъ временъ до нынѣшнихъ дней. Обнимать она исторію все такъ Великой, какъ Малой Руси — съ приложеніемъ короткой исторіи Угорской, Буковинской и Американской Руси, потому и есть она первымъ полнымъ, популярнымъ того рода изданіемъ.

НАРОДНАЯ ИСТОРИЯ РУСИ

мѣститъ также Исторію Русской Церкви, которой донымѣ для народа нашего никто еще не списалъ.

НАРОДНАЯ ИСТОРИЯ РУСИ

уложена такъ, что буде заравномъ и подручникомъ для школы, а уступы для молодежи, разомъ кнѣты, составляютъ для себе окрепую цѣлость и печатаны они грубымъ письмомъ.

НАРОДНАЯ ИСТОРИЯ РУСИ

написана такъ шире, такъ тепло, такъ сердечно, что трафитъ до каждого сердца. То найкрасна русская книжка, яка появилась въ Америкѣ.

Цѣна одной книги — почтовою пересылкою 1 дол., 5 книгъ безъ почтовой пересылки 3 дол., 10 книгъ и выше за половину цѣны. Исторія, какъ извѣстно, есть учительною женщи, потому она повинна находитися въ каждой русской хатѣ.

Желающимъ покушати сию Исторію изволать прислать гроши Money Order-омъ или въ регистрованномъ письмѣ (не въ стемплярѣ) на адресъ таіи:

John H. Beach, 1 Sherman St. Passaic, N. J.

Що носимъ - тоѣ помнемъ!

Для вѣстникова посылъ наилучшій
тѣмъ всякого рода и штучны навоы
продаетъ по умѣреннымъ цѣнахъ
Бюро посредничества при обществѣ им.
М. Качковского въ Львовѣ Валовая 14.
Цѣнникъ высылается бесплатно
любо кому, кто потребуетъ.

БЮРО ПОСРЕДНИЧЕСТВА
Общества им. М. Качковского
во Львовѣ.

ЖЕРТВЫ.

иже

На „Лемковскій Фондъ“

зобрамы г-омъ Ф. Гузальсьмъ

въ Америкѣ.

(Далѣе).

еромонахъ Ант. Ронелла	дол. 2—
Ихъанъ П. Валандокъ	
редакторъ „Правды“	5—
осифъ Н. Вилинскій Philadelphia Pa	1—
Орйй Гайто	1—
Петро Гальковичъ	1—
Ихъанъ Крафчикъ	1—
ищ. Мих. Сжибинскій	1—
Ихъанъ В. Федорко Jonkers N. Y.	1—
асилій Вонцаровскій	1—
еодуръ Рущинко	1—
Ихъанъ Ю. Муригъ Jonkers N. Y.	1—
еодуръ Кеизъ	1—
иуфрйй Цюрикъ	1—
и М. Валтровичъ	1—
еисфъ Жукъ	2—
Петро Шыманскій	1—
ищ. I. Чепешва	1—
Ихъанъ Павелчакъ	1—
еорйй П. Петровъ	1—
Турковичъ нъ Май-фильдъ Па	1773
аксимъ Дзюмба Washington St.	1—
етръ Цибровскій	1—
асилій Бакуновичъ	1—
асилій Овчарскій	1—
елашъ собралъ на вѣслю боръ въ Св. Михайловскомъ приходѣ въ Филдъ-фильдѣ собралъ Сванц. I. Крохмальный	535
Равомъ съ поперед. дол. 12046.	25—

ЛЕМКОВСКІЙ ФОНДЪ жертвовали:
ръ. Антоновъ Дошна въ Вѣднѣ К 2
ванъ Пилатъ въ Н. Санча » 1
етръ Гибѣ, Чорне » 2
Равомъ К. 5

„Нахальство“ „Spofecznika“,
або
„Głos“ хце мати „голосъ“,
або
„Нустъ нса нѣдъ стѣлѣ, та выйде на стѣлѣ“

Мущу вамъ выяснити найперше, што то есть „нахальство“. Коли прѣтете дакторый въ поля въ роботы годовныи, стара вамъ ланхлыла пироги въ приде сусѣдъ богачъ сытый по сынданю, але лакомый и такъ си му напо сындана сподобатъ, же возмо той шмыкто зѣсть, а вамъ ся каже обявляти. То ся зѣе нахальство сусѣда. Дамъ прикладъ и бабамъ, жебы ся не гнѣвали: Коли въ вѣсть дѣкотра поробитъ гарды грядки, посылъ жѣткабы, петрушки, моркви, маку, а приде сваня и зрые. То ся зѣе нахальство сванѣ.

Нахальство „Spofecznika“ рѣжнѣтъ отъ нахальства той сванѣ только, же тотъ „Spofecznik“ зна куспъ писати (бо мыслати не зна) и „набралъ „głos“ w „Głosie“, то значить написалъ до газеты, котра ся зѣе „Głos ziemi sandeckiej“!

Штожъ написалъ, не такъ написалъ, якъ накричалъ?

Накричалъ, же въ Львовѣ треба на гвалтъ „kosciołka“, но якъ въ Львовѣ не буде „kosciołka“, та пропаде „Поляща! Якъ въ Львовѣ не буде „kosciołka“, та полякы въ Львовѣ до некла подуть! Гварить, же Рыбентъ, Фрицова и т. д. и безъ „kosciołka“ до неба подуть, а „лабонскимъ полякамъ“ для спасенія „kosciołka“ треба... Тоты „дѣтскыи обрѣзанья“, што до польской школы ходитъ пропадутъ небожатошка безъ „kosciołka“! А тоты дѣды полякѣвъ годни пропасти!

Здѣ мыслѣтъ — нинѣ „spofecznik“ — пробонъ въ Навойныи, же

хце будувати „kosciołek“ на Майданъ, бо такъ бы лѣтъ полякы до него ходили, а треба бы было жебы и еденъ русачикско до неба гвошомъ а безъ „kosciołka“ въ Львовѣ не пущать!

Пустихотѣ Лабоныне полякѣвъ подѣ стѣлѣ, далѣше имъ школу, южъ лѣвѣтъ на стѣлѣ, будутъ булдувати „kosciołek“, а куспъ ищи почкайте, та полякѣвъ на голову, вышену вѣсть въ Львовѣ! Нѣмѣтъ въ Пруссакѣ бере имъ землю, але имъ заню дѣлѣнѣтъ, а они вамъ забурютъ гвалтомъ!

Невадомѣ вычитаетъ въ „Głosie“ „głos“, жебы іеунутскій класиторъ въ Санча пренести до Лабоны, а ищѣ невадомѣ, жебы въ Тылантѣ заложитъ биноктиску польскею!!

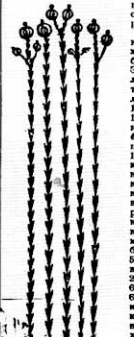
Не гравѣтъ въ огнѣкъ панове! Мъ вамъ ищи разъ боюдуеми, жебыомъ не мѣшали полѣтъкъ съ вѣтромъ и вѣжонѣла пропасти межи хлопцѣвъ русѣкъмы и хлопцѣвъ польскѣкъмы, бо мѣжѣ въ нѣю сами власти! Законѣтъ якъ вашъ „Spofecznik“: Увидѣте!

Русѣкъмы.

До здравого розуму

иже

Найперше прѣсимѣ пребачити намъ тѣхъ, котры чуютѣся ображенѣтъ поперединымъ числѣ „Лемка“, бо сталося тои нехѣтчи по поводу отъ сусѣтанъ редактора. Надалѣ будеме старатѣся унякѣтъ дражнѣныиъ темѣтъ. Што ся тычѣтъ той перепечаткы изъ „Православнаго календарѣ“, то хотѣ бы прѣостуватъ и самѣ „святѣиъ отецъ“, та друкувати мусимѣ, бо тожѣждать народъ! А если „Лемко“ мѣ быти „газетомъ для народа“, та мусѣтъ таиъ писати, якъ народъ хѣмъ. Мы не пишемѣ, же то есть добре, абы

Дорогы Братя и Сестри! Не чѣхайте съ замовленомъ аж до весны, бо коли треба сѣяти, та лѣсна нѣа быти дома. Тепѣрь часъ отовѣрѣнныи, то прошу змѣнати лѣсна, якъ и въ попередныхъ рокахъ.

Лѣна росѣйскій въ Тарнова вырасте 140 сантиметровъ высѣю, удеас на вѣшнѣкъ грунтухъ по коншинѣ, по коншинѣ и на жѣтнѣхъ стерняхъ. Можна егѣ мѣчатѣ, або сѣяти. Выдаѣ прикладъ былое жѣ лавола. 5 кѣло 6 К. а въ олатѣо поттовѣо 7 К. 32 ч. Замовлячій мѣе привѣати 2 К. задѣтку, бо безъ задѣтку не высеяса. Хто замѣтитъ оѣй лѣна, въ которѣ будѣ прирѣи, на пѣи-тонѣе полотно, на сорѣхѣ, то хотѣбы большу сколыскѣтъ того лѣну въ сѣйкахъ по 100 Кѣло и по 50 кѣло то нехѣтъ прирѣе за 100 кѣло 100 К. а за 50 кѣло 60 К. Задѣтку на 100 Кѣло лѣну 10 К. а за 50 кѣло 5 К. Высеяса жѣтнѣжѣно. Мѣнѣе якъ 5 кѣло не высеяса. При замѣноу лѣну прошу замѣнѣти лѣну съ вѣзѣу, низку, тѣсѣду. Коли сѣяти шапѣту на повѣнѣ, по коншинѣ и на жѣтнѣхъ стерняхъ, то головѣ выскѣтъ по 10 футѣвъ по 11 и по 12. 2 лѣко занѣтѣу 40 гѣл. 5 лѣко, 1 К. 10 лѣко 2 К. Пѣвъ 6 К., одно кѣло 10 К., 5 кѣло 50 К. Бурѣко 5 кѣло аже жѣнѣта нового сорта котра родѣтъ надыжѣнѣю, лѣнѣтъ грунту якѣишъ къ сѣу сѣу. Той бурѣко жѣе посѣдѣти лѣну мѣтѣ, то будѣе матѣ 300 корѣнѣвъ, будѣ чѣмъ гѣдуатѣ ротѣу худѣоу, нѣоѣ, санѣи, Гѣдѣныи возмо одну бурѣку, котра выскѣтъ 10 до 13 футѣвъ, прѣбѣе сорѣо и мѣе до корѣу корѣвъ. Пѣвъ футѣ 2 К. 50 гѣл., футѣ 4 К., кѣло 8 К., 5 кѣло 14 К. Отуриѣи дѣнѣи, зѣмѣи — пѣвъ кѣло 3 К., кѣло 5 К. 50 гѣл. 5 кѣло 25 Корѣнѣвъ. Бурѣии зѣмѣнѣи зѣмѣи, мѣты пѣставѣи 3 Кѣло 1 К. 40 гѣл. Бурѣии зѣмѣнѣии, грунту на борѣтъ, кѣло 3 К. Земѣнѣии чѣрѣнѣи Nr. 1. 5 кѣло 12 К., Nr. II. 5 кѣло 11 К., Nr. III. 5 кѣло 10 К., Nr. IV. 5 кѣло 9 К. Хто хотѣбы въ мѣтахъ сѣбѣ замѣнѣти по 100 Кѣло, по 50 кѣло, по кѣло, по 30 кѣло Nr. I. коншинѣи 100 кѣло 225 К., 50 кѣло 130 К., 25 кѣло 60 К. 30 кѣло 48 К. Замѣнѣиіи коншинѣу мѣе привѣати, по коншинѣ 6 К. Если задѣтку не высеяса, Трава дѣ шѣнѣиъ за земѣнѣио зѣмѣи зѣмѣи 5 кѣло 5 К., 10 кѣло 9 К., 60 кѣло 40 К., 100 кѣло 78 К., якъ тѣмотѣ такъ и коншинѣу мѣнѣе надѣ 5 кѣло не высеяса въ большу сколыскѣтъ высѣлоу жѣтнѣжѣноу, хто кѣлоу хѣе. Чебура дѣ сѣдѣиѣи на весѣу 10 лѣрѣнѣ 5 К. Мѣдѣ потѣво 5 кѣло 5 К. Весѣа пѣтѣиѣи на сѣвѣоу черѣнѣо 5 кѣло 14 К. Зѣ олатѣо поттовѣо 14 К. 96 гѣл. Замовлячій лѣснае мѣе присѣати задѣтку и олатѣи на прожѣи поттовѣиыи, шо жѣдѣе, сколыко жѣдѣе, подѣтѣи точнѣи арѣстѣ, постѣи, стѣиѣо. Все олатѣи на отѣнѣу перѣжѣнѣиыи и по потребѣу посылѣи лѣсна

Просимо о надѣсланѣе
ренуменраты на 1913 г.
ишѣи просимо писати выразѣо, безъ

Własny korespondent „KURYERA“.

Podaję do publicznej wiadomości, że „car moskiewski“ na znanym obiedzie romanowskim, zjadł: „Pięć polaki, trzy zidy i dwa finlandcziki“!!!

НЕ ВСЕ.

— Слухайте-же гзздо, ци вы ся все такъ йонкато?

— Бо... бо... бо... же хррранъ, лемъ втуды, якъ ббб...осъдую...

хлопъ и жидъ.

Жидъ хлопъ и жидъ. Спочатку хлопъ былъ богачъ, а жидъ съ патыч-ками и съ онучами ходилъ по селѣ.

Потомъ ся ввалили оба до фляшокъ. Жидъ обогатилъ, а хлопъ пошовъ по селѣ, але съ торбами.

Чомъ такъ? прець оба еляшками нарабили?

Бо жидъ наливалъ до еляшоукъ, а хлопъ выливалъ съ еляшоукъ...

КОЕЦЬ ПО СМЕРТИ!

1. кума: Што то ма аначити, жесто кумо ханусту посадили на гробъ свого мужа!..

2. кума: (съ плачомъ) Хану ся коецъ по смерти приподобати небешаковни, бо бгъ за життя баретъ былъ радъ ханусту.

„ЖЫДИ ЗЪ KURYERA“ БАЙЧАТЬ!...

«А съ чымъ клопѣтъ, та клопѣтъ, а во... а чымъ окрутный клопѣтъ, але и съмыху достъ. «Kurier» засъ избралъ голосъ, бо «роупустинъ»... Для съмыху и, жобысте ся преконали, же такъ безлично вымыслыти и наплюжыти есть способный лемъ «смердячий жидъ», предрукуеме кусцоукъ його спеціальновъ, якыма кормить своихъ читателѣвъ:

«Now. Wreミア» — плазе..
«Przeciетъ» — садзі — ізы те dostreżone będą przez «braci Rosyan galicyjskich», przeciетъ podtrzymają w nich ducha, przekonają, że «car-batiuszka» wie o ich niedoli i natohnie nadzieją, że — przyjdzie czas kiedy car wkroczy w tryumf-false bramy, wziesione w Galicyi rękoma Tyrolczyków wschoda».

Komu ustep o tryumfalnych bramach wydalbym się dziwnym, tego zapewnić możemy, że dziś już tygodnik moskalofili, wydawany w N. Sączu, ów sławny Lemko, o którym tylokrotnie pisaliśmy, zasyla prośby ku Niebiosom o wojnę Austrii z Rosją, bo wtedy, według jego zdania, car, pobawszy cesarza austriackiego przybędzie do Galicyi, aby różnego rodzaju moskalofilstwem zarażonych «Lemków» wyswobodzić i uszczęśliwić...

A moskalofile owi tak są pewni zwycięstwa Rosyi, że już oznaczyli miejsce, po wsiach, dla postawienia bram tryumfalnych w celu należytego powitania zwycięskich wojsk (!) moskiewskich. Przygotowani są również na wypadek wojny do porachunków ze sąsiadami, odbywają narady poufne i organizują się. A tak znakomicie są zorganizowani i tak strzegą swych tajemnic, że dowiedzieć się oś więcej o przygotowaniach ich jest bardzo trudno.

На то кыбаль эхастисся што, лемъ ся съмытлѣ, бо такой глой ложѣ, кому ся не выливъ зокъ» въ головы, якъ «редакторъ такой газеты, та вѣрнѣ не годъ. Та ся съмытѣ!!!

НАШЫ ДѢТИ.

Няню: Грызюшыя сыну, не в... ся ничъ...

Сынокъ: Е, што тамъ няню ся т... турбуе, най лемъ Пам... намъ здравя дастъ.

Съ хлопа панъ.

Выбрали хлопа до «парламе... до Вѣднѣ. Прѣвхалъ до Вѣднѣ, до десятику, тай пошовъ до барзъ... ской «реставраціи». Штоси вы... штоси прекусилъ, тай вытиалъ «фа... выдобилъ «багу», наложилъ ду... закурилъ, тай плюе на подлогу. А... логъ была вышварпувана, што с... ней «всдрѣтъ», а на плюванъ... «сплювачкы», якъ то въ пановъ... дитъ «кельнеръ», же хлопъ на по... плюе, надставятъ му сплювачку. Хлопу было жалъ до такого га... «тарелника» плювати, тай плюе... ню... Надставляютъ му другу, але... все на подлогу, надставляютъ т... хлопъ ся рослостилъ тай гваритъ... — Гей пане, бо якъ не во... тыхъ тарелниковъ съ предъ мен... «сумнѣ» до нихъ наплюю!!..

Меже дзядами.

— Газдусю, дайте даякйй грайцарикъ, бо не мамъ за... хлѣбца купити, а зо дядиномъ не вѣв!

— Зо шярого серця бымъ ти далъ, але не мамъ, д... дядиновъ хлѣбца...

wanie króla greek

Розпустили...

П О В О Д Ъ...

Газда поцпалъ слугу, тай тотъ
васкаржилъ до суду...
— И баръзъ ты билъ? питатся
идея...
— О, баръзъ, баръзъ, пресмыкатель
де! — кричать слуга...
— А який-жъ малъ до того «по-
дъ» вѣдую ся сендзя.
— О, Найяснѣйшій суде! Воиъ
малъ до того «поводу», демъ окрут-
ный «бучакъ».

ВЪ АПТЫЦЪ...

Хлопъ: Проню пана аптыкаря,
а тотъ вода, шпосте мѣ дажи, ничъ
блочноцъ не помогла, якъ жерли,
а жрутъ...
Аптыкаръ: А што-сте въ цномъ
биди? —
Хлопъ: Выпилъ-емъ цѣлу едлинъ
а грызуть и грызуть...

Хдеъ ошукать жидовку!!!

Примовъ хлопъ до жидовки ку-
пидъ собѣ охлю до хлѣба:
— Дайте мѣ кватерку охлю до
хлѣба:
— А до чого вляти, — вѣдуюся
жидовка?
Ту — гваритъ хлопъ и надста-
въ кавалецъ хлѣба, въ котрымъ вы-
дѣтъ деору...
Жидовка аяля. Хлопъ довгенько

— А кѣлько то коштуе?
— Шустку — гваритъ жидовка...
— Е, то дорого, та я не хчу ва-
шого охлю, вымѣйте го собѣ назадъ,
а хлѣбъ мѣ отдайте, або вооте пять
грайцари...
Жидовка рада-нерада мусѣла ся
агодити, хоць ся достъ напроклинала...

Б О И Т С Я.

— Моя стара, демъ чье даякий
стукъ, та все ся злодѣя бонть...
Я тѣ бесѣдаю, же злодѣи ходитъ
по тыхъ, стуку не робить...
— Но и штожъ, спокойна?
— Та де! Теразъ ся бонть коли

ОБОРОНА...

— Сендзя: Шмарилите горнець
съ грулами на голову своей кухар-
кы! Што мате на свою оборону?
Газдыня: Паце сендзя, тоты гру-
лы были южъ «скислы»...

ШИРЫЙ МУЖЪ.

Ваньо (до жены): Машъ ту Па-
расъ два ябка, штомъ купилъ въ мѣстѣ
та вѣчь дзецко, анай, жемъ добрый...
Жена: Е, та вѣчь одно ты! Чомъ
не хщешь?
Ваньо: Е, бо знашь, «одно мѣ
влетю до гюванницъ, а «е знашь»
котре!...

Згрызы въ хлопа добры люде,
Згрызъ на згрызъ съ згрызомъ ада.
Згрызъ — не машъ ничъ, згрызъ —
[машъ дашто,
Разъ потѣха, згрызѣтъ на сто...
Згрызъ машъ съ бабомъ, съ дѣточками
Зо сугами, съ кухарками...
Не машъ того, хтѣлъ бысъ мати,
Вогачомъ ся называти...
И згрызъ засъ,
Хлопе машъ!

Хрунта рѣжу машъ небоже,
Чолядъ найти засъ не можешь!
Самъ гаруешь, ажь ся душишь,
Во поѣсти прецѣ мусишь!
И згрызъ засъ,
Хлопе машъ!

Машъ будынкы и стодола,
Въ нихъ коровы, гарды вола,
Та штожъ съ того? Не машъ дѣти,
Хоць бысъ якъ хтѣлъ ихъ видѣти...
И згрызъ засъ
Хлопе машъ!

Не машъ рѣлъ, ани стодѣлъ,
Лемъ дѣт рукомъ дорогу агоры-надѣтъ
Купу дѣти, што имъ вѣсти треба дати...
Хоць бысъ не хтѣлъ тольо мати...
Тай згрызъ засъ
Хлопе машъ!

Така ужъ Господа воля,
Же ма каждый своего моля,
Што го згрызе и пилую,
А ужъ хлопа не жаху...

В. Гунанко.

ВЪ СУДЪ.

Сендзя: За тоты злочыны, мор-
дерства, злодѣйства, будешь повѣше-
ный на шибеници!
Збуй: Я не хчу!!
Сендзя: Але я хчу!
Збуй: То якъ намъ сендзя хпуть
то най ся кажутъ повѣсити...

КЪПЕСКІЙ «ИНТЕРЕСЪ».

Жидовка: Шмуль, леть пильно
по доктору, бо Ицмъ зѣвъ шустку!!
Ст. жидъ: Не ходъ Ицмъ! То
жаденъ интересъ давати докторъ три
коруне, жебы вытѣгъ шустку:

ВЪ КОВАЛЯ.

Хлопъ: Поджуйте мѣ, Осифе коня,
Ковалъ: Дате коруну?
Хлопъ: Вѣйтеса Бога, та кжъ
волю тоту коруну пропити...
Ковалъ: А кѣтъ?
Хлопъ: Е, могу я, газда бооо го-
дити, може и вѣтъ, псѣвѣра!

Выходить
въ каждую пятницу.

Адрес Редакціи и
Администраціи:
„ЛЕМКО“
Горлицы.

ЛЕМКО

Подписная цѣна на
газету „ЛЕМКО“
на цѣлый годъ:
Въ Австро-Венгрію 4 К.
Въ Россію 2 руб.
Въ Америку 2 дол.
Подписка Н-р 10 г.
Объявленія по договорѣ.

НАРОДНЫЙ ЕЖЕНЕДЕЛЬНИКЪ НА ЛЕМКОВСКОМЪ ГОВОРѢ.

Н-р 30.

Горлицы, среда (13. августа) 31. іюля 1913 года.

Годъ 1

Поглядите въ обытъ

старыхъ книжкохъ и листочк!

Стары книжки и листы, писаны
рукомъ и друкуваны, всякого рода
и содержанія, — якъ то: церковны
книгы и поученія, житія святыхъ,
біеніи, исторіи повѣданки, хочъ бы
были и цѣлакомъ подерты и побаб-
раны, просиме баразъ гардѣ прислати
намъ подъ адресомъ:

Редакція „Лемко“ Горлицы.

Хто намъ припше, надрукуеме
його имено, — а если буде вартала
даншо його книжка, або писмо, та
и того надрукуеме! Ба не лемъ же
надрукуеме, — але достане назадъ
и свою книжку — и нову книжку
и гроши!

Та лемъ глядите старыхъ
книжкохъ и писемъ, такыхъ съ лѣта
правда, бо чѣмъ старше, та лѣпше.
А скорѣ, — покая слота ззѣрите
по кутахъ.

Кошта посылки звернеме.

Редакція „Лемко“.

Гоненія на православную вѣру.

Официальнымъ переходомъ въ
православную вѣру русского народа
въ Австрію заинтересованый цѣлый
свѣтъ. Въ першій мѣрѣ заинтересов-
анности наши русски православны
братья въ Россіи и шире-русски
газеты выступаютъ передъ свѣтомъ
въ нашей оборонѣ, — русски люде
сочувствуютъ намъ и требуютъ отъ
православной церкви для насъ помощи.
Заинтересовалась нами и англиска
пресса, ба даже славный англискъ
г. Бирбекъ, котрый гостилъ въ на-

житю православныхъ въ Австріи. —
Разуміеся, што нашоу нѣмецко-
польскому правительству было прикро-
читати и слухати о йото цекьлтур-
ныхъ гоненіяхъ за вѣру въ XX. вѣстѣ,
въ вѣстѣ, въ котромъ каждый чоло-
вѣкъ признаний чоловѣкомъ, коли
пануеся его переконанія — а тымъ
болѣе переконанія въ свѣтой вѣрѣ.

Нѣмецко-польско-жидовскы газ-
еты зачали заперечувати тому, —
якобы въ Австріи переслѣдували за
православную вѣру, але же тымъ
газетамъ свѣтъ не дае николи вѣры,
бо посятъ марку неправдомовности,
тай покликалися на правдомовность
тѣхныхъ „свѣтилъ“ православной церк-
ви, якъ „архипастыри“ черновецкій
и будапештскій, для котрыхъ па-
тріархомъ есть австрійскій миннстръ!
Видѣла и сама Австрія, што такымъ
свідѣсамъ Европа вѣры не дасть, —
тай поставила иши единого „автори-
тетного“ въ справахъ православной
вѣры русского народа, греческого
консула въ Відни! Тотъ заявилъ
въ нѣмецко-жидовскій газетѣ (*Neue
Freie Presse*), што въ Австріи пе-
реслѣдованія за православную вѣру
нѣтъ! — Але иши смѣшнѣйше, бо
жидовска газета изъ Россіи „Рѣчь“
пыталася нашего „коханого“ гра-
бного Шептицкого, ци преслѣдуютъ
въ насъ православныхъ! — Лѣпше
зробила бы „Рѣчь“, если бы звѣ-
дѣдалася якого рабина съ Тухова, або
зъ Бобовы, а може „бы-йи скорѣ
правду повѣль...“

Мы цѣкавы, чомъ тоты митро-
полите, тоты консулѣ, тоты редакторе
отъ „Рѣчи“, не придуть ту до насъ,
межи народъ, чомъ они лемъ слу-
хаютъ, читають, пишуть, бесѣдуютъ,
а бояся видѣти!

Чи они знаютъ, што въ насъ
кілька православныхъ селъ чы лѣта
безъ церковныхъ требъ, — Чи они
знають, што бѣдный народъ мусъ,
въ каторыхъ десятикотьхъ податкахъ, му-

же розпоряджати своимъ ма-
комъ, ци они знаютъ, же жандар-
мѣшануть имъ молитися?

Чи они знаютъ, же коли пр-
хавъ въ Грабѣ, православный о. Са-
шовичъ о. Сандовичъ и крестъ
сами его утримували, тѣшилися,
а рядъ съ подѣ серія народа
вырвалъ и въ тюрьму посадили,
где томится безъ суда уже два лѣ-
А жителѣ села Грабѣ остались,
сироты безъ отца?

Чи они знаютъ, што того ри-
прѣхалъ православный священникъ
о. Соловій въ Грабѣ, освѣтилъ на-
и зато томился 10 дней въ яселѣ
тюрьмѣ? А коли его выпустили
волю, пошловъ въ православное с-
Долге и тамъ хотѣвъ окрестити
ворожденныхъ, потѣшити умир-
нить, а коли надѣлъ на себе
щелещическу одежу, явили ся
дѣламы, здерли ю съ него и поясе
въ горлицкую тюрьму?

Жебы вы фарисеи подѣли,
тотъ бѣдный народъ плакалъ,
просилъ, штобы ему не отнимъ
пастыри, — штобы вы видѣли д-
часть тѣхъ слезъ, — котры вы
пославы на Лемковщинѣ!

Чи вы знате, — што горли-
староста панъ Мичка бавится
Нерона и тымъ собѣ заслуге
правительства.

А ци вы знате, же коли
виного о. Соловія въ десятый р-
выпустили съ тюрьмы и днѣ з-
удався въ православное село До-
жебы разомъ съ вѣрными моли-
Богу и покрѣпляти ихъ на душъ,
коли въ недѣлю дня 10, н. 21
августа правилъ богослуженіе, в-
жандармы, здерли зъ него р-
забрали своима брудными ру-
(Боже прости имъ, бо не зна-
што творять) Пренаясвѣтѣйши Д-
Чашу и всьо принесли пану-
ростѣ въ Горлицяхъ, — а бѣд-
священника зновъ въ тюрьму

онфисковано!

И въ самой службѣ Божой есть казнь-возвращеніе къ молящимся, когда денникъ сѣиваетъ: Рдець всѣхъ отъ души нашихъ и отъ всего помыслимаго! То значить, молясь-говоря, спѣвая всѣ — кто только есть съ нами въ церкви разомъ. И моя цярю отъ всей души нашей — то цѣлой душою, цѣлыми сердцемъ. Молимся всѣмъ, помыслимъ насъ, то есть о яичикъ нишній не душою теперь — якъ только о Богу и тѣхъ, якъ только о тыхъ, што мы имамъ до Бога Всевышняго, а не мы — о яичикъ, бубнахъ, дзвонкахъ. Не вѣдно мати ся яичикъ, только молитвою што всѣ разомъ молятся, спѣвають. Же католіки сѣиваютъ съ насъ, же хъ молятся каждый, якъ хто хоче, только „Господи помилуй“ — то ко длатого, же не розумѣють, чомъ хъ. Рѣчь въ томъ, якъ я уже сказалъ, у насъ каждый долженъ слушати и вѣдати, що говорити и спѣває, о чимъ молятся священники. И священникъ — то о нѣхъ нуждахъ и потребахъ, а мы съ нимъ просимъ разомъ о Бога о милосердіе надъ нами. Молитва „Господи помилуй“ повтараю только между иншими молитвами, мы хъ всѣ разомъ въ одну великую, только што мы тыхъ другыхъ хъ не спѣваемъ всѣмъ голосно, только хъ ихъ самъ — священники або инъ.

онфисковано!

Конфисковано!

Тутъ скончили молодой господинъ оповѣдати, а съ насъ каждый лемъ собѣ войкнувъ и якъ теперь одѣхнувъ свободно, такъ мы всѣ слушали. И любо было послушати.

И говорю я сейчасъ. — Ей жебымъ быть зналъ о томъ перше, тобымъ разъ. Анткови отпавили, чомъ то католіки мають органы въ костелѣ? Але пропало, откаръ емъ мавъ знати, якъ мня нхто не научили.

Поросходилимсе ся. Черезъ дорогу ишовъ я, тай собѣ думаю — якій то человекъ жинина не зна нять, а мнѣ ся знате подобали органы, монстранці, та часто заходили до костела до Являсь, бо тамъ гарнѣйше якъ въ насъ, бо на органахъ грають.

Якій я глупый бувъ?! Чуже хвалить, а свого не знавъ. — Теперь то южъ не пойдю. Гм... то якъ разъ человекъ што послушать годного, то ся дуже навчить. — Днесь при недѣли бувъ я въ церкви и всю мнѣ ся знате то припомнуло — тай взявъ списавъ и выслать до „Лемка“. — Мышлию собѣ хоще мнѣ стыдно, але най ся други навчать. Якъ бы ся кому такъ, якъ мнѣ притрафило, жебы знавъ што отповѣсти.

Прашайте! — а пиште якъ вамъ ся того мое письмо сподобало.

М. Неѣжда — бѣла Являсь.

Лемковски Пѣснь.

I. Парубоцка сѣпѣванка.

Ишовъ сомъ одъ милой,
Забудить емъ.
Заставъ емъ лежашу
Подо ядловцемъ.
Гоя, гоя, подо ядловцемъ!

Але тотъ ядловецъ
Вонъ добре зна,
Же мою миленьку
Южъ иншій ма.
Гей, гей, южъ иншій ма!

Кедъ ей взяли, кѣ ей взяли,
Най сой ей ма,
Най я го не виджу
Предъ очима.
Гоя, гоя, предъ очима!

Бо моя оченьки
Якъ воробецъ,
До мня ся усмѣхне
Каждый хлопцець.
Гей, гей, каждый хлопцець!

Бо моя оченька-
Якъ врана,
До мня ся усмѣхне
Каждя панна.
Гоя, гоя, каждая панна!

Радошныя карчмарка
Пива наливъ,
Я ты го заплачу
Хоще я малый.
Гей, гей, хоще я малый!

А хоще я маленький
Пѣнявъ запля,
Я ты го заплачу
Якъ каждый панъ.
Гоя, гоя, якъ каждый панъ!

Радошныя карчмарка
Пива несе,
Радошныя хлопци
Напѣйте се.
Гей, гей, напѣйте се!

Изь „Народныхъ Вечерницъ“ — со-
общилъ Теофіл В. Курнало.

II. А тамъ доловъ...

1. А тамъ доловъ при Дунаю?
Тамъ касарня мурована:
Была моя головенька
Вѣрнѣ заторбувана...

XIX Лемківська Осін посвячена

В сандецьким Галіційським Містечку. Фото: Петро Басальга.

Пізниня на странички „Лемка“. Фото: Петро Басальга.

100-літтю часопису „Лемко”

„Лемка” і Осін оспівали „Гудаці”. Фото: Петро Басалыга.

„Лемко” в горлицькій бурсяній Русенковій Ізбі. Фото: Анна Кырпан.

ПЕТРО ТРОХАНОВСКИЙ

Сандеччына в далеком минулом

Далеке минуле мож барз шыроко розуміти, зато одраз мам дяку спрецизувати, же генеральні мам на мысли княжы часы, то є часы од початків державности нашого найближшого геополітичного кругу до падіння Галицько-Володимирского Князівства в половині XIV століття. Однісні же самой, наголовковой ту Сандеччыны (понеже она лем епізодичні, в половині XIII століття, была під пануваньом галицкых князів, конкретні князя Данилы), меджу тоту треба пресунути о парудесят років ближе, то є до початків XV століття, коли то на Лемковині зачала ся, за польським пізриньом, „волоска кольонізация”, яка – ту ходит мі уж конкретні о лемківску до высеління част Сандеччыны – выперла гейбы автохтонне польске насеління ¹¹.

Тот погляд здомінувал історичну думку наших щесливо міцнійших сусідів, хоц трафляють ся і ту даподаєдны тверезвійшы голоса, што трактуют спомнену „волоску кольонізацию” не як етнічний, а юридичний процес, то є – не конечні як кольонізацию новым етнічным елементом, а організацію осель на волоскым праві, економічні барже корысным на гірськым терені – без взяду на тото хто перед тым і ци жыл дахто в окремих оселях (якы, натуральні, розрастали ся і змушували творити в сусідстві новы оселі). Але тоты рідкы голоса тратят в повселюдній „рації стану”. Суспільство не чытат науковых прац, рідко доступных „мудрых” книг, оно виховане на „туніх” виданях, провідниках, пресі, а передовшыткым на 800-річній „науці” з казальниц (чом акуратні 800-річній – зрозуміме дале) є абсолютні переконане в прадавній приналежности нашого

¹¹ Jerzy Czajkowski, *Dzieje osadnictwa historycznego na Podkarpaciu i jego odzwierciedlenie w grupach etnograficznych* [В:] „Łemkowie w historii i kulturze Karpat”, Cz. 1, Sanok 1995, стр. 114.

(гейбы пізнійшого) етносу до польської та римокатолицької, латинської простори.

Зато был ем барз заскочений, коли недавно прочитал ем в краківськым штоденнику, якій виходит в парусоттисичным тиражи, статіі *Wiślanie prawosławni?* Хоц мы добрі знаме історичны факты та істоту темы, вынятковіст того тексту в польській пресі, яку чытат заправды вельо люди, каже процитувати ей шыроко:

Przenośni o dwóch płucach, którymi żyje chrześcijaństwo zwykło się używać w odniesieniu do dwóch obrządków jednego ongiś Kościoła z czasem podzielonego na wschodni (bizantyjski) i łaciński (rzymski), które na początku państwowości polskiej ścierały się ze sobą. Za pierwszą tendencją przemawiała naturalna dążność Wiślan do adaptacji zrozumiałego pisma i kultury słowiańskiej, powstałej pod wpływem misyjnej działalności św. braci Cyryla i Metodego. (...)

Chociaż kroniki z tamtych czasów są bardzo oszczędne w relacjach dotyczących obrządku bizantyjskiego, to jednak Gall Anonim przekazał w swej kronice, że Mieszko I, będąc od urodzenia ślepym, „przejrzał” w czasie „postrzyżyn”.

Czego to dowodzi? Otóż, w języku greckim chrzest określa się czasownikiem „*fotimos*”, czyli „przejrzenie”, a jednym z elementów ceremonii jest rytuał „postrzyżyn” włosów, zachowany zresztą u prawosławnych do dziś. Z kolei Thietmar sugeruje, że Dobrawa zamiast uczynić Mieszka I chrześcijaninem, chciała go ze sobą „połączyć w wierze”, co wskazuje, że Mieszko I nie był poganinem, lecz chrześcijaninem obrządku bizantyjskiego.

Ponadto, analizując imiona pierwszych biskupów krakowskich, warto zwrócić uwagę na Prochora o typowo słowiańskim imieniu. Nie można zatem wykluczyć tezy, że metropolia krakowska jeszcze przed 990 rokiem mogła być kontynuatorką cyrylo-metodiańskiej metropolii morawskiej (...) ¹².

До того тексту додав би-м єдну лем увагу – за князювання Мешка I до Польщы могла належати лем північна част колишнього князівства Вислян. Сам Краків до ней не належал, як вказує документ *Dagome iudex* виданий тым же князем в кінці його панування. Ци Краків належал товды до польської держа-

¹² (Red., *Wiślanie prawosławni?*, „Gazeta Krakowska”, wkładka „Małopolska Sacrum” cz. 8, 18 czerwca 2011, стр. 9)

вы не є певний і польській дошлідник¹³. Славну пізнійшу польску столицю занял аж Болеслав I (Хоробрий). Та треба было іщы двох століть, жебы колишнє князівство Вислян, пак Малополюща стала ся... польском, а в каждом буд разі – римокатолицком.

Акуратні, аж в кінци XII столітя (ту і є оне 800 років) повело ся римокатоликам „выпростити” ситуацию. Як пише З. Вартоловска: (...) *факт, што по свідомо знищеній декорації підлоги (святині в Вислиці – П.Т.) та по знищеню давного напису, положено безіменний напис (...) може свідчити лем о ідеологічній переміні, яка мала стати ся кінцьом XII ст. на терені Вислиці ци в цілій Малополющі.*¹⁴

Тот кінєц XII столітя не тычыл ся іщы єднако цілою Малополющы (в нашым днешнім розуміню). На гірских, труднодоступных теренах долго, долго іщы, аж поза ограниченим нами для того допису період утримувал ся т.зв. в польській літературі „славянській густ”, засіяний подля кірило-мефоддівской традиції, на Сандеччыні межде інчыма через пустельника Вшерада (*Jest wielce prawdopodobne, że zarówno Świerad (...), jak i pozostali, znani z podań eremici byli mnichami rytu wschodniego, osiadłymi na terenie, gdzie tradycje chrześcijaństwa kręgu bizantyńskiego były jeszcze żywe i swobodnie pielęgnowane.* – пише У. Яніцка-Кшиwда¹⁵).

Інтересуючым є ту польській пізнійший Піємонт – Підгаля. Будучы іщы молодым семінаристом, слухал єм роповіди мойого уйка Владиміря Возняка (1893-1973) [трактую єй не як науковий довід, та єднако барз інтересуючу]. Отже в час I світовой войны лежал уйко в шпытали в Ляйбах (Любляна) разом з приятельом Поляком – підгалянцьом. Уйко зо своіом віром не крыл ся, а його приятель тыж пред ним „высповідал ся”, што: *myśmy też kiedyś byli starej wiary.*

¹³ Jerzy Wyrozumski, „Historia Polski do roku 1505”, PWN, Kraków 1985, стор. 85

¹⁴ Ту за: Маріан Бендза, *Християнізація польських земель* [в:] „Церковний Календар 2006”, Видання Перемишсько-Новосанчівської Єпархії, стор. 209.

¹⁵ Urszula Janicka-Krzywda, „Chrześcijańskie tradycje Podkarpacia”, OW „Re-wasz”, Pruszków 1996, стор. 12)

Яка же то стара віра могла бути?... І ту припомню ся мі барз правдиве стверджыня польского автора в сфері важности (і науковой) народных переказів: *Pamięć ludzka sięga nie kilku pokoleń, jak by się wydawać mogło, ale nawet wieluset lat, jeżeli cały czas dana społeczność zajmuje to samo miejsce*¹⁶.

До народного переказу нашол єм інтересуючий шлід в писаных джерелах (не знам ци дахто звертал уж на него увагу). Ци тота стара віра з розповіді підгалянця не є том, пред віроісповідниками якої не втримал ся в Людзімєжу на Підгалю монастыр цистерсів, заложенный там в 1238 році, о чым розповідат Длугош?¹⁷ По кілкох роках, в 1243-ім цистерсы змушени были перенести ся значні выжше на пільніч, ближе „цивілізованого” сьвіта, до Щижица. Причыном мало быти того, же трепіли они *od synów Beliala łupiestwem zajętych rozmaite... przeszkody i krzywdy*¹⁸. Деякы видят в сынах Веліала” розбійників, зас В. Охманьскій не годит ся з тым, называючы слушні розбійників мітычным, бесідууючы дале, же епітет тот красше пасує до Татарів¹⁹. Хоц заправды Татарів звано „сынами Веліала” (як і выпыткых „неправовірных”), тот випадок до Татарів тіж не пасує, нияк не пасує. То нельогічне. Монахы втекли, пренесли ся до Щижица, такой пятдесят кільометрів на пільніч, де... сила татарских наїздів была дуже більша. Окрем того – татарска навала трафляла ся раз на парудесят років, была хвильовом стихійом, а не станом „rozmaitych krzywd i przeszkód”, што має знамена тырвалости. Татаре злупили, спалили і товды уж на спалене не вертали. Товды уж не было сенсу втікати пред нима. Без вантпливости „сынами Веліала” были віроісповідники старої віры.

Потверджают того найстаршы, нечисленны уж, збережены деревянные святині, м.ін. в Дебні к. Нового Торгу та в Грывалді

¹⁶ Andrzej Potocki, „Legendy łemkowskiego Beskidu”, Wydawnictwo LIBRA, Rzeszów 2007, стор. 66.

¹⁷ Тут за: Dr Władysław Ochmański, „Zbójnictwo góralskie”, LSW, Warszawa 1950, стор. 18.

¹⁸ Там же

¹⁹ Там же

Дембно, костел Св. Михаїла Арх.; видок на олтарну част (святиня звернена є до сходу!!!), з т.зв. „belką tęczową”

к. Коростенка над Дунайцьом, які гнеска сут (трудно повісти од коли) римокатолицькыма костелами. *Początkowo kościół (w Grywałdzie – П.Т.) uważany był za cerkiew unicką oraz podobnie jak kościół z Dębna łączony z wiekiem XIII* – пише Р. Брыковський²⁰. Очевидні, церков „уніцка” то анахронізм і аж чудне, же таке щоси могло трафити ся Брыковському. Та тото ту маргінальне, подібні як пізнійше (XV ст.) датування побудовы святыні. Важнійшым для польского дошлідника (дошлідників) є доводити што то од початку был костел, лем з елементами, розписом „gustu sło-

²⁰ Ryszard Brykowski, „Drewniana architektura kościelna w Małopolsce XV wieku”, Ossolineum 1981, стр. 214.

wiańskiego”²¹. Як тот „славянський густ” міг найти ся в костелі? Як то ся могло стати, кед: *W Grunwaldzie /гнеска: Grywałd П.Т./ i Krościenku, prócz podania o pobycie Rusinów, przechowują się patyny misieczkowate i mszał cerkiewny.*) – як ішчы рівно пред стома роками описувал Л. Бялковскій, інформуючы при тым, што (...) *w Sądeckużnie (...), jest niejake prawdopodobieństwo, że je (села – П.Т.) od początku zaludniali Rusini; niektóre z nich przechowywały długo cechy lub tradycje ruskie* ²². Тот „славянський густ” то не лем настінны малюнкы (тіж в Ґрибові, уж в „косыцюлку” Св. Бернарда, з Христом благословлячым на візантійській спосіб) то тіж т.зв. в термінології архітектуры „belki tęczowe”, што были конструкциём підтримуючом іконостас, то святыні звернены олтарьом до сходу.

На гнескы невелиьо лишыло ся од рускых шлїдів, які ішчы в половині XIX столітя зберігали ся в католицьких костелах Сандеччыны і што повело ся зареєструвати істинным пасионатам культуры (*Począwszy od pierwszych wypraw w Sądeckie, Łepkowskiego interesowały ślady „ruszczyzny”. Już podczas podróży w 1849 roku wielokrotnie pisał, że starożytności w niektórych kościołach katolickich są pozostałościami po poprzedniej świątyni obrządku greckokatolickiego /sic! – П.Т./*²³). Гнескы легше Чайковским, Брыковским оборонювати „рацию стану” і діаметральні ю одвертати, твердити, што першобытныма мешканцями традиційні лемківских до высеління місцевости были Полякы.

„Процедер” однісні першобытности, польскости лемківских сел розпочал, здає ся, кс. Болеслав Кумор, якого вперто, „на округло” цитують дальшы. Же гейбы в ряді сел західньої Лемковины были передше латиньскы парохії, котры пак... переля Православна Церков. Дотер см до того Кумора. Призрийме ся єдному з „дошлїдницьких” тверджынь: (...) *Brunary, lokowane przez Kazimierza Wielkiego „na surowym korzeniu” w 1335 r.*

²¹ Там же, стор. 209.

²² Leon Białkowski, *Ziemia Sandecka* [в:] „Przegląd historyczny” XII (Warszawa 1911), стор. 228.

²³ Agata Tobiasz, Muszyna i jej okolice w tekstach podróży Józefa Łepkowskiego, [в:] „Almanach Muszyny 2005”, стор. 144.

miały również w myśl woli królewskiej otrzymać własny okręg parafialny; „na ostatek – czytamy w dokumencie lokacyjnym – pamiętny będąc zbawienia naszego, kościołowi, który tamże zbudowany będzie, przydajemy jeden łan ziemi”²⁴.

І што? І нич! Лем блуканя в хмарах. За документами, король Казимир, названий пак – а якже – Великим, чынит гейбы наданя для плебана (Телич, Мушынка, Андриївка, Бруна-ря), але пізнійше по селах Сандеччыны нее реєстрів „сьвентопетша”. Не ма їх тіж в своїх списках Длугош. То значыт, же латиньскых парохій ту не было. Кумор, стараючы ся тоты „минякы” – як гварят нашы дідове – вытлумачыти, гварит же не лем ту, але і на Підгаллю тіж неме реєстрів „сьвентопетша”, хоц королівскы села отримували парохіяльны наданя. Значит, там тіж латиньскы парохії были лем на папері. Зрештом Куморове виджыня квестионує сам польскій дошлідник (трафил ся зас такий!), котрий в головным своїм тексті термін „przejęcie” (parafii rzymsko-katolickich) бере до цитувальника. В приписках же пояснює хыбніст того погляду: *Określenie „przejęcie” zostało tu użyte niezbyt fortunnie, gdyż w rzeczywistości organizacja sieci parafialnej nastąpiła wówczas, gdy podobna misja Kościoła rzymskokatolickiego nie powiodła się ze względu na słabość osadnictwa zachodniego* ²⁵. Православна Церков (адміністраційні) зорганізувала ся – коли ся зорганізувала. На терені де мала своїх вірных. Римскых парохій не повело ся зорганізувати. Бо были то лем „побожны” желаня, але вірных не было.

Та вернийме ся іщы до справи – хто і од якого часу ту был, коли... мы, гейбы як Волохы, з примішком взятых по дорозі Русинів пришли на польскій терен початком XV столітя. – О пілстолітя по тым, як панувала ту (зрештом в цілій Европі) епідемія чумы – „чорной смерті” – як ю звано. В документі

²⁴ Ks. B. Kumor, Przejęcie rzymskokatolickich parafii w Archidiakonacie Sądeckim przez Kościół prawosławny. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, t. IV, z. 3, стр. 144-145.

²⁵ Zdzisław Budzyński, *Struktura terytorialna i stan wiernych Kościoła unickiego na Łemkowszczyźnie w XVIII wieku*. [В:] „Łemkowie w historii...” cz. 1, стр. 268.

короля Казимира для Яна Гладыша з 1359 рока повіджно, же тот Гладыш не міг залюднити даруваных му через короля лісів на ріком Ждыня з причыны „чорной смерти”²⁶.

Звьідаіме товды: хто назвал ріку „Ждынью”? Адже то чысто рускомовний топонім (ту гыдронім)! На маргінесі додаіме, же днешній Гладышів, в тым же порічу Ждыні, перевзял свою назву (ци радше надано му ёй) очывідні од Гладыша. Перед тым село звало ся Квочен (тот шлід щесливо липыл ся в джерелах, пак в літературі²⁷; а кілко шлідів не липыло ся?!)

Як вытлумачыти Райнфусову „волоску кольонізацію”, коли він в другым місці повідат: *Z powodu „sąsiedztwa ze schizmatykami i dla ich zbawienia” zakładał Kościół w połowie XIV w. misje dominikańskie w Żmigrodzie, Muszynie i Nowym Sączu, które miały żyjących w lasach „dzikich i nieokrzesanych” pasterzy owiec nawracać na łono Kościoła katolickiego*²⁸.

Звернийте увагу на выслів: *żyjących w lasach*. Тоты „лісы” стрічае тіж во вижше спомненым документі о Гладышу. Они были замешканы, кед мала серед кого зберати своє жниво „чорна смерт”.

Барз цінну інформацию стрічае в Длутоша під роком 1406, в якій переказує він, што: *„Wolochów ... naród przyzwyczajony żyć z gwałtu zajęty wypasem bydła, hodowlą owiec w gromadzie, z Alp, które Węgry od Królestwa Polskiego oddzielają, w których swoje pastwiska uprawiają, mieszkania trzymają* (підкр. – П.Т.), *licznie do Starego Sącza nieprzyjacielsko nocą wtargnęli...”*²⁹.

Длутошовы „Альпы” – высокы горы – то очывідні Бескіды (яких назва не была іщы товды в шыроком хоснуваню), што одділювали Угорщыну од Польщы, на яких передгірю розлегло ся Старе Місто (так Лемки звали Старий Санч). Ци выображате сой, жебы тоты „Волохы”, кед бы они лем тілко што

²⁶ Stanisław Kuraś, Osadnictwo i zagadnienia wiejskie w Gorlickiem do połowy XVI w. [в:] „Nad rzeką Ropą”, WL, Kraków 1968, стор. 68.

²⁷ Там же, стор 84.

²⁸ Roman Reinfuss, *Związki kulturowe po obu stronach Karpat w rejonie Łemkowszczyzny* [в:] „Łemkowie w historii...”, Cz. 1, стор. 169.

²⁹ Długosz, *Opera*, Cracoviae 1887, [за:] J. Czajkowski, як в., стор. 153.

заправды з Волощыны приши і хтіли ся ту поселити – нападали бы на місто?! Зрештом сам Длугош гварит, же в тых то „Альпах”-Бескідах – зверните на тото особливу увагу – займають ся они годівльом худобы і овец, пасвиска управляют, **мешканя тримають**. Трактую іх ту як вжытых, а не пришельців. Пришельці бо, то льогічне – і повторю тото – хочачы быти на новым місци акцептуваныма, отримати позвоління на выпасаня своїх овечок, мусят быти покірныма. А тоты – пізрий – не лем не просят никого, ішы нападають як *неприятелі* на місто. Численно, зорганізувано! Нападають не од гнеска, они *привыкнены до гвалту*. Ци чуют ся ішы так міцны, ци то уж розпач?.. В ситуациі нищеной од давен-давна душы.

За переказом, в Старым Місті тіж была церков. Передає го Юрій Олійник в своїй повісти „У лемківській тихій стороні”, якої дії проходять в XVI столітю. На жаль не процитую ничего з той книжки, зато, же пожычыл єм ю (як вельо іных) комуси – на „вічне” оддання. Памятам лем, же герої повісти ідут зо Шляхтовы до своїх приятелів, котры жыют при старенькій, лихій уж церкви.

І кед спомнули мы Шляхтову, дозвольте перенести ся на ліричну хвилю до мого писаня сперед єденадцетьох років:

Іду з молодыма Лемками – Магдалином, Генком, Мірком і Славком по святій землиці. Попри нас черчят Рускій Потік. Ниякій там Грайцарек, як написано на мапі, а Рускій Потік! Бо чую, розумію як по рускы черчят. Тихо, літом горячым, зеленым плескоче. Понаглят ся і не понаглят, одкальси там, знад Білой Воды, долов Явірками, попід, Шляхтову, гу Дунайцьови.

– Шавниця тыж колиси была наша – гварю до молодых Лемків-смереків, коли миняме курорт і приходиме гу Шляхтовій, – як пише в шематизмі, місцевы Руснакы вказували в Шавниці, в межевоєнний ішы час, „Попову” і „Дякову” сіножат...

Не знам ци мі вірят молоды смереки-Лемки, але гадам, тай гадам, як все... Хоц сам... вірю і не вірю. Але они – роснут, зеленіють... Може повірят.

(...)

Гуркоче уж Славкове авто долов (назад), попри Рускым Потоку. Іде дідо. Дрындже по битій дорозі.

- Gdzie idziecie?
- Do Scawnicy.
- Siadajcie! ...Stąd, ze Szczawnicy ście, mówicie? A czy nie wiecie...
- A, dyć, temu tom nie wiedzieć! Pozirajcie! Hajno o – Popowo

Góro!..

*Tener вірю! I вірю – же будут мати віру молоды смерекеы.*³⁰

Не лем до легенды мож однести преконаня нашых предків о колишній церквы в Камюнци. – *Najstarsi w Boguszy opowiadali wieczorami, że kościół w Kamionce kiedyś, za czasów „królewskiej Polski” był cerkwią. (...) W polskiej wsi Ptaszkowa jedno z pól nazywało się Cerkwisko, drugie Porówka.*³¹

Втішыл єм ся, коли стрітил єм і богускій шлід о тым, о чым розповідали мі мама. Мало того, „богускій плід” веде і до сусідньої Пташковы... Фасцинувал мя од шувных років єден епізод з історії Пташковы, та лишал єм го як неправдоподібний для однесіння до нашої темы. Але натрафившы в народным переказі на спомнений шлід, вертам ся до него.

Отже з 1510 рока походить „niezbyt pewna wzmianka”, што... забито тамтышнього пароха!³² І не глядал бы-м в тій відомости сенсациі, хоц то рідко стрічаний припадок Коли бы не окріслены реалії попереджуючої історії Пташковы: Село льокувано актом королевою Ядвігы уж 1336 рока, і товды гейбы упосажнено парохию. Напевно істнувало оно на німецькым праві в XIV-XV віках, бо як лавник того права засідал в ним 1415 рока шолтыс Пташковы. Але треба было аж такой 200 років, жебы побудувати ту костел! Додайме: Пташкова была і остала єдным з найбільшых сел в околиці.

І іщы затримам ся на „теорії”, котра сідит во мі вельо років. В давнині – і тото загляні відоме – коли насеління было іщы нечисленне, єдна церков служыла двом ци кілком населеным пунктам. Товды стояла она помедже селами, на, ци близко

³⁰ Петро Мурянка, *Чый то был крест, чья то мала быти труна?*, „Бесіда”, Нр 3 (54) 2000, стор. 14.

³¹ Anna Rydzanicz, *Dawniej w Boguszy*, [в:] „Przegląd Prawosławny”, Nr 11/2005, стор. 16.

³² Krzysztof Baczkowski, *Dzieje Grybowa i wsi pogrybowskich w XIV-XVI wieku*, [в:] „Grybów. Studia z dziejów miasta i regionu”, Kraków 1992, ст. 80.

границі єдного і другого, ци тыж, коли долины сходили ся променисто – кілкох. В міру як прибывало насеління, новы церкви в окремых селах зачато будувати в центрі. Та не всяди старе, насякнене святістю місце было лишане. Як – для приміру – в Смереківци. В давнині тамтышня прабаба днешньої церкви служыла ачий і ментпанцям Гладышова, а може і Луга-Ждыні-Конечной, ішы і Реретова. Ту, при сутечы річок з тых трьох сторін стоїт по днешній ден смереківска церков. Неможливим є, же кед бы было інакше, нова мурувана церков з 1818 рока была бы будувана на самісінькым кінци села, должезного, велелюдного уж товды. Та лишме того „незагрожене“, серед Лемковины, місце. Вернийме ся на „плебісцитовий терен“. Чом церков в Королевій Рускій стоїт на кінци села, ішы і з польської (в нап час) стороны? Ци ей прабаба – святыня не служыла колиси населіню той долины вельо нижше? І на конец – ци сусідня Фльоринці Концльова не была в своїм часі окатоличена? Бо чом, коли село датуване є через дошлідників на XIV столітя, перша споминка о ним походить аж з 1464 рока? Чом, разом з Грудком (де є градиско зо вчасного середньовічя, без вантпливости білохорватске), тыж зо старом метриком, неє одтале в Длугопшовым *Liber Beneficiorum* десятины для краківського біскупа? Ци середньовічна Концльова не тяжыла до Фльоринки (костел в Концльовій побудувано і окрему парафію створено аж початком XX столітя)?

Іде мі, очевидні, о час барз давний, коли на терен тот зачала входити польска княжа адміністрация, што діяло ся в XII – XIII столітю. Візантійска ортодоксия, всякнена в землю колишньої Білой Хорвації (она до початку XI ст. втримувала ся на лєнії Вісли – на півночы та нижнього Дунайця – на заході ³³), пак Малопольцы, тримала ся ішы долго по тым, як лехіцкій-вислянський етнос, християнізуваний тыж в кірило-мефодіївщынї, підступил під терен, котрий ся має до гнескы за наш.

³³ Порівнай м.ін.: Józef Rawski, *Przyczynek do rozważań o najdawniejszych dziejach Sanoka i Ziemi Sanockiej IX-XI w.* [в:] „Rocznik Sanocki” 1979, WL Kraków, стор. 321-324.

Минулого рока – на 100. річницю смерти автора, помістили мы нотку о жытю Петра Полянського (1863-1910) і його новеллету Чудний гробовий дух. Тепер продовжае його презентацію.

ПЕТРЪ А. ПОЛЯНСКІЙ.
Петр А. Полянскі
Карпатскіи Новелли.

Томъ I.

ЛЕЙПЦИГЪ,
Вольфгангъ Гергардъ.

LEIPZIG,
Wolfgang Gerhard.

1888.

Карпатскій гончарь.

Новелла на тлѣ событій 1846 року.

I.

Горячій и одушевляющій тоастъ на процвѣтаніе стремленій польскихъ инсургентѣвъ піднесла красива и плѣняюща дама Емилія Краевска.

Она держала одѣдиченный по предкахъ золотый покаръ съ шумящимъ шампаномъ и говорила пристрасно и фанатично, а еи слова были для розмаяченныхъ душъ бенкетующой шляхты и еи молодой генераціи сильно дѣлающею наркозомъ, котрої и найповѣльнѣйшій консерватистъ супротивитись не былъ-бы въ силѣ. Еи лице горѣло огнемъ, еи хороша талія, еи бѣла рука тримающа съ дрожащимъ запаломъ покаръ и еи солодко-приказующіи слова были достаточною порукою, що зѣбрана шляхта приступить тоже до инсургентѣвъ. —

1

Оригінал першой страны новелли *Карпатскій гончар*, яку —
переведену на нормалізуваний лемківскій язык —
пропонуємо на далышых странах наптым Чытателям.

Карпатський гончар

Новелля на тлі подій 1846 рока

I

Горячий і двигаючий душу тоаст на розквитання стремлінь польських повстанців піднесла прекрасна, захоплююча дама Емілія Краєвска.

Двигала одідичений по предках златий погар з шумячим пампаном і промавляла з пасийом, аж фанатычні, а ей слова были для розвоєчених душ гойнуючої шляхты, в тым і ей молодой генерації міцно діючом наркозом, котрій не годен был ся не подати аж і найбарже запеклий консерватыста. Лице горіло огньом, ей гарда талія, ей тремтяча біла рука, што з іскром в очах тримала погар, ей солодко поневолюючы слова были достаточном поруком, же зобрана шляхта тіж приступит до інсургентів – повстанців.

Бесідувала як будуча на устах поколінь Спартанка, посылаюча героїв на кырвавий бій, што принести мал спасеніє для загыблой отчизны. І о предках не забыла, спомнула і Хороброго, і Смілого, пожалила ся на слабїст днешнього духа, выложила програм і проклинаючы ворогів скінчыла тоаст, приятий через гости криком, якій мож почути лем од шаленой гурмы, котра проклямує свого облюбленого провідника.

Шляхта кричала до сыта – на добро і одновліня отчизны, а вино за давным обычаем кружыло, розпаляло і так уж розпламенену кров бенкетуючих. Єдна мысль занимала і старых, і молодых. Ей, тота молоджава, злато-солодка! То не Леонідасы, што навчыли ся смерти до оч зазерати, в кырви як в воді ся купати, то вычесаны перфумуваны гоги, што спали за дня, а по нocy ся забавляли, што плели небылиці і різали войовничы фанфаронады, а в духу кляпкали ім уха гейбы заяцям. Днес,

в часі народного руху представляли ся в словах фанатичними магометанами і громадні приступили під прапор реставрації отчизны.

Емілія побідила, а того она і прагла. Знала, же коли промавлят, ниhto не годеи ей не обожувати, а до того довести было ей найвекшым желаньом.

Емілію обожували вшиткы, а днес аж і сивий граф Насалевич, повага найбільша в цілій домашовській домені виявил преконаия, што має вельку надію на воздвигніия отчизны, кед жыют ішы такы дамы як Емілія. Інчы добераны гости тіж старали ся быти попри ній і по свойому высловити примильности, комплементы. Вшиткы Емілііны обожувателі были так приголомшены ей красом, што ани не зважали на програм рецитуваний през Ромуальда Краевского.

Та онедолга появили ся і нашілідкы шампана. Стара контушова шляхта, котра ішы не до чыста стратила характерний ій тып, вснула і хрпала на фотелях, видячы в солодых снах будучы піднебесны палаты. Зас солодка молодіж вернула ся во своїх тем – о парыжских гризетках, о крою нового фрака, што ма ся появиити з осіннім сезоном і о немаловажній квестіі, в котрій розходило ся о властивости новой наркотычпой есенції принесеной до Парыжа з Константинополя.

Молодий барон Ларизан, котрий был ошесливлений найбільшом прихыльністю Еміліі, подал ій рамя і повьюл за ей желаном на веранду, жебы ся очутити на свіжым карпатским повітрям.

Барон Ларизан был парыжским паркетником на цілу гамбу; з тоговством контрастувало горяче в словах і гейбы сердечне заінтересуваня масом предкладаного польском аристокрациейом народа, переяте од голошених принципів новой польской партіі, котра в своїх маніфестах отверто виявила, што спасти отчизну мож лем двома силами: народом і соединіньом з революційными елементами Европы. І Ларизан втягнул ся під тоту девізу і враз з молодом польском генерациейом, будучы за границьом, переходил войсковы курсы, то в Мец, то в Парыжы – під Высоцкым і Мерославским.

І Емілію знав він іще з парижського світа, де польська аристократія, зложена з конспіруючих емігрантів а то і зде-сперуваных мучеників способила ся горячово до чинного опору.

Прекрасна Емілія постерігана была в кругах парижского світа за єдну з тых ексцентричных дам, што не находячы достаточного задоволення для своей неспокоїной душы мечут ся спазматычні в объята крайніх зовнішніх приємности. Остало іще дакус і з материньского типу польских жінок, а то – горячковіст і героїчніст. Єднако гречніст, жіноча деликатніст, захоплююча безсильніст і тихе залюбування в жіночых справах, што характеризували старопольскы жінкы, зникли цілком, а на того місце вслизнуло ся вшытко, што становит о модній дамі – спазмы і омліня, долге спаня і вшыткы ступени кокетерії, гримасы і недиспозиция пересыченых жытьом.

Памятного рока, коли шляхта другій раз по выступленію на арену історії Наполеона прібувала своїх сил в одроджыню отчизны, явила ся зо заграниці Емілія і брат ей Ромуальд Краевскій в Домашові, своїм одідиченым по предках селі, і як запекла патріотка была враз з братом головным мотором народового руху в своїй домені.

Слабий народовий організм такой доживал свого кінце, лем час од часу даючы знати о собі. Стараня конспіруючих в краю зачали ся лучыти з діянями Демократычного Товариства, та дознавали часто марного фіналу. Єднако ни шыбениці Шпільберга, Куфштайну і смерт Конарского, ни зосланя на Сибір, ни – дале – шыбеничне засуджыня Стегеного не сперли безпрестанні кнованых плянів, што обнимали вшыткы польскы простори. Маніфесты розпросторювано медже вшыткыма верставми народа, емісарії перебігали край, а емігранты строїли ся до воєнного діла. Плян Мерославского і місія Весоловского в Галичыні получили галицку шляхту в єдно тіло. Одбывала она по дворах тайны нарады, тріумфувала, пила верещала як стадо кавок, а мандатаре, економы і дворскы посіпаки крутили ся де мож по селах і містах, і вербували до народовой армії то пінязми, то вином, то обіцянками, а подекади і силом.

І двір в Домашові был од якысого часу оживлений як николи; магнес, котрым была Емілія, притігал до Домашова, під прапор Краєвского молодых охотників, што неодолга мали вымахувати і затинати карабелями, молодых дримаків, што выпещены на мягких заголовках хватали за оружа і ставати мали до кырвавой борбы.

За Еміліюм вернул ся зо заграниці і барон Ларизан і рад не рад перемінити ся мусіл в Гектора, жебы ся не постыдати пред новым Андрوماхом, котра зо слабодушной і спазматичной жінкы стала ся нараз войовничом і жадном славы інсургентком.

Они пришли на веранду. Вечер давно прехылил ся гу ночи і таємнича темрява вкрывала і так темны уж, чорніючы карпатскы лісы. В природі было тихо і лем час од часу прошывали повітря кувлики або совы, а з далека долітувал тремтячий голос трембіты, завмераючы в лісовых вертепах і скалах. Місцями поблискували по горах огні при кошарах і колибах – як таємничы поломені, што миготіют над скрытыма скарбами. Легкій вечерній вітер подувал помедже буйным повойом на веранді і холодил розгорілы лиця барона і Емілії, котра недбачо шмарила ся на верандяну софу; медже буйным листьом і квітьом повою пламеніла она як пестрий метелик на букеті левконії.

— Чудне — одозвал ся конец-кінцём барон. — Чудне, прекрасна Емілію... Хоц небо мы змінили, з бульвару шмарили ся до того карпатского, першобытністю захоплюючого пейзажу, а во мі почутя ся не змінило – заєдно горит моя любов до тебе. Але ты!?!...

Голосний, з іроніюм помішаний і напідикій сьміх дал ся чути з уст красной Емілії на тоты слова. Місяц на небі вказал ся як сьвіже лице пречудной чаруючой німфы і зіткнул ся з горячим блиском очи Емілії, котра з неустаючым іронічным усьміхом, підпершы кокетливі руком пламеніюче лице, смотрила на барона.

— Што вам не приходить до головы! — рекла. — Ци не видите іщы того, што остатне ваше зьвіданя чынит вас сьмішным? Вы биете предомном поклоны, бо мі того належне... бо

вы мусите тото робити... Розумієте сесе слово: мусите? Вы мусите і – веце нич! — І зас розосьміяла ся по адскы.

Ту дал ся чути тупіт кінських копыт і при срібным сьвітлі місяця видно было кілкох іздців, што ближыли ся узкым выгоном до двору. Емілія стала і опершы ся о поруча веранды всмотрювала ся в долину і прислухувала, як прислухуе ся конспірант, кед почуе зближаючых ся чуждых.

— То нашы! — повіла по хвили, одвернувшы і задумуючы ся. — З нима ідеме заран до двору Новаковского в Ветлині. Ларизан, вы будете моім товаришом в дорозі до Ветлины, чуєте? Вы мусите! — І, взявши го за руку, потрясла ним як дітинчатъом, а він стоял пред Еміліюм гейбы пред чародійком, повинуючы ся ей воли. І такой не было ей уж на веранді.

Стоял ішы барон хвилю і смотрил в сторону сали. Пак махнул руком, зробил, гейбы затанцувал, крок полькы, засвистал арийку і подал ся до сали, де злата молодіж по скінченій розправі о наркотычным напою, пішла за приміром своїх подримкуючых вітців, притримуючы міцно припятю до бока карабелю, жебы на шліпо быти готовым, на місци проколоти ворога.

Емілія пішла до свого будуару, по части змучена духотом в бенкетовій сали, по части роздражнена конверсациюм і шампаном, опала на мягкій фотель, не забывшы еднако запалити подля модного стилю зроблений одсвіжальник, котрий очелемлюючым ароматом наполнил ізбу. Через жалюзіи од саду продерало ся легке, приємне повітря, а холодна тін і дыргаюче світло місяця дополняли сіесту, котра вызерала барже на незадоволену безчынніст нич на одпочынок.

— Марыно! — звернула ся о час Емілія до молодого сельского дівчате, своей покоівки, што стырміла при вході і ждала на слова своей пані. — Марыно, розчеш мою фризуру і оповідай штонебуд, як обычні. Най всну.

— Была раз... — зачало дівча. — Была принцеса, красна як княжна Громовика, черевічки шнуруваны, сукня мережена, кований пояс з жолтыма ретязочками, златий ей перстін без огня горіл, а паві пірка в вінчыку без вітру шуміли; така

красота была тота княгыня гейбы русалка, што гасит зайту поломінєм дубраву водом з решета. А богата была як підземний князь, што мешкат в золотых комнатах, при тым любя так і добра, же котрий з молодых князів бы ю не взріл, одраз залюбувал ся на вікы... Єдного лем не мала, і про то така нещеслива была, все лем смутна, не годна найти для ся спокою.

— А тым нещестєм што было? — прижмуривши очы, та з видимым заінтересуваньом звідала Емілія, перебураючи пальцми по мягком фотели.

— Старало ся о ню вельох княжычів — продолжала Марына, — та не годна была она найти в своїм серци ани капелькы любви. Аж раз вертала принцеса з купелі і зышла ся в гаю з молодом Циганком — ворожком. І тотя іщы барже засмутила княгыню...

Марина втихла. Емілія нетерплячо вергла собом і запоноурила ся.

— І што повіла Циганка? Што?

— Она предповіла, же княгыня неодоля полюбит шугая, та — противні — в него не найде любви.

— О! І принцеса засмутила ся тым? — сьміяла ся Емілія.
— Ци тому правда могла бы быти, Марыно, жебы принцеса не нашла любви? Хто бы ся важыл не любити ю?!

І вснула Емілія як дітина при колысковій пісни.

II

Настало рано. Сонце зачало выхыляти ся зза краю неба і пурпуровым сьвітлом обвело вершкы Карпат, проганяючи густы мракы, што вкрывали гейбы вельоном землю. На луці попри дворі в Домашові ждали зобраны повстанці і без поспіху сіддали гуцульскы коні, што свобідні скубли свіжу, орошену траву і заховували ся безінересовні гейбы при своїх дотеперішніх газдах, не сподіваючы ся, яких іздців понесут до кырвавого танця. Молоды партизаны протерали сонны очы, зівали, кріпили ся студеном водом, а декотры дримали

ішчы, опершыся о кіньскы сідла. Видимо не до смаку было молодым гогам таке жытя, бо молчали, запонурено смотрили попри собі і мымрали незрозумілы слова. Та пардону не было, бо стары іх вітцьове бодай по части на забыли о давній дисципліні.

Ромуальд і Емілія были уж готовы і понеслися на тресуваных арабах зо двора на луку, де чекала на них шляхта. Зас не обышлося без крику і вознесеных окликів та о хвилю уж вшыткы сідили на своїх гуцуляках, готовы рушыты до Ветлины.

До Еміліі приступил мандатар – сельскій кат, што дался во знакы каждому газдови. З хытрыма очыма, шельмівськым пізришчом, з неодступном нагайком в руці, кліпаючы повіками бесідувал:

– Маме єдного доброго пташка, заведияк довбушівскій плечатий, з очи му вызерат, же різал бы як нихто. То сын нашого поца Демяновского. Але впертий, бестия, ничым го не возьмеш, не хце до нас пристати.

– І він буде наш, моє в тым діло! – рішучо промовила Емілія і давшы знак понеслася на своїм арабі до місця, де мандатар вказал їй реченого пташка.

Кед сперла коня, смотрила зачудувано на мужчыну, котрый стоял опертий о кіньскій хырбет і хмарно взерался наперед себе. Аж пустила зо своїх білых, деликатных рук кіньскы вічки, ей уста легко дыргнули, груди зафалювали. Доперва по хвили пришла зас гу собі.

Гардий, поставний шугай, Мирослав Демяновскій стоял пред ньом. З його молодого лица, котре при ясных волосах і синіх очах являло славянскій тып, пырскало в полным розквитті здоровя і сила, в запонурено позераючых очах клубилася безконечність мысли, але і ответріст. Його модна, дакус лем приношена одежа вказувала на містецкого шарманта, та видно было, же шугай – хоц і на перший позір так вызерал – не просякнул ішчы містецкым багном.

– Вы належыте до мене – озвалася нарешті Емілія. – Сідайте на коня і будете при бароні Ларизані другим моім товаришом до Ветлины.

Повіла і ждала відповіді, та Мирослав молчал, опертий о коня, позераючи в неодагдану даль.

Емілія прикусила уста.

— До ліса лем — о хвилю одповіл Мирослав, сідаючи на коня. — Пак скручам до нашого села.

— Ларизан — звернула ся Емілія до барона, — представлям вам нового прихильника і члена нашої армії.

— О тым ани не думайте, Емілію Краєвска — одповіл Мирослав і дале в молчаню нюс ся при дамі, котра з боку позерала на молодого товариша гейбы дансерка, што мече пізриня на выбраного, ігноруючы свого обовязкового шарманта.

Трої їздці несли ся по каменистых карпатских дорогах, по спадистых стежках і вертенах, то зас по буйных, зеленых полях і ближыли ся до ліса, в котрым rysували ся на горизонті руїны будівлі. Сонце шувні уж двигнуло ся горі, припікало, розпалюючи скалы і яругы, слало свої горячы промені на златисты моря присталого вівса і проса, што просили ся уж серпа і косы. І селяне подекади были уж на полях, в білых одежах, в крисатых капелюхах і шыроких чересах, думали уж о жнивї і позерали то на небо, вычитуючы хвилю і покываючи головами, то на свою ниву, што една вірном была пригнобленому зо вшиткых сторін селянинови. Арабы пінили ся під твердыма удивами і вырываючи землю копытами гнали до ліса окрашеного синявом мраком, жебы в його тени найти охолоду.

Уж вступили трої їздці до домашовского ліса і одітхнули холодным і ароматычным повітрям. В таємничій тишыні карпатского ліса одбивали ся лем одголосы спід кінських копыт і подуркування жолны, што звучали гейбы велькопятничне клепало-тыркало.

Емілія здоняла кокетливо капелюх і пила грудми лісовий холод.

— Одпочнеме, Ларизан — рекла, — одпочнеме гын горі. Вам, бароне Ларизан не на часі выберати ся до кырваого вальця, а мі приходит на мысль обавати ся, жебы вам в кри-

тычній хвили не пошкодила барже купідинова стріла як стріла ворога.

Барон пізрип на Емілію зачудуваний. Николи она не одзывала ся до него так солодко, так претенсiональнi, николи з таким терпеливiстю не усмiхала ся до него. І почув ся барз щесливий.

— Я зас — одповiл, — не лем обавам ся, але позитивнi виджу, же буде так, як вы Емілію преповiдате, а вшытка вина буде спочывала на вас.

— Жартуете — продовжала Емілія, — поправляючы руком фризурю і позераючы назрячо на молчаливого Мирослава.

Жінка кокетує з першым-лiпшым, жебы звернути увагу выбраного і зiмати го до деликатной сiти, а ознакы прихильности, што ощесливляють попадаючого в неласку, сут часто обчислены на iнчу неволю.

Сперли ся на краi велькой поляны, кошариска і розкультбачыли спiнены коні. В недрах шумiли ялицi і смерекы, як дикiй хор лiсовых божкiв, змiняючы ся в протяглий свист подiбний до смiху Сатыра і модулюючы ся конечнi в тужливий плач страдаючої душы. В близкості булькало джерело, протiкаючы шепiтливi в потiчок, што черкал, гурчал уж гын, в глyбинi лiса.

— Поведу наших пегазiв до потока — рюк барон, занимаючы ся арабами.

— Буду вас мала за козака, што напават свого коня в Днiпрі — жартувала всмiхаючы ся Емілія, котрiй на руку было оддалити барона.

Остали сами – Емілія і Мирослав. Вiн, взявшы ручницю, опер ся на ню як вартownik на постерунку і всмотрювал ся в село, котре пристерло ся далеко в долині, скупане в горячых променях сонця. Молчал. Дiтиняча злiст блимнула в чорных, прошываючых очах Еміліi а ружа на лицi мiнила ся то в пурпурю, то в бiлу лелию. Шмарила вiзантійскiй дываник на мягкiй мох і всiла ся пiд зеленом гушавином; ей гибкiй пояс, зграбна гейбы балетницi нiжка, пламенiюче лице, чорны кучери і живы очы – вшытко того складало ся на образ

красной вилы, славянської лісової богині, що шмигат за сполошенима елєнями.

Єднако стріла не все досігат ціли.

Ялиці зашуміли зас а горі, над руїнами старої монастирської будови сьпівали пісню небесні півці. Од оног краю копариска дала ся чути тужлива мельодия і побекування овец. О малий час перебігла попри Мірославі і Емілії отара, а пастыр, що пригравал на соплиці, взрившы несподівано таких гости в лісі, пристанул, пак ся прекстил і побіг за овечками. Слабий голос церковного дзвона долетіл зо села, што цілком уж ослебоджене од нічної мраки, ясніло в полным блеску сонця.

— Пізрийте, як чудово! — прорюк не одвертаючы ся Мірослав.

— Та вы не чудово ся ведете — одповіла тремтячим голосом Емілія. — Вы не галєантны. Быти при дамї і не старати ся о єй взгляды!

— Того не глядам.

— Надію ся єднако, же спохватите свій блуд і поправите ся.

— В тым ділі не конєчні. Зрештом, Емілію Краєвска, вашы желєаня чудны, то лєм гримасы. Вашом простірю інчий світ — сьвіт елєгантского сальону і бульвару, сьвіт вырафінуваной козерії, блєск бальвой салї, шелєст дорогых шолків, высмакуване мєню і вічне нервовє пережываня. А я рад, што верг єм зо ся іго містєцкого жытя і же вертам назад до моїх гір і рідного села. Им визнаю свою любов.

Од стороны джерєла вертал ся барон — козак з дунаївовыма арабами. Приблизыл ся і вдівшы монокль приспособил уж уста, жєбы зо выштыкыма вымогами єтыкы забєсїдувати, та несподівано отримал од Емілії рукавичком по лицю.

— Баронє Лєризєн — розказувала Емілія, — вератамє ся назад до домашівского двору. Вы ідєтє зо мном, а того ємбріона спїд стрїхы лишамє його воли.

Оддалила ся з бароном і Мірослав почул спазматычний сьміх, котрий дивным єхом одбивал ся по лісі.

Стоял Мирослав сам під вершком і з любовістю призерал ся рідному селу, до котрого од давна вертал з тугом і котре мало стати ся для него вызвольніом од міста. Гуцульскій кін стоял при ним, вдыхал лісовий аромат полныма ніздрями, може за кісно было му ту, може погулял бы по широких степах або на високих полонинах. За кісно в серци і маркїтні было і шугайоми. Не веселити ся, а плакати приходило Мирославови над дольом, над нещесном судьбом своей дорогой отчизны і своїх братів в гуньках, што жыли нужденно під соломяныма стріхами, серед мук, серед каторжной панщыны. Цма была над народом, што не зазнал побратаня з ясном дольом а жыл закований і пригноблений паньском вольом і нагайком. Іщы не блищало блаженне сьвітло, лем слабый байковий спомин о давных щесливых віках миготал невыразні на престолі отчизняных почуть. Іщы не явила ся іскра самосьвідомости, яка пробудила бы дрімачуый нарід, а лем чорны фантомы пригнітаючых сил пересували ся пред очами забідженого невільника. Такій видок рідных братів не веселил, а слезы вытискал... Та уж ближыл ся час одроджыня, уж проблискувала посеред темрявы слаба яснина, як оне свитаня, што попереджат явлїня сонця.

Затоплений в мыслях сіл Мирослав на коня, погласкал його гриву і помыркуючи пісню о козаку, што од віка не знал пана, спускал ся по мягком дывані моху, по виючій ся стежечці ліса.

Недалеко ясніла лісова прогалина. Мирослав привязал коня до смерека і поступил в тамту страну, продершы ся през орябину, бзикаы і яворову гущавину, стал на отвореном місци при плюскаючым джерельци і... дальше не крочнул.

При джерельци стояла захоплююча стать дівчате, одітого по сельскы, в чорным горсеті, в мереженом кабаті і керпчыках. Шмытка як степова нещесниця, што премїнила ся в тополю, здавала ся быти легком гейбы ластівка шмигаюча в простори. Стояла при джерелі, з котрого міцно била вода до підложеного дзбана, стояла опрета єдном руком о скалу, а в другій тримаючы кытицю лісового зіля. Коли дзбан наповнил ся, взяла го і зашмарившы буйну полову косу – што не

прев'язана была ішчы шолковым фатом, не розплітана за маминим веліньом на двое, а басанунком і розмарином прибрана – обернула ся одходити. Тераз міг видіти Мирослав ей твар.

Маковы квітки наївного дівочого засоромління не блякнули ішчы на ей деликатных білых личках. Гейбы різблены усточка, рівний носик, властивы карпатским сельским красавицям, хмельовы, живы, але спокійні і сердечні позераючы очы становили враз совершенну сельску русалку, што цілом полнотом розвиват ся при майовых променях сонця.

Она ішла з дзбаном, а ей хід не застыдал бы неедну містечку даму; при вшыткій ей сельскости видно было якусу нештоденну субтельніст і елеганцію в поведіню, а з лица, з очы сияла не проста душа, не простий дух. Оба тоты элементы, сельскій і чужий, сальоновий были в ній в полній, совершенній гармоніі. І ошліпили Мирослава. Стоял непорушено, кед дівка перешла мимо него, подолгасто і спокійні стрітившы ся з його очами, а пак скоро і легко як серна зникла медже тінистом гушавином ліса.

І Мирослав, пробудившы ся зо свого очарування, сіл на коня і силом погнав до рідного села, витати по долгій розлуці хыжу і своїх близких.

III

— Добрі, же раз уж вернул ес ся сыну — зачал по сердечным привитаню сивий, сухій, высокій, роками дакус уж пригорблений, як вшыткы старой даты священники – во пляхтяну капоту одітий Платон Демяшовскій, парох на Домашові. — Добрі, же-с ся вернул. Был ес за оны три роки во Львові, але виджу, же і так ништо інчий з тебе не буде, як были нашы прадіды, пращуры. Кед маш сесу дяку, та ішчы той осени поведу тя до преосвященного, най тя рукоположит на священника. Видиш же – я уж над гробом, а в Домашові треба ігомостя. Та о тым ішчы побесідуеме, а тераз реч мі сыну, як там думат сьвіт, як наполеоністы?

— Уж до політыкы! — заінтонувала туга, не молода уж, та все іщы міцна, черства імость Праксевія Демяновска, жена Платона — во фльоресуваній терезівській сукни, в коронковом чепци з пурпуровом кокардом, з елисаветском величезном жаботком під шыйом. — Боже, тота політыка вас зіст! Не годни бы сте посідити тихо за печом і не рупати якысых там наполеоністів?! Набий му голову політыком, набий, та нанич зыйде. Час бы уж о дачым інчым подумати. Раз ся уж вернул, час ся женити. А, гварю ти, файны дівкы ту попідрастали, ест іх напредост, една красша од другой. Будеш виділ, таких перелочок як в нас нигде неє. От, такой близко, в пароха Скороводы дівка ест, Ольга. О-о-льга — подумай — гарда, невеличка, ясноволоса. І хоц маленькій ганч має, за дрібно бесідує, та вшытко едно мож ся з ньом женити; кринолину уж носит, чого мало де в попадянок видно, бо жычат сой модны журналы од економовой. І далє — Фильця, тетина вихованиця! Маєток не малий, уродлива, а на кєрмешы в Спасові она една знала крок полькы-франсе. Зас декановы дівкы, аж три! Подумай, декан — протекция і так дальше. Зрештом, сам ся преконаш, адже онедолга робити будеме вступны візиты.

І допившы свою каву, двигла ся запобіглива Праксевія і пішла студировати „Временник“, што попри „Мотылю“ і „Вінку“ был єдином книжком в тых, сороковых роках.

— Фатальны часы — зачал тєраз Платон, котрий до днес затоплений был в лємберґерці, во львівщині. — Фатальны часы! Не подабат ся мі, шляхта штоси ся вертит, крутит, в урядовій газеті остєрігают пред агітацией, пред незнаныма гістми і шубравцями, што волочат ся по краю і высылают од циркулу комісарів по селах. Там зас на граници Мадяре нападают на села і рабуют... А вшытко змєлє ся на нашым хлопі.

— Мы тому винни — одповіл Мирослав, обізрившы за порядком і старий споловілий плян Відня, і кабалістычну книгу. — Мы не повинни так ся заховувати взглядом тото бідного хлопа як до днес ся водило, мы повинни зблизыти ся до него, просвітити го.

— Новичок! Новициюш з тебе, як виджу — рушыло Платоном. — Уж ес сой во тым Львові запрятал голову якысыма баналюкамі! Но, но, і я чул штоси там о теперішніх рухах. Славяне гейбы ся рушають, Кукульсевич баснословит аж і о якысым славянським конгресі, а владыка Чорногорскій Ньегош пише гарды поезиі... Та они мають боярів, шляхту, владык, а мы... І Платон здвигнул раменами і махнул руком.

— Нам лем сьвітла треба, нич веце, лем сьвітла — продолжал Мирослав, штотраз барже впадаючы в горячковіст. — Нарід наш спит іщы і треба го обудити. До днес лем йойчал і бідувал, та нова ера надходить, ближыт ся, і нам не оставати все на єдным місци, в безчынности і темноті, але взяти ся до хосенной працы, діяльности.

— Праксевія! Праксевія! Под-ле гев — погойкувал Платон. — Под гев і послухай што то ся зробило з нашого Емирка. Ци чуеш, яку проповід голосит? Чыста меция-новиция! Але роб сой, што хцеш, жебы-с лем мі был добрым попом! Достан гын Осмогласник і привчыи ся деякы кондакы, жебы-м, кед тя повезу до преосвященного, не застыдал ся тобом.

Допили каву і стали оба од стола. Розгорячений Емирко перешол ся по ізбі, обізрил стародавны образы на стінах, медже нима портрет Наполеона І і новокуплений портрет єпископа Снігурского. Пак взяв гітару, необхідний атрибут каждого плебаньского дому, шмарил пару акордів, прібуючы потягнути пісню о гетмані Сагайдачным і так, повитавшы вшыткы, вышол до подвірце, де сивий няньо Платон стоял заложывшы за ся руки і призерал ся малому хлопцю, што на загороді цугликал ся з коньом.

— Іду на шалас — прорюк Мирослав, зближившы ся до вітця.

— Гей! Єст в царині за убочама шалас. Але діждий, при—зрий ся, як малий Чико вытресувал мі коня!

Малий Чико был десятьолітнім Циганом. Чорнявий, кучерявий, зо запаленыма очами, схопний, спырсний, як вшыткы з його племене, шамотал ся Чико з молодым гачуром, што дико жыют на угорских пуштах.

— Не звіриш, Емирку, што за кров в тым Чико — тягнул отец. — Дике гача выгізицирувал мі ліпше як даякій канонір. Одстал од своїх і наял ся до мя на службу. Добрий хлопец, лем шугайвітер. Ано, Чико — скричал Платон, — вкаж што-с годен.

Чико был уж на гачурі і шмигнул гейбы го здуло.

Платон опровадил ішы сына по обыстю, вказал што де одновлено на плебанії, котра, хоц тіж ішы під стріхом, еднако ясніла помедже курныма хыжами Домашова.

З кісного подвірце заставленого плугами і новоплетеном брычком видно было лем кус неба і вершкы гір, што замыкали плебаньску рілю.

Мирослав пустил ся дорогом до села, кади легше было дістати ся до вітцьового шаласу. Властиві, жебы дати свободу своїм мыслям.

Сонце зас сьвітило пурпурово, але не пурпуром свитаня, а одвитаня. Помалы крыло ся за высокы карпатскы полонины, пращаючы ся з придримкуючым уж селом, што плавало в сивым дымі, розлігаючым ся з курных хыж по долині. На небі сновигали ся білы хмаркы, облікаючы ся барже і барже червіню і ламлючы в собі вечерні промені сонця.

Мирослав крачал дорогом, помедже соломяныма стріхами, позераючы часто в сторону ліса і руїн, де виділ красну діву. На місце козацкой заведияцкой пісні привила ся му teraz любовна мельодия, мягка, тужлива – о чорнобривці.

По дорозі сходил ся то з дітми, котры втікали од стрічного пана як уці од волка, то з парібками, што жартували, поопераны о остырці, то зо старыма, сивыма газдами, што зазнали ішы Марії Терезы. Тоты, знимаючы крисані, витали го за гірскым обычаем.

Минушы село, Мирослав подал ся на граничний цариньскій верх. Сонце уж цілком ся сховало, лишаючы лем темну червін над хырбетом. Пристанул і звернул зір на село. В долині сідала уж темрява, спосеред котрой поблискували в вікнах курных хыж языки смерекових сьвітичів, то пригасаючы, то зас оживаючы. З далека чути было скрипіння запізненого газдівского воза, бреханя псів і боцанове клекотаня зо соломяной калениці.

— Щесливы люде, а еднако без долі, без достатку — повіл сам до себе Мирослав і ближыл ся до шаласу.

Хто николи не виділ жытя полониньских бачів і югасів, хто николи не прислухувал ся при таємничым сьвітлі місяця або при цмавій і смутній карпатській природі тужливой і меланхолійной мельодії верховиньской коломыйкы, хто не мал щестя підхватити тых бануючих, плачучых карпатских мотывів wygrаваных на простій пищалці, і хто не прислухувал ся байкам старого бачы ци подорожнього дротаря — тот потішыл видоками высочезных, скупаных в синіх хмарах карпатских полонин лем самы очы, не зазнал він істинного богатства того краю.

В біді, в нужді бытуют жытелі Карпат під гнетом, та они чуют ся щесливы, бо жыют во своїх горах, при тій дорогій матери, котра так солодком, глубоко, тужливом, аж вымоленом пісньом приколысє свої діти, котра тихо гейбы темничий блаженний хор вышептє облюблене „Люлі-люлі“ над колыском свого народа. Вірна сопілка, меланхолійна мельодия, што заєдно шалашыт ся на тых самых мольовых мотывах ци дальше весела сьпіваночка, коротка, з обірваним закінчыньом, о дівчатю зо Залавады — сут для карпатского овчаря достаточном нагородом за вшытку його бідy і нужду.

Овчарській пес при кошарі озвал ся, почувшы надходячого гостя, а югасы сідячы попри накладеным близко колибы огни поодвертали свої лица в сторону, з котрой ближыл ся Мирослав. Они всмотрювали ся в темряву і як видно не годни были розпознати гостя, бо єден югас стал, взяв з огня поліно і піднює го гу його лицу.

— Та то наш молодий господар Емирко — выкрикнули такой вшыткы, приточыли му пняка, запросили сідати при огни і сами заняли свої місця. — Ех-же, і не познати вас, Емирку. Бывало, дітвак лем іщы толче ся по наших выгонах, а днес і силувано было бы заходити ся з вами. Што місто не зробіт! І волося підтяли, і сорочку жолту на карку запяли... А то ксбы вам лем волося по плечу, як наше, тай керпці, то-ж то бы югас з вас был, якого в Карпатах не было! Діждийте кус

та і вам волося піде як дунай. Краса же буде – ясны кучери як дунай! Іщы якы кучери, подумаш – сам жолтисій лен.

Так бесідувал бача, невеличкій, але широкоплечий, кріпкій хлоп, з долгым темно-жолтым выдехтвованым волосьом, з баюсами підстриженыма під щетину, в шыроких осмаленых угорскых холошнях, зо шыроким, сігаючым груди чересом і в сукняным кыптарі – лайбику з блищачыма запинкамі і прикрасама.

Овчаре з осмаленыма тварми о орлиных носах, темных замашыстых баюсах, під шырококрисатыма капелюхамі сідили при огні з неодступныма люлькамі. З оддали почул ся понурий голос нічного пугача, потягнуло прошываючым вітром, дикым свистом. Бача скочыл на ногы.

— Ех-же! Чорт, а не пугач — бесідувал він, замахуючы великим костуром. — Ци спий, ци люльку кур, а тот гын погукуе гейбы му душу вырывали. Дай медведя, уж ся з ним справлю, під карк му підыйду, присаджу ся, задушу голыма рукамі, а тот пугач... не дістати го. Омерз ся уж човекови — зачне своє гугнаве „гу-гуу“, думаш смерт твоя уж за плечыма... А то од того часу скрегоче, як оний гончар гын ся звлюк.

— Гончар? Што за гончар? Гын в старым монастырі? — звьідал ся Емирко, такой припоминаючы сой свою давну стрічу в лісі, під старыма мурамі опустілого монатыря.

— Не знате? — придал ся югас. — Там звлюк ся якысий, ни пес, ни баран і замешкал в тых пустых мурисках — дух святий з нами, — де нога людска давно не ступила. То відьмак в птамі з нечыстым. Лем в місті такы дурны люде, што купуют в него горці і дзбаны, а то — хран вас Боже — вшыткы они натерты чомбером, кед го возмеш дохыж, возмеш і нечыстого. Зовут го Маковик, бо — бач — стара Явдоха, што зберала черниці, підсмотрила як він варил в кітлі мак і гечыпечы, жебы тым затуманити, зашліпити людскы очы. І тот пугач — то не пугач, а нечыстий відьмак.

— Оно не так — озвал ся рішучо Мирослав, — але повіджете, ци має іщы дакого при собі?

— Не так? — ту бача грізно пізрил на Мирослава. — Вы іщы молодий, та не знате, што то сут чары і темны силы. Лем

пером знате махати во бюрі. А я уж вік добрий прожыл... А ци має дакого? Гей, має гончар чаровницю при собі. Люде виділи ю в лісі. Гварят – красота. Але то русалка.

Мирослав потер руком чело і здавал ся быти зяятий думками, бо ставшы схyliл ся по капелях і ліску, што лежали на землі, і хтіл ся оддалити. В тій хвили зорвал ся міцний вітер, аж кошаряны остырці закрипіли.

— Ого! — візвал ся югас. — Буде дощ, а они, бач, хтят домів іти... Ліпше преспати ся, адде, в колибі нашій.

Мирослав німо пізрил в сторону монастырских розвалин.

— Во всякым разі є она русалком, тому сам уж вірю, а і чарувати знає она добрі. — повіл він і подал ся до шаласу, де неєдну ніч в хлопячих роках переспал і не єден ден пресидил.

— Ано, ставай ты, „Румунешти“ — кричал бача, потрясаючи колибом. — Маме ту, Емирку, якогоси овчаря з Валахії, пришол ту купувати козы і уці. Овчар з него был бы не бодай якій, стыду чловекови бы не зробил, лем ани словом ся з ним не розмовиш, по нашому він не розуміє, а мы його не розумієме. Зьвідує нас по свому: „Румунешти?“*, а мы йому знаме одповісти хыбаль лем: „Нешти!“**.

З колибы высунула ся стать в грубій войлоковій гунці, під шыроким капеляхом, о смаглым шыроким лиці з долгыма баюсами. Волох мымрал незрозумілы слова, а пак люгсой до сіна.

Овчаре дали трембітом нічний знак, підсытили ватру і зас посідали при ній. Неєден лилик-мышперхач дітхнул крылами поломіня тріскаючого огня, што міпало ся наперемін з білыма і чорныма клубами дыму. Пес, што подримкувал при огни, лем час од часу завыл, почувшы ачий волка.

Наостаток заспали під голым небом і югасы. Доперва ранішній одголос церковного дзвона побудил выпыткых з блаженного сну.

* Ци бесідусш по румуньскы?

** Ніт!

IV

Враз з югасами стал і наш Мирослав, і одвитавши ся з ними пішол в сторону ліса. Його едином цілю было teraz довідати ся, хто тота гарда русалка.

Не стоял з боку взглядом розпалючого і пошлярючого ся товды народно-демократычного духа, был єдным з тих, што інакше, в інчым одношыню до себе виділи масу народа, котрой од долгых століть ніхто не мал в пошані, до котрой ніхто не приближал ся. Не был слєбідний і од фанатизму, што іде в парі з каждым новым прудом.

Крачал лісовом стежком до розвалин монастиря. Трава і зелений мох були вкриті буйном росом, блищачом як перлы, а на величезных голузах смереків і сосен білили іщи непошкоджені сіти паучины, обнимаючи ліс гейбы даяком легком срібном тканином. З долины долітувал звук остреной косы, што рыхтувала ся уж застелити поля валками гірского вівса і ярцю. Озывали ся побекуваньом отары овец.

3 бичючим серцем пристанул Мирослав пред мурами і наслухувал. Здало ся му, почув голос топора, одзвучаючого ся за старыма мурами. Розвалины старого монастыря знал він так добрі, як каждый кутик свого рідного села. Памятал тіж одпис папского декрету, котрий вырытий над дверями головної салі остал єдином памятком припоминаючом, же в тых мурах замишували колиси наслідники Лойолі. Част мурів іщы стояла і становила притулок для нічних птахів, част рунула цілком. Нарід омнял тоту част ліся як заляту і розповідал неедно о страхах і марах, што сновигають ся по темных челюстях руїны.

Гнєска стоял Мирослав пред тьма руїнами з наміриньом познати сєс таємничий сьвіт духів. Його потїгали чары. Чары, очи і сїт незнаной русалкы.

Вступил на стары почорнілы сходы, дошки заскрипіли і пару веретениц шибнуло спід них до гушавины. Голос топора втих. Мирослав входил уж до чорного корытаря, коли з єдних бічних двери вказал ся человек, високого росту, зо

западеныма лицями, підтятом бородом, в сивій, сігаючій до колін куртці, перепасаній ременьом, в мадярській шапочці. В руках тримал топір.

Мирославови припомнула ся розповід югаса. Оба стояли хвилю позераючи на себе нездецидувано, по чым человек в куртці обернул ся і оддадил до другого кінце корытаря.

— Што, до ката! — व्यрюк незадоволеный Мирослав, потер чело і без ваганя пішов за гончарьом.

Минувши пусты комнаты, дістал ся на конец до салі, що здавала ся быти мешканьом гончаря. Грубий мур, місцями попуканий, фрамугы з різбами Алойзия і Савины та малы знищены вікна припоминали монашеску келію. Посередині стоял простий деревяний стіл, при ним лавка, а під стіном ряд горців і дзбанів. Понуро позераючий человек в сивій куртці стоял од входячого Мирослава на-піл одвернений і занимал ся своїм ділом.

— Дай Боже щестя! — зачал Мирослав. — Ци вы наш человек, з тутышнього села, ци оддакаль з поближа?

— Ци я ваш? — гончар шмарил назряче пізриня в сторну допытливого гостя. — А вы же хто?

— Предомном можете сьміло і отверто бесідувати — ял ся преконовати Мирослав. — Вы видите мене што правда позбераного як пан, але знайте, што під тым сурдутом биє таке саме серце як під гуньком. Од вас люде зо села сторонят, бо видят в вас чарівника, але я не такой мысли... А може вас і панове оминяют як селянина, але – вірте – я не з тых. Додумую ся, же вы не любите сурдутовых, та мене заправды не берте за такого. Годен єм достеречы біду, одчути горе і скоречий хтіл бым ходити за плугом як сідити в фотели.

Гончар зморщыл обьрви і зітхнул.

— Тяжко — промовил, — ой тяжко не мати своей нивы і свого плуга.

— А вы не газда на своїм?

— Я? Я вандрівний заробник.

— Од Бойків дагде?

— Бывал єм і серед Бойків. Де берут мою роботу, там ся і тягну. Посіджу дакус на єдным місци і дале, дале...

— А село ваше рідне? Де?

— Рідне село? — гончар дыргнул і зас недовіжливо пізрил на Мирослава.

В тій хвили дал ся чути легкій хід і до комнаты вошла лісова русалка, в тым же самым пестрым одіню і з кошыком в руці. Ріжнокольорова, во прекрасне квітя велька хустка вкрывала ей фалюючы груди а червена калина, украшаюча ей буйну косу, зневаляючо контрастувала зо сьніжно-білым лицьом, на котрым заедно міняли ся і пламеніли тоты же маковы квіткы. Жывыма, але строгыма очами здраждала она душу, што розвивала ся не лем під самым горячым сонцьом і при безстаростливым сьпіві соловія, але пила іщы і з інчого джерела, і інчій пісни ся прислухувала.

Она хтіла ся одозвати, та взрівшы нового гостя почервєніла і деликатні як ланя ступаючы, поставила на столі кіш.

— Февронко! — одозвал ся гончар — Ци вышток повело ся в місті?

— Як видите — рекла Февронка, сігаючы до опорожнілого коша. — А за зрубом нашла єм ідальне зіля, оно помічне.

— Зільом, гейбы босорка, ся забавляте? — прогварил Мирослав. — Вам не до лица сесе, вірите в такы небылиці?

Очы Февронкы сьміяли ся і добродушні смотрили на Мирослава.

— А, так? В чары не вірите, а кед стрітите містецку даму, та од ей пачуляных перфум дораз приете! Ци ніт? — сьміяла ся Февронка, вказуючы білы зубкы, а пак, шмарившы іщы єден позір на гостя, перхла гейбы пташок.

— То ваша дівка? — звернул ся Мирослав до гончаря.

— Дівка. Февронка.

— Красота дівча!

— От, обычайні, селянка.

— О, люде! — зоргорячыл ся Мирослав. — Та же вы повинни гордити ся таким дівком!

— Де мі гордити ся, я не пан.

— І я не пан, а хоц родом попович, та душом ваш.

— Попович?

— Демяновскій.

— Боже, Емирко! — выкрикнул гончар і вдарил ся руком до чела.

— Вы знате мене?

На лиці гончаря явили ся ознаки розгубління і він не знав што одповісти.

— Здає ся мі... — тягнул гончар гейбы през сон. — Здає ся, котрисий з пастухів розповідав, же тутышній піп має сына Емірка... Чул ем о добрым старым отцю духовным Платоні... Чул ем... Же — гварят — і його катують, не оминяют паны зо двору... Та прийде час, кождому за своє ся одплатит.

Гончар затиснув п'ястукы, а в його очах блимнуло оген. Взяв з угла ручницю, зашмарив ю на плечо, втиснув на голову мадярську шапку і зморщившы обрыви, підкручав баусы.

— Іду до ліся за дичыном — повіл. — До Соколицкого Ліся. Подте і вы, встрілиме дашто.

Бушували по лісовых дебрях, по звонисках, помедже густы корчы ліщыны, ядлівця і хабзины, попід высокы чорно-зелены смереки, то зас по гаях білої березины і трепотины. Впивали ся красотом природы, сьпівом лісовых птахів, свистом вітру од Угор.

Не было уж прохолоды для зачаруваного серця Мирослава. По мысли му были такы ловы, така пасия. І товариша нашол такого, што гейбы з розпуки, або спроста — вірний сын ліся, щесливим здавал ся быти, коли може гопкати, літати по карпатских вертепах, не знаючы границі в дикым такой задоволю.

Гончар то приставав, то підслухував, то зас як запалений стрілець шлідил вперто дичыну, што полохливо втікала пред непрошеныма, несподіваныма гістми. Одвічны бескідскы лісы не мали, не знали таких гости, нога полювача не ступала іщы в вельох просторах тых лісів. Пажерний волк, полохлива серна, хытра лишка і лісовы деспоты, карпатскы владаре — медведі слобідні ходили помедже поваленыма дубами, смереками і не знали іщы свого ворога.

Гончар водил Мирослава по тых одвічных лісах як по своїй державі. Ту звернув увагу на шыроchezного дуба, ту на чорну пропасть, з недр котрой лем шум воды долітував, а там

на зелений, дзвінчиками і папортином вкритий горбок, з котрого – як гварил – „Аж душа ся радує, коли пізрити на розстелене в долині село.”.

Мирослав крачал за гончарьом, повинуючы ся му во вшыткым, та при тым старал ся зобрати свої мысли, котры не годни были ослебодити ся од образу зневолившой го русалкы. Заставляли ся мысли і над непоятым до кінце звязком природи і монастырського гончаря, котрого неодчитаний позір, хмара являюча ся часто на челі, выминаючы одповіді на заданы звѣданя о минувшости і, наостаток, нештоденний селяньскій тып, як вшытко, не давал ся скрити. Февронка іщы звекшала ону непевніст, вантпливости Мирослава. Виділ, же она не сестра зрастаючых під соломьяном стріхом дівчат, што ей деликатны, добротливы, невинном кокетерийом забарвлены уста, задоволіньом і спокойом назначений усьміх, выважений жар в очах і русалчынний легкій хід – вшытко тото каже здогадувати ся розквиту не під бідном, порожньом стріхом селянина.

Вертаючы ся до гончаря, заправды скрывал він вельо загадок што до своей минувшости. Мирославови сновитали ся пред очами розповіді з молодых років, байкы пістункы, баі старой пряхы при комині в час вечырок – о хмарниках, о знахорах. Ай сам памятал з дітиньства старого бородатого хмарника Жаватьова, што ходил позбераний як підпанок, а жыл в печері за Чорном Скалом. Припоминал ся му заходячий часто до родительского дому ворожбит Верета, што носил синю капоту і бюровий кашкет, і ворожыл з руки або кітла. Вшытко тото хылило Мирослава до преконаня, же гончар не никым інчым, лем заправды знахорьом і ворожбитом.

Приморили ся уж дакус нашы полюваче, дали одпочнути ногам при джерелі гірського потока.

— Адде жытя! — зачал гончар, сідаючы на зелений килим травы і покріпившы ся водом. — Адде жытя! Дигінч тади і до смерти, а не надигінчыш ся. Якы-ж тоты горы, фрас іх ту не наносил! Підеш до міста – нач ти оно, плюнеш тай втечеш. Підеш на доли – на нич, посовієш, не гнеш. Ей, Емрику, Емрику – тоты горы, тоты лісы! Жыєш і не нажыєш ся.

Так бесідувал гончар і пожерал очыма вечерній пейзаж, осіяний предвечерніма променямі сонця домашівскій хотар. Доокола чути было пищалочок, сьпіву дівок і шугаів, што вертали з поля до своїх хыж. За нима пошкынтувал дагде сивий дідусь, што нюс на руках дітинча за молодыма наробленыма газдамі. Там повлікал молодий блазен теліжку, а там зас гнал економ під нагайком звязаного робітника, жебы го покарати во дворі за даякій непослух, за зуфальство выявлене на поли.

Впыткы вертали ся до села, а і двае орлы карпатскы, стрільці нашы сперли ся на ростаях, де путы до села і до лісовых недрів ся розходили.

— Речте мі — озвал ся Мирослав до гончаря, зложывшы руку на його плечо. — Єдно мі речте отверто. Будете так добры?

— Не зьвідуйте, Емерику, не звідуйте — одповіл гончар потупившы до землі пізриня.

— Не жадам од вас за вельо, не жадам, чого не годни сте повісти і не входжу в вашы діла. Але ваша Февронка... Хтіл єм ся вас зьвідати коротко — ци тота перла взріла світ під селяньском стріхом?

В очах гончаря зас блиснул оген.

— Речы бы... Селянка сой она, селянка, як тота ци інча.

— І вы зо сельской хыжы?

— Гей, і я — Штефан Федишын.

— Дост мі — задоволит ся Мирослав. — Зрештом і заран погуляме ачий тади?..

— Погуляме — одрюк Штефан. — Погуляме, погультаме же гей!

Розышли ся.

Село зас задримало в розстеленых в долині гмлах. А пугач все і все затігал свою гробову нуту.

V

Зышло пару дни. Мирослав стал ся штоденным гостьом в заклятым монастырі. Ту нашол він щыріст і правду, і тоты два придбаны дары пестил і тішыл ся нима як дітинча най-

деним сьвітликом. Гончар Федишын невелиьо одстал од сво-
йой лаконічності, та все радісно і отверто витал надходячого
Мирослава, а Февронка як соловій щебетала і штораз барже
втїгала в свою сіт Мирослава. Од першой стрічы заяла ся
в ним любов до полного ласк дівчате, выпеленченого при-
родом, вихованого в народі, што скарбом был для ней, до
дівкы што як польова ружычка-свербоузка свобідні розкви-
тала під карпатським небом, не знала безконечных выверху-
ваних желань, не впивала ся модныма наркозама сьвіта, лем
тихо і в дружбі з чаруючом природом сама чарувала, не
знаючы ани, яка зневолююча сила в ей живых очах, в ей
безстаростливым усьміху, во свобідным ей слові. А при тым
променіла з ней якаса выжша душа, што не могла ся зо са-
мой лем натуры родити.

Як долговычекуваний оживляющий майовий дощ осьві-
жат віприюче од спекоты квітя, так діяла любов Февронкы на
Емірка. Свого місця не нашол він в шыковным на позір сьві-
ті, в його прудах, в ошоломлюючым модным шалінстві, а шма-
рений на ідиллічний беріг свободы і щырости, запал в солод-
кій сон.

Люде зо села дале обходили стары розвалины і розпо-
відали о все новых припадках і „чорных ділах” незнаных сил
в монастырі. Віст несла, што відьмак в виді гончаря стрітил
на полониньській стежці молодого шугая і зачарувал го роз-
марином і вываром з гечи-печи. Одраз потім лишыла шугая
його дорога Парася, одкохала ся і покохала інчого з чорныма
очами, а сам шугай шмарил ся з розпуку в пропасть і згинул.
Нічны пастухы, што на ринях стерегли кони, присігали на
вшытко во сьвіті, же медже мавками і русалками іграючыма
понад ріком виділи прибрану вінцьом з папортины русалку
зо заклятого монастыря. Тоты і сесы розповідали, же виділи
тіж, як гончар потаємні, ночами сходит ся з дворськыма пана-
ми, з дідичом Краевським і якысыма контушовыма, што не-
давно прибыли з Кракова. Сесы події селяне обясняли сой
тым способом, же красна, а недобра пані дідичка Емілія тыж
не інакше, а лем од нечыстого купила свою красу, і дальше
тримат з ним штаму.

І Мирослав здогадувал ся, же гончар сходит ся з панами, а його таємничіст, поломін в очах на спомин о минувшым, униканя селян были в противности до оного захопління, з яким витал він карпатскій съвіт. Мирослав зрештом виділ інчу красу, красу, што съвітом была для него – в очах і усьміху Февронки.

О сй красі бесідувало ся вельо і в місті, де Февронка носила на продай няньову роботу і свої гафты. Свойом красом і своїма гафтами далеко славят ся Гуцулky, та нихто не знал таких гафтів як Февронкіны. Віст о прекрасній Февронці розышла ся широко, аж і йосифиньскій мундуровий містецкій староста, Італіянец повіл, же „не виділ іщы такой красы лица”.

Соколицкій Ліс все витал своїх бушуючых орлів, а дичина не ставала уж зачудувана, а познавши своїх ворогів крыла ся в яругах. Та остатньо, од кілкох уж дни Мирослава не было в монастырі. Гончар банувал і ходил як несвій, потупившы голову, а на Февронкіны зьвіданя не одповідав. Не припоминал себе гончар, кед Емирко не являл ся должший час.

Сонце было в полудньовій, найвекшій высочыні, слало спекоту предеараючи ся завзято на стару монастырську веранду, де Февронка, іграючи з дикыма голубами, старала ся розвести себе, ай няня, зогнати хмару з його чела.

В лісовых недрах затріщало, Февронка гульгнула і опершы ся о поруча веранды взерала ся в сторону ліса.

— Емирко — враз выкрикнула радісно.

Мирослав был в минуті на веранді і витал ся за обычаем.

— Ей, Емирку! — зачал гончар не підносячы очи. — Не міг ем уж, Емірку, найти сой місця... Забыл ес о Федишыні.

— Не забыл см, ніт, лем так... якоси... Вы уникате люди, та може і я вам не на руку.

— Боже! — забесідувал Федишын, хватившы ся за голову. — Што вы гварите, Емирку... Вы... Я вас... Вшытко тамто ся минуло...

Втер рукавом очы і о хвилику, гейбы постыдавши ся своей слабости, прибрал зас хмарну позу і стоял на-піл одвер-

нений од Мирослава і позерал на полонины. Пак взяв з лавы топір і без слова оддалив ся до ліса.

З листятого хмелю сперхнул голуб і сіл на рамени Февронки.

— Позерайте — обернула ся до Мирослава, сьміючы ся очами. — Позерайте, якім красний і лагідний тот голуб... То дикій голуб, а еднако як він мі приязний... Мам таких цілий ліс, вшыткы они мої облюбленці...

Двигнула руку з просом і голуб дзьобкал, принимал дар свойой газдыні.

— Знає ся він і на поцілунку — рекла дале Февронка.

Та голоб двигнул крыла і полетіл.

— Він, видно, не кохат Февронко — повіл сьміючы ся Мирослав.

— Не кохат? Може, але я заедно кохам його. — І Февронка обернула ся на запятку свого сафіянового черевічка.

— Жартувал єм. Він кохат вас, і хто бы вас не кохал?!

— Ой, не насьміхуйте ся — гейбы противила ся Февронка і опершы ся о столп веранды стискала в руці квіт хабзины.

Мирослав склонил своє лице гу ній і чул чаруючий жар ей лица. Бесідували, розуміли ся без слів.

В небі горячим кружыли ластівкы. Над селом несли свої крыла бескідні астрыбы, высмотрюючы з высочыны добычы для ся. Хабзина, што росла під старыма мурами віприла од спеку, а хмель, што вил ся по столпах веранды, слабнул во своїх об'ях. Небо было чысте, прозачне, на далеком горызонті рысували ся синявы полониньскы горы, як мітычны недоступны країны казали спочыти на собі оку. Во вшыткым явила ся полнота літа і дня. Не холодно было і в души Мирослава. Та не был то подув теплогo вітру, а горячо, з вельком силом тиснули ся до душы воетливы мысли. Сонце світило для него ошесливлюючо, взерал ся в незнану будучніст. Был він в країні медже щестьом а сном, де не вірime, же сме щесливы, а щесливы сме не знаючы о тым.

Долго тримал він руку Февронки, а німы очы іх бесідували голосно. О велкій, правдивій любови. Поцілунок получыл іх на вікы.

В селі был час жнив. Златисте море клало ся уж на нивы. Без мала вшыток сельській нарід был на полях, а економы і гайдуки крутили ся помедже хыжами як хытры змы і выганяли нагайками остатніх селян на паньскы ланы. Працуючы масы дознавали од надзерачи долі гіршой од невільників на заморских плянтациях.

По дорогах час од часу переїзджали до двору дідича то косынеры, то стара шляхта. Оживотворяли революційний плян вождя Мерославского, широко голосячы маніфести.

Лем гірскы простори были такой порожні. Там, як демон по диких країнах, блудил Мирослав. Та не пропал іщы для него рай. Пред вхідном брамом раю стоял він і з жаждом пил з рікы Евне... Запустил ся далеко до ліса, што граничыл уж з полониньскыма травами. Не надыхати ся тым повітрям і видит ся – нес ту смерти. Запах жывиці, діванны, кмину, хабзины і тымяну творит пречудовий бальсам.

Был Мирослав в своїй стихії. З захоплінєм повтарял він слова пісні *о тым самым лісику і о конопельці*, то зас вступляли ся слова сесы пісні інчій, сердечній і плынули з полных груди. Іщы не втихли остатні ей звуки, коли тихісьо, гейбы з далека озываючий ся ангельскій хор, дала ся почути одповід, дівоча пісня: *Ци я в лузі не калином была*, а голос тремтіл як крынк дітинчате, што в блаженным спокою втипат ся пред сном. Николи Мирослав не был так захоплений піснєм як днес, ни артистычны пасажи сьпівачок, ни вшыткы їх вібрації і пянїссіма не были для него тым, чым была тота пісня, што плакала і тужыла як зневолены херувимы, а єднако серед плачу сьміяла і пестила ся надійом.

Крочнул дале. Помедже зеленявом ліса засияло макове квітя Февронкы, котра докінчуючы пісню глядала гейбы чогоси під тіною смerekів.

— Февронко! — Мирослав не міг намиливати ся ей постатю.

— Мам надію, же поможеш мі назбрати грибів — рекла Февронка і двигнула гу нему кошык; з лиця ей била полнота

жытя. — Хоц готова ем заставити ся, же ты ани єдного правдивого гриба не найдеш.

— І я так думам — одповіл Мирослав. — Адже нічого не виджу, лем гейбы во сні блукам. Єднако принимаю заставины.

— Понагляй ся товды.

І ходили по мягкым лісовым кілімі, радісны і свободны. Онедолга наповнил ся кіш.

— Буде! — повіла Февронка. — Тераз можемо оддыхнути. Нашла ем за потоком місце, котре захопит ачий і тебе. Кед маш дяку, подме там.

— На все буд мі провідницём в жытю — і Мирослав розмилувано всмотрювал ся в ей очы.

— Гварила ем уж, не жартуй.

— Тремчу. І старал ся буду зас о твою ласку...

— То неможливе.

— Такій ем великій виновник?

— Ніт — прорекла Февронка. — Та я не аж так велика владарка, жебы-м могла ощесливляти дакого свойом ласком і сыпати ей проявами як квітём.

— Бо ты сама квіт, ярничка, што росне в розкішным урочыску.

— Думаш, чудны мі квітки? — одповіла одвертаючы мысль. — Іх лічнічы властивости знам ліпше од тебе.

Вышли з ліса на край полонины. Февронка пристанула, притримала руком Мирослава і зрываючы квіточкы розповідала о кождым з осібна. Лекций такой чудовой дохторкы вічні слухал бы Мирослав, та раптом за гором розляг ся выстріл, одбил ся стократным ехом.

— То мій отец — повіла Февронка. — Од него знам ся на зілю. Але подме, наше захоплююче місце недалеко уж. Там деси і мої няньо.

Ступившы на верх полонины, смотрили на околицю. Далеко видно было шырочезны Карпаты, вшыткы горы, лісы были з окрема частю той різнородной мозаікы, яку представлят наша Верховина, кед смотрит ся на ню з полонин. Лем Магура, Пикуль, а дале темніючий Багнуватскій Ліс і

шпичасты Кычеры владілі над цілом рэштом, што корит ся пред тыма кольёсамаі. Місцямі блишчалі і села, розлягнены над гірскыма рэкамаі і патокамаі, а ту і там адзначал ся то старопольскі псевдо-двір, то бані церкви, то стары разваліны.

— Як прекрасні — повіла розкошуючы ся Февронка, прыложывшы руку над очы і позеруючы вдаль.

— Прекрасні, та я виджу ішчы красшій образ — і повьюл Мирослав подолгасте пізриня на Февронку.

— Не барз вірю, жебы ты мал даколи за красшій інчый видок. Мі вельо розповідал отец о чужых краях, містах, а еднако сам наостаток прызнал, же *неё як ту*.

— Правда — одповіл Мирослав. — І я виділ неедну даму, неедну красу, але така дама, што прикрит ся ій на селі і іде в мягкым кабріолеті до містя, жебы розорвати ся даякым гокус-покусом, така не може ся рівнати з образом красы і полноты жытя, які адде пред собою виджу.

— Плетеш небыліці — одперла Февронка і потягнула Мирослава, сходячы долов спадыстым хырбетом. — Мы уж недалека нашого місця.

Перебігли хырбет, гушавину, перешли еден, другій потічок і вдералі ся на горбок пороснений черніцямі і отіненый смерекамаі.

— Витайце, Емирку! — кричал одтамале чловек з ручніцём, тримаючы забиту ліпку. — Ходце, пкріпіме ся, а то надигінчыл ся чловек як волк.

— Встрілілі сте штосі, виджу — рюк Мирослав.

— Встріліл ём, цілком прыпадком. Шмигла, фрасіця, та і я не заспаў, а стріліў помедже самы уха... Обрубываў ём кырмача, нашастал ся чловек, же гей! Тераз будеме трыматі лісові бивак. Провіянт маме.

Гончар піжыгнуў кырмача і онедолга розгуляў ся оген. Сперша продерал ся чорні дым, пак підносили ся клубы, празрачны, білы, а наостаток пламенілі полнотом агньовы языкі.

— Так тыраны палят обыстя — зауважыў гончар, — так тыраны нишат нарід.

В його очах заблисло.

— Вы того, Емирку, не спохвачате. Присямбогу, не розумієте... Проклятий сьвіт!

— Далеко вы од сьвіта — гвошол зо словом Мирослав. — Вы далеко од него і што же він вас обходить? Ци-ж не добрі вам ту?

— Ой, добрі, Емирку... Але вы того не тямите... Тоты тыраны! Правда, ту ся жыє... Але тяжко не мати своей нивы.

— Худобности мож бы зарадити — повіл Мирослав.

— Худобности? — Гончар усьміхнул ся гірко. — Боже... худобности! Ніт што скривати, я, Емирку не о тым, ні. Мам пінази дост... цілий дзбан чотырцестників ем закопал, є того, аж ся ухами переливат... Але тыраны тоты! Свободы ніт... Не зьвідуйте дальше...

— Мате грошы, а так працюєте? — чудувал ся Мирослав.

— А як же жыти без працы!?... Обсып чловека і златом, а знай — не лишат ся своей сокыры ци плуга... В селі хоц-як о мі бесідують, знам, і сторонят од мене. Тяжко чловекови... Та прийде час!.. Але teraz посильме ся.

Февронка повинимала з огньовой грани печены компери і вшыткы взяли ся до ідилічної стравы.

— Адде макароны! — зауважыл гончар обераячы компір. — смакують ліпше як самы італіяньскы.

І заправды, умыкаючы ся „макароны” доводили ясно о не-малій ступени пошаны оказаной для них през консументів, котры скінчывшы свій ідилічний пир подали ся дорогом до села.

VII

В такій безстаростливости проживал Мирослав літупні дні і знал лем єден сьвіт — Февронку. Зо слів гончаря выводил сой, же минуле його не было солодке, што зазнал розчарування і одрюк ся сьвіта.

В родительскым домі текло своє жытя. Наполеоніста Платон вічні мучыл свого Емирка політычнымы выводами і пере-

числюваньом можливих евентуальности на випадок зближающей ся войны і критикувал в деталях міністерство Сульта. Сын тому вшыткуму гейбы ся прислухувал. Заховувал ся як обскурантскій посол в соймі, одповідаючи на шліпо: „Так, видит ся мі, буде“, або: „Тото можливе“. А коли отец кінчыл свої выводы, сын, не памятаючи, бо не чувшы в своїм любовным сні ни єдного слова з вітцівских толкувань, зауважал: „Но добрі, але няньо в тым взгляді за великій опытіста“, ци тіж – на зміну – „песиміста“. Наостаток был він вільний од вітцівской дипломатії. Отец, то продолжал лектуру, то пішол до поля гу косярям, то до шаласу зазрил і зас періодычні выправлял ся брычком до міста, жебы покупити списаны імостю потреби, походити за своїма справами, ци тіж зо старым комісарьом при шкленици токайского до сыта насъмїяти ся з Наполеоновых обіцянок для Польщы.

Товды єднако впадал Мирослав спід Сциллі під Хабрыду. Його любляча мати од часу явлїня ся сына в Домашові росла в очах. Дарунки од богатых на дівкы сусідок сыпали ся до домашівской плебанії як манна. То в виді чепци, то пантарок-перличок, то мельонів. Праксевія аж і горда ся зробила зо сына. Так далеко, же єдній сусідці, Гонораті Зыбликевичовій одослала дарунок – капузу, памятаючи о спорі, якій трафил ся на єдным кермешы, коли то Гонората вперто преконувала, же найстарша деканова дівка доживат уж третього крестика, а дале носит короткій кабатик; тымчасом попадя Платонова отверто сьвіту голосила, же як нонапка декановой дівкы найліпше знає о єй молодых іщы роках.

Праксевія была прототыпом попаді, женом што гейбы з неба впала для галицкого душпастыря і мала великы шансы аж і на деканову. В кулінарії славила ся своїма великодніма бабками, кнышами, в загорідці ясеницкыма бураками, а в жытю найліпшым пророчым змыслом што до сватаня.

Супружескы пропозиції не уставали. Нова, жолто плетена брычка несла Праксевію і єй сына по околици на дальшы і дальшы візиты. Ту і там, ту на хвилю, гын на дві, то на каві, то на обіді, а при яснійшых видоках і вечер на гостюваню їх заставлял. Мирослав не противил ся люблячій матери,

але же не виділ ани єдної дівки і не памятал ни єдного слова, тото зауважыл і хытро-мудрий деканів гувернер, котрий „Ляватера” знал на памят.

До того был Мирослав жертвом вельох поховзнінь. В декана вылял цілу филижанку кавы на сервету, з чого пак декановы дівки голосно ворожыли, же до рока жадна з них не стане під шлюбний вінец. В пароха Паращука так ся забыл, же сіл з ничого нич на канапу, з якої то причыны домашні дамы не могли стримати ся од сьміху і годны были розреготати ся на добре, кед бы в тій хвили не вступила до ізбы кухарка і не попросила панну до уділіня наказів в кухні; то было обычне прикликаня, значыт – домашні дамы газдыні, яких мало.

Коротко – пошпотил ся Мирослав не раз, єднако все одходил він як женяч, над котрого никого ліпшого ани выснити ся не даст. Декановы виділи в ним аж і галянта і мрийника; дамы – відомо – не все любят наприкряючих ся комплементами конкурентів. Праксевія зас тлумачыла декановым його катастрофу з кавом в тот спосіб, што Емирко наумысні стругнул того фігля, жебы довести неправдивіст забобону. То было дост єднозначне приграня до заручын сына з єдном деканівном. І дораз же по одвитаню не было в декана кінце кабалам, вшытко вказувало домашнім, же дістанут зятя Мирослава. Віст рознесла ся блискавицьом по околиці, а коли Праксевія одвиділа родину фервальтера, пришло ся їй принимати желаня з причыны барз доброго wyboru невісты. Праксевія одперала ся, але тото не помогло – не звірили; таку справу, відомо, тримат ся в таємниці до самого кінце, як каже обычай.

Вернувшы ся з каждой візиты, заєдно ставляла Праксевія зьвіданя: „Отже-ж, як ся ти подабат Геня, або Мися, або Маня?” – на котру уж там трафіло. Стереотыпово одповідал Емирко: „Не мож їй ничого зашмарити.”, або „Мож до ней привыкнути.”, окрем того – „Ничого сой дама.”.

Минул ся Маткобіжаний піст і зас настал час сватань.

Єдного вечера вертал ся Мирослав з монастыря і кед нашош ся уж на плебаньскій загороді, з яснійочым лицьм вышла

му з веранди на стрічу Праксевія держачи в руці якийсь лист.

— Емирку — зачала, — декан сердечні поздравлят нас в листі і зове ся незмірні щесливим, же може в коротком часі одвидіти нас в Домашові. Розумієш ты, о што ту ходит?

— По-кус домьшлям ся.

— Но! — повіла, зложившы лист, взяла сына під рамено і проходжуючы ся по загородніх стежках вела до Мирославового уха міцну агітацію што до єдної з декановых дівок.

— І лист не є ничым інчым, як лем безпосередньом ознаком, што декан рад бы тя мати за зятя. Отже тобі остає teraz лем придбати в нашым домі взгляды панны, а пак выбереме ся отверто в сваты. І завершыт ся діло.

Мирослав молчал.

— Зробиш того? — наставала мати.

— Та то бы... не было зле... — влюк бесіду Мирослав, поскубуючы урваний листок.

— Але?... Може ся ти она не подабат?

— Не цілком.

— Товды Фильця Паращакова, то тыж дама як цацко. Пред Филиповым постом треба ти завершыти справу женячкы. А може і против Филомеї маш дашто? То наостаток може Ольга? Подумай, Ольга! Што заправды за імя — О-ольга!

— Властиві... Та...

— Знам, знам — бесідувала Праксевія взераючы ся сынови до очи. — Отверто повісти, ты кохаш інчу даму... Певні з міста... Боже тя хран од того! А може іщы і не Русначка?... Містечкы дамы не сут добрыма женами... А окрем того, нач аж там глядати? В нас вельо попадаюнок... Правда, входит в моду, же ся женят з чужыма, але зваж, што з нашої родини іщы нихто не взял інчу як лем з попадаюнок.

Пришли до альтанкы-бесідкы і присіли.

— Правда то — одповіл задумавшы ся Мирослав. — І я так думам. Містечкы дамы не бывають добрыма женами. Они не знають получыти своїх привычок з вимогами практычного жытя. Таке трафлят ся ім мало коли.

Мати з горячом любовію смотрила на сына, по чым стала і зложила поцілунок на його челі.

— Таким ся мі подабаш — повіла. — І не хцу тя уж мучыти зьвіданнямі о твоіх почутях. Мам на ні вагу, шаную почутя, зато лишам ти час на предуманя, ту ци там, як постановиш ты... Але декапова была бы незгірша... Яку талію має! А як красетні сьпіват *Як я в вечер на лугах гуляла!* Предумай!

Лишыла Мирослава самого. Позерал за ньом як позераме на особу, котру любиме і котрій не хцеме зробити хочбы найменьшой прикрости. Розуміл, што желаньом люблячой матери є видіти сына щесливим і што ей выбір не мож ганити. Та образ вражливой і сердечной Февронки заял до цна його душу.

Він знал консерватизм своїх родичів, котры, як далеки были од вдераня ся до паньских сфер, так з другой страны іщы далыше тримали ся од народа. Они не знали іщы звати родженого під хлопском стріхом своїм братом.

Отрысаючы ся од тых мысли стал Мирослав і выпол з бесідкы, коли почувл голос свого вітця, котрий в загорідчаній брамі, тримаючы газету, бесідувал з малым Чико.

— Емирко! — скричал Платон до сына, прикликуючы го руком. — Гварил єм ти, же на штоси недобре ся заносит, же шляхта для мя підозрена. Чико розповідат, што виділ да з двадцетьох озброєных косинерів наvertsаючых до двору дідича... А пак... што хлопче далыше? Докінч.

— Ей — одповіл Чико, лыпнувшы очами. — Я лем хтіл повісти, же нас, Циганів всяди выдрыляют, а якысого шубравця, здає ся румуньского овчаря пані гнеска на сальонах принимала.

— На сальонах? А де єс о тым чул? — зьвідувал остро Платон.

— Не чул єм, а виділ, тілко што з двору ся вертам. Пані дідичка стрітила мя в лісі, взяла до двору і казала передати молодому паничови писмо. Адде лист.

Мирослав взял лист і почервеніл на лиці. Чико погнал в свою страну, а Платон занурил ся в газеті. Мирослав зламал коперту і вынял писмо.

— Ци она там перфумовий антык тобі прислала — одозвал ся Платон, не одводячы очи од газеты і легко ся підсміхуючы, — бо заправды хоц заживам табаки, то мало ем не омліл од міцного запаху пачулі, што бье от того листу.

Мирослав усміхнул ся.

— Емілія Краевска запрашат на ловы до Соколицкого Ліса.

— І підеш?

— Ніт.

— Розумію, то за велике паньство для нас... Попри тым, здае ся — ты часто ходиш на ловы.

— Так. — Мирослав розуміл, же раз уж пришол час повісти вітцю о Февронці. — Ходиме до Соколицкого Ліса з гончарьом, котрий мешкат в старым монастырі.

— З гончарьом? — зачудувався Платон, підносячы очи на сына. — А што ты маш з простаком до діла?

— То человек якого не хоц-де найти.

— А то комедия! Мі ся таке не трафляло. Простий заробник він і хлоп... Новичок з тебе фатальний.

— Няню, вашы погляды може і добры і не буду ся з вами пілперечыл, та позвольте і мі своїх не змінати.

— Про мя?! — буркнул Платон, стягнувши рамена.

— І далє іщы — продолжал Мирослав, — хцу быти отвертым, чую, же мушу вам днес выповісти вшытко.

Платон одложыл газету, заложыл руки і стоял вычекуючы дальшых слів сына.

— Гварю без вступу. Гончар має дівку Февронку. Што за душа! Познате ю і сами признае вшытку ей ціну. То дівиця, в котрой сельска невымушеніст, свобода і ідиллічна сердечніст получены з добротом, розсудком, деликатністю. То осьвічена душа, неєдна попадянка могла бы ся пред ньом постыдати. До ней чую горячу, чысту любов... і она з вдячністю назвала бы вас своїм вітцьом.

— Што ты не плетеш, сыну?!

— Тото, што мам на мысли.

— Комедия, чыста комедия! — аж плеснул долонми Платон. — Гварю, фатальний новичок! Молоде, як обычні, ріж-

нота ся му сновигат по голові. То перейде. З часом выпшумят ти з головы вшыткы тоты путанины. Отже і не споминай мі, сыну, о тым другіраз. Демяновскы од роду женили ся по попівських домах.

— Февронка духом выжше стоїт.

— Вшыко едно – дармо! А тєраз мам для тя поручыня. Підеш до міста. Гнеска роберают уці з мойой кошары, а я не можу ся оддалити, підеш ты. Мама даст ти цілий спис, што маш покупити – здає ся, приїхат декан, а потім підеш до цирку, до староства за мойом справом.

Отец і сын в молчаню пришли до подвірце, де Чикорыхтувал вшытку до дороги.

Коли видиме, як зуфалом є доля, коли в очы сьміє ся з человека і жартує, приводячы го гу мукам, товды родит ся в нас стан знечуліня, як зрадлива тишыня пред бурьом. Та інчы імпульсы тіж не спят, лем розогрівають человека і він горячково хватат ся ціли, як загыбаючий свого выбавителя.

Зобоятнений сідил Мирослав на брычці, котра помалы катуляла ся по каменистых циркуловых дорогах до міста. Вшыток біль скрыл в собі, такий уж был. Усьміхаючий ся амор перхнул од него, а на душу засунула ся чорна занавіса.

Трапезливом і долгом была для него подорож, а тілко передумавшы, дале не знал, чом не ма спокою і де пак ся зопрє.

Марны, як в каждого галицкого священника, конята драпали ся до розпуку по вертепах. Чико клял то камеральны дороги, то нужденны конята і мымрал під носом: „То ракы, не коні! Кєд мам під собом дикого гачура, товды мі рай.”

Ракы станули нарєштї в місті. Одраз збігли ся Жыди і шымрали то за телячыма скороми, то за ярцьом. Інчы зас, познавши коні домашовского пароха, знимали примильні шапки і складали тисячны пропозиції. Стара больванка сплюнула пару раз, жебы не врєчы „красного” домашовского шугая.

Ближыл ся час вертати домів, пустил ся Мирослав улицьом. То было містєчко, котрому Люцифєр повіл „добраніч”, коли кусил земныма добрами Спасителя. На кісных, визна-

чених чорныма засмудженыма хыжамі і будамі уличках гурмили ся Жыди і селяне, што прišли до міста продати мотовило пряджы, або мітлу, купіти за тото прыгоршчы соли, рэшту пропіти і такой з нічым вернуці домів.

Місцямі баюсатый рэвізор, што гейбы дозерал продуктів, закукувал ту і там, і зажерал ся маковцём, вділеним му як скромний дар од Сары ці Нухмы.

Мірослав робіў ліском колеса в повітрю і очуціў ся доперва, коли почуў кляпніня рукы на сваім рамені.

— Емірко Дем'яновскі?! Сакрадіота?! Ледво-м ця познаў — бесідуваў до Мірослава худорлявіў мужчына в урядовым сурдуді з жоўтыма запінкамі, з чэрвенем хусткам пiд шыём, в канцелярыійній шапці і з бюракратычні пiдкрученим баюсом. — Еге! Не познаєш мя?! — цягнуў, далё не почувшы адпавіды. — Яким ёс быў в школах, такім ёс і асталь. Та можеш ся потішыці, рэспубліка онедолга воскресне!

— Ці не Інокентый Коприва?

— Ага! Познаў ёс мя! Товды под!

І потягнуў Мірослава за собам як Віргілій Данте по аді. І новіў Данте то цілком ся му павінуваў, то пiдупадаў в вірі, але сурдудовіў Віргілій потігал го далёше. Уліці былі заправды пекельныма кругамі, а круцілі ся по нях і чорты, і выціцаны нима страдаючы тени в гуньках. Кругы кінчылі ся і пед нима стояла велічезна „студня“ астатнього кругу, з котрой ці радше в котрій ліе ся Бакхусова вода.

— Адде наша ціль! — рюк Віргілій до Данте. — ці відіш шыльд?

Коприва потягнуў сваю жертву до шынковой камнаты, кед так мож ю ішы назвати, і тэраз, на вступ, пішла „кальму-сівка“, а пак нескінчене винобраня.

— Пій, брате Емірку! Пій, в тым вшытку журбу забьєш — тырчал Коприва.

— Ачій так.

— Повір! І жену мам, і діті, а ту, в Мошка найліпша моя потіха.

— Як же то так, Інокентый? Не любиш жену і діті?

— Любити? Фе! Што тобі таке, бесідуєш як дітина. Омерзне ся вшытко так, што і жытя не миле... І так сой роздумавшы, постановил ем стати в ряды повстанців, там глядати щестя. Лем кулькы дакус ся бою...

— А веце нич тя не стримує?

— А што бы мало?

— Зрадник!

— Еге! А кар'єра? Гвар што хцеш, а плян Мерославского ся поведе. Прилучам ся до одділу, котрий провадил буде Кравевскій і тот гончар.

— Што?

— Як што?

— Гончар?

— Но тот з вашого села, з Домашова... Гейбы гончар, а по правді емігрант Лясковскій... Таких псевдоремісників маме ту teraz вельох, то кравці, то гандляре, а істі маскуваны повстанці, емігранты. Так ся мусят скривати. А і оний гончар не інчий.

— Бортак, велькій бортак і шліпак з мене! — гравкнул Мирослав, вдарившы ся в чело. — О, што за глуптак з мене! — і хватившы капелюх, выбіг з корчмяной ізбы, лишаючы зачудуваного Коприву.

Як шалений гнал він по улицях, не зважаючы на нич, ни на люди, што приставали і стискали за ним раменами, ни на товариша, што з далека прібувал го здержати. Так нашол ся при брычці, де го, свого пана вычекувал нетерпеливо Чико.

Боже! — бесідувал до себе, вертаючы до Домашова. — І я ся дал так омамуниги?! Так страшенні оциганити?! Гончар то замаскуваний пан, ворог, а она... О гадина, не русалка, о быдля, а не праведний чловек!

VIII

По староствах зачали ся численны гарештуваня. З Кракова преходили повстанці до східньої Галичыны. Міністер Коллін і львівскій староста Мільбахер зачали протидіяти.

Порошыл сьніг, легкій іний вкрывал дерева і травы, потігаль пілнічний морозовий вітер. Мирослав взяў ручніцу і пішоў до ліса. Вступіў до пустых монастырскых камнат, котры інакшэ тэраз промавлялі до него; в просмыкуючым ся прэз діры до корытарів вітри чуў він хор ворогів, а голас пугача прыпоминаў чорны крукы, што ждуть на сваю жыву. Од грубых, зимных мурав потігало гробом, а статуі Алойза і Савіны – здавало ся – баржэ ішчы почорнілі і сталі ся одстрашаючы.

Запонурунны, з гірком усмішкым вступіў Мирослав до ізбы гончаря. Февронка сідзіла пры малым вікні, схыліўшы голаву над гафтом. Кед збліжыў ся гу ній ей груды зафалювали а маковы квітки на ліцях то пламенілі, то блідлі.

– Вы, Мирославе – зачала трэмячым голасом, – доўго казалі сте мі мучыты ся не являючы ся.

– Мучыты ся? – зьвідаў Мирослав остро. – Ці зробіў ём даяку пакіст вашому вітцу або вам?

Февронка недоўіраючы поспатрыла на Мирослава. Николі не бесідуваў він до ней так холодно. Схыліла зас голаву над работом. Молчала, але ей трэмячы уста і жывы очы явні бесідували. Тото паведіння отуманіло Мирослава.

„Она маском?! Ніт то неможліве!“ – подумал.

– Февронко, не потрібую ты гварыты... Ты знаш... І хто бы ты не любіў?... Кохам ты... і проклинам тоту стрічу, мінуту в котрій ём ты врыў... проклинам...

– Боже, што вы бесідуеце?

– Без мініяків, без прогалін. Февронко, кед могу ты просіты о слова правды, реч – хто твій отец?

– Отец? Якжэ-ж то?

– Не скрываў, павідж отверто. Прознаў, жэ і ты не така, яком ся мі явыш.

– Не розумію вас – павіла спокійні, а тот спокій впровадзіў Мирослава в ішчы векшэ отуманіння.

– Заходжу до голавы – продолжал еднако, – ці ты все была таком селянком, як днес? Зьвідаю о твое мінуле.

– Мінуле мос... Розповім, кед така ваша воля – одрекла, задумуючы ся Февронка. – Гейбы прэз сон прыпоминам соў

дітячы роки... Предомном являють ся чудны образы... Не просты селяньскы хыжы, а комнаты з дыванами і богатыма драпериями... Потім подорож през безконечны пушты... І зас ем в чаруючых горах. Жыла ем там на свободі з мойом ровесницьом, дівком мадярскаго пана. Пак отец переселил ся зо мною до Унгваря, а з того міста ту.

— Штобы?

— Як - штобы?

— Зьвідую, яка была вітцьова ціль остатньої подорожы.

Сьміх попередил відповід.

— Чудны вы. Я-ж бы мала зьвідувати вітця о ціль? Він добрый, барз добрый отец і люблю го безмірні... Та при тым бою ся го. Все был скрытий, о своїх справах не споминал і не розяснял мі їх ніколи, гейбы не хтіл до того вертати. Зато і не зьвідую го ніколи о нич... Раз лем зьвідал ем о мою матір. Товды поцілувал мя і заплакал як дітина.

Престала. Але голос ей гейбы дале звучал, а в очах появили ся перлы

— То ты не знаш нич о своїй матери?

— Нич.

— Значыт, зобравшы выштыко - твій отец скыталец, емігрант, повстанец.

— Мій отец хлоп спід стріхы. Гнескы же заробник. Працуе, хоц пінязи має напредост.

— Неправда — скричал Мирослав, стиснувши пястукы і запонурено позераючы. — Не обдуриш мя еднако!... І ты спосеред з тых, што хцут владіти надомном... што взяла ес мя до неволі... Але вырву ся... Хоц з трудом, але ся вырву.

Двери скрипнули і осьніжений, задыханий гончар вступил до комнаты.

— О, Емирко Платонович! — прогварил, отріпуючы со ся сьніг. — Добрі, аж добрі! В нашым лісі появил ся дрань медвід. Заведияк же, як повідал возний, котрого-м надыбал на стежці до міста. Возмеме заран ручниці і заставиме ся на него.

— Заставиме ся, заставиме... — відповід, гірко усьміхнувши ся Мирослав.

Мирослав не одповідав.

— Псе! — скричала Емілія, стиснувши конвульсійні руки і підносячи ся фотеля. Та дораз змінило ся ей лице, безсильні подала по собі руки і заяснілы очы обвели мученика.

— Мирославе — зачала примильным голосом, — тільки лем реч, мій Мирославе, же мя любиш.

Вшытко, што так наглі ся подіяло, очемелило Мирослава. Пред ним стояв демон.

— Жінко — ял ся слова Мирослав, — Емілійо, заправды мыслиш, же мя омамуниш? Мам ти повісти правду? Товды знай — я не лем не люблю тя. Я тя ненавижду!

Стягнула обыври, одступила.

— Хлоп! Обычний хлоп! Того уж за дуже — до темниці з ним — і зас плеснула в руки.

Гайдуки уж были ту.

— Розказую вам, шмарте того хлопа, того пса до льоуху... Та не конец на тым. О своїм часі поскочыте на плебанію, звяжете попа і попадю і — до льоуху з нима!

Гайдуки повлекли Мирослава до підземной темниці, де темно заправды было. Темно як в його души.

Настал вечер. В домашовского пароха слабо блимкал каганец. Сивий Платон, проходжуючы ся по ізбі, прошептувал вечырню, а Прексевія кінчыла пасиянсы, коли до спокійного обыстя ворвали ся гайдуки. Бушували нищили. Стареньку пару, гейбы бусурмане, взяли до неволі.

Перестрашена парохова служба втекла і порозбігала ся по селі. Гайдуки, гейбы пекельники, реготали ся, тішыли ся видоком огня, котрий обняв вшыткы плебаньскы будинкы і прошивал чорняве небо.

— Тераз до двору! Буде вам ясно — розказал економ, проводыр гайдуків, а сам, добрі підпитий повлюк ся до громадской корчмы.

IX

Свитал памятний ден, на котрий шляхта визначыла на час свого спасенія. Было то свитаня по ночы, в яку плебаньскій дїм світичом стал ся для села.

Шляхта рішала ся на штонебуд, не зважаючы на противдіяня і неповоджыня. Шеля зо своїма шайками дал ся ім уж добрі во знакы, та они потішали ся малыма побідами в декотрых странах. Віст о пораженю австрійского войска органістом Андрусіквичом і капеляном Кметовичом, а пак поводжыня Висьневского і выслана поміч під вождєм Сухожевским казали інсургентам не тратити надії.

Того рана Краевскій прикликал до двору вїта, писаря і присяжного, і, погостившы їх каламусівком, давал розпоряджыня. Ціле село подля наказу дідича мало ся ставити на дворскій луці, яка была збірным місцьом. Хто лем годен был двигати штонебуд, якенебуд оружа, мал ся явити.

Громадска старшыня вышла зо двору до села, не барз тямлячы як однести ся до дідичового наказу, до чого то доведе. Та за них уж давно сполняли долг економ, мандатар і гайдуку, котры бігали по селі і голосили паньску волю, обіцюючы преріжны дива. Де не старчыло слова, там на поміч приходила нагайка а то і кайданы. Село порушыло ся. Дідове кывали головами і споминали комету, а жены і діти заходили ся плачом. Не знали селяне што діяти, а сивий панотец сидил в темниці.

Година зборів ся ближыла. Нарід выгнаний нагайками з хыж, посовілий, не знаючы што хіут з ним робити, вышол з косами, ціпами, топорами і ручницями на луку, де уж готовы стояли на конях перфумуваны гогы, што становили teraz народове польске войско. Заплачений Жыд крутил ся медже зобраныма селянами і честувал по свойому. Ждано на провідників.

З дворского обыстя вказало ся двох іздців. Сперли ся пред зобраным войском. Єден, в контуши, слуцкым поясі і бобровій шапці – дідич Краевскій. Другій, плечатий мужчы-

на з чорном, підстриженом бородом, подібні одягнений – то гончар зо закліятого монастыря. В очах його горит сес чудний оген.

Кінне войско зверещало на ціле горло, витаючи своїх гости. Краєвській і гончар одклонили ся шапками.

– Брате Лясковській – звернул ся дідич Краєвській до гончаря – як їх поведеме? Хлопи підут ачий наперед, а наше войско буде ішло за нима. В резерві.

– Гей – одповіл гончар, – я поведу хлопів наперед, нападеме на місто, на циркул, а ты зо своїма кінныма будеш нас обезпечал. Станеш під лісом при кресті. Як лем взрите одтамале місто в огни, впадайте за нами. І буде справі фертик.

– Знамениті – пристал Краєвській, котрому на руку была роля резервісты. – Рушаме!

Гончар спял острогами коня і прибывшы пред зобрану громаду, зоскочыл, приступил гу війтови і зачал му шептати до уха. Посовіле війтове лице розяснило ся і він, ставшы пред громадом, озвал ся:

– Громадо! Ідте за тым чловеком. Де він, там і вы.

– Боже, Боже! – дали са чути голосы. – Маковик, знахор сидит на кони... Відьмак... ци то не антихрист?

Та війт побесідувал з присяжnym, тот зо сусідом і кінцкінцьом вшиткы пішли за „знахорьом”. Народове войско остало за нима і доперва за якысий час рушыло до ліса.

Х

Гончар затримал ся з громадом на лісовій дорозі при кресті. Його очы загмлили ся якысом щесливістю. Обернул ся до селян і знял шапку.

– Люде! – зачал міцным голосом. – Люде мої... Я не тот, за кого мя берете. Я не пан, ніт! Я ваш брат – Трофим Семяк, сын Василя Семяка з вашого села, што жыл на Помірках... Не будеме, братя, іти рука в руку з панами, але отчизну, рідний край будеме ратувати. Не підеме дале, лем скрыеме ся в лісі і заставиме ся на панів. За мною, братя!

Селяне познимали капелюхы, крестячы ся і чудуючы появліню Семяка, што пропал пред двадцетьома рокамі. О хвилю были уж з ним в гупавині.

По короткым часі задудніла земля і нич народове войско годно было спохватити што ся діс, уж обскочыли го селяне, розоружыли і повязали руки. Краєвскому одобрал зброю Семяк з вйтом. Стоял тєраз звязаний і скреготал зубами. Семяк одозвал ся:

— Но, Ромуальде Краєвскій, познасш Семяка?... Памяташ іщы Ірину, мою Ірину?...

— Чорте, псе! — клял голосно Краєвскій!

— Уж не накричыш. Дістанеш, што по справедливости ся ти належит. Найдеш нагороду гын — і вказал на небо. — Моя Ірина далеко іщы не помщена.

Повязаны інсургенты были одставлены до циркулу, в руки справедливости, а селяне повертали ся до села, дякуючы Богу за явліня ся Семяка і потішаючы жены і діти, котры витали їх зо слезами радости.

Та Семяк з вйтом і громадском старшыном не спочывали. Іщы терпіли жертвы, за котрых каждый зо села душу бы оддал. Нихто не стримал їх в дворских воротах, нихто де гуцкал їх хортами. Гурма люди выполнила двір. Семяк з вйтом і присяжныма гвошли до будуару Емілії, за нима протискали ся дальшы.

В комнаті не хор дівочий сьпівал, а мучены жертвы йойчали. Гайдуку з розказу своей пані нагайками, острыма кнутами сікли немилосердні обнажены плечы, а Емілія з намащыньюм в очах призерала ся тому. Жертвы терпіли і молчали.

Вйт, присяжний і дальшы люде з плачом впали на коліна пред своїм старым отцьом духовным.

— Спокійні, діти — слабым голосом прогварил отец Платон, як сивий путник, што стоїт уж над гробом і шепче остатню молитву.

Не здержал гончар і о хвилю на дылинах лежали трупы гайдуків. Пред двором счынил ся грявк, помедже гурму продерало ся кілкоро селян з бачом напереді. З топірцями в руках впали до комнаты.

— Підійдемо го. О, што за пасия то буде — в його очах зас блиснули іскри.

Мирослав нияк не міг погодити вшытких тых пілперечности і заклявши під носом, вышол на веранду. Там была уж Февронка з дзбаном в руках, як все — легісьо усьміхнена. Зышли враз долов сходами.

— Думате, бояла бым ся медведя? — тераз з жарібливом усьмішком.

— Так акуратні думам — одповіл глухо Мирослав.

— Мылите ся. Ліс то моя отчызна, я ту дома.

Ближыли ся до джерела. Мирослав хтіл одповісти, та враз почул за собом дикій сьміх... Знал тот сьміх, што го принесло ехо. О хвилю стала пред ним Емілія Краєвска, зо своїма чорныма очами, з іронічным усьмішком.

— Ты Г е р м а н, гей? — рекла зо сарказмом, вывиваючы паличком і завистні позерючы на Февронку. — І провадиш свою Д о р е т е ю по скалах? Правда же?

Назрячо позерала на Февронку. Та она, набравшы воды, як легкій метелик перхнула од них.

— Ты думаеш, же лишу тя в спокою — бесідувала інакшым уж тоном. — Же мої любовны sprawy ся уложили? Же втечеш пред моім коханьом?

Плеснула в руки і дораз кілкох гадукув было при них. Звязали Мирославови руки і потягнули до крытого кабріюлета. О хвилю повіз гнал дорогою, а коли візник стримал арабів пред двором Краєвского, отворили ся двери і тоты же самы гайдукукы взяли Мирослава попід руки і потягнули до двору.

— Наостаток мам тя — повіла Емілія, сідаючы до фотеля напротив Мирослава. — Выреч мі ту дораз, же бьеш предомном любовний поклон.

Мирослав сідил німо.

— Чловече, повідж дораз — в Емілії являли ся уж ознаки злости, — повідж, же обожуєш мя.

Одповідю было молчаня.

— Огыднику! — підносила голос Емілія — признай, же чтиш мя.

— Де она? Де!? — кричали, стискаючи топориска. Лиця їх горіли, долге волося гейбы вітерниця розшмарила, руки значылы ся проляном кырвю.

— Діждийте! — старал ся їх стримати Семяк, видячы поблискуючы вістрята їх топірців, заміреных на дідичку. — Діждийте, дайте долов смертне оружа. Так ся не годит. То слаба жінка, безборонна, не гонір підносити на ню хлопску руку. Она і так дост буде мала за своє, інакшу найде одплату. Возте лем отця духовного, його родину і постарайте ся, жебы загоіли ся їх, дороги нам раны... Дост уж кырви.

Гурма втишыла ся кус, посмиренніла і, освободившы священничу родину, яла ся розходити. В будуарі остали лем Емілія і Семяк – гончар.

— Лясковскій! Зраднику ты!...

— Ниякій я Лясковскій — одповіл строга гончар. — Я Трофим Семяк. Знам, не повідат ти тото вельо, іщы-с дітваком была товды... Та своє маш на сумліню. Єден свист шаблі одсквернил бы го. І варташ того!... Але жый! І най жытя буде для тебе векшом каром. Жый і знай, же впыток донедавна підданий твій нарід тя проклинат.

Вышол, тріснул за собом дверми і подал ся до подвірце. Ту бенкетували розгорячени селяне, а крайом лежали трупы повстанців, косинерів, што повтікали з інчых домен і ту не хтіли дати ся звязати добровільні, боронили ся до остатка. Деси споза них явил ся бача, двигаючи горі овчарскій ріг наповнений водом.

— Кому то? — звідал гончар.

— А, гын Румунешті гмерат. Повіл бы дахто, Румунешті, тот сам, што колиси в нашым шаласі ночувал.. Товды по нашому ани чвір-чвір, ни слова не знал выречы, лем „румунешті“ тай „румунешті“. Валах, значыло, з Валахії. А што ся вказує? Булю Румун! Повстанец, як і тоты впыткы. Лежыт гын, не в войлоку, а в кабаті... Познал мя і просил воды. Несу му, най жыє... І спер ся над баюсатым повстанцьом.

— Пий, Румунешті!

Та Румунешті уж ся не візвал. Был мертвий.

Села кypіли дале. Хлопи походжували гурмами по дорогах, ставали то на роздорожах, то при корчмах, хватали втікаючих інсургентів і одставляли до циркулу.

І при домашовській корчмі стояла велька гурма народа, пила і покрикувала. Дорогом од двору зближыл ся крытий кабріолет, селяне сперли коні, обступили коч, вістрята топірців блиснули в сонци.

— Хто там, хто там? — почули ся з гурмы голосы.

В кабріолеті сідила Емілія, розпливаючы ся в слезах, такой невладна.

— Лиште — просил візник, — пані іде за границю і не верне ся уж.

— Смерт їй! Смерт! — двигали ся голосы.

Та зас выступил Семяк, зробил вільне місце і кабріолет подал ся в свою дорогу.

ХІ

Скінчыла ся невыкарана революция, горячы головы приходили до спокою. Подібна як в Домашові доля припала і інчым дворам, шляхті в цілым краю, плян Мільбахера, львівського старосты перешкодил правдивому вибухови революції. Дворы опорожніли, неєден замінял ся в руїну, понеже шляхотскы родини то погыбли, то сідили увязнены.

Минули ся бурливы часы, минула ся темна ніч, а настала ясна ранішня зоря.

І на челі гончаря Семяка не видно уж было той чорной хмары, а оген в очах, што перше так горіл на спомин о минулым, замінил ся teraz в горяче замилюваня закоханом паром.

Мирослав виходит зас вечерами, але не сам. При ним заєдно русалка Февронка, што так очарувала його серце. Ідут на цмынтір, положить сьвіже квітя на гробі дорогого вітця, люблячой матери, котры вмераючы встигли іщы поблагословити молоду пару, а за котрыма нарід плакал од старця до дітины, бо „іщы такого отця не зазнали і ачий не зазнают”.

Мирослав і Февронка вертають до обыстя, што своїом красом і чыстотом усьміхат ся і притігат, де в возовни гончар майструє при плугу, при бороні. З його лица пырскат шестя, вшытко адже іде гу достаткови.

Люде не оминяют уж Семяка, противні – горнут ся до него, шануют, любят. То брат їх спід той самой соломяной стріхы. Часом, правда, оzywат ся в ним іпцы давнішня туга, огартат замышліня.

— Чом сте ся так запонурили? — гварит Мирослав, видячы гончаря зо звішеном головою. — А возте ручницю, підеме до ліса...

— Так уж ачий остане — рече гончар. — Роб што хцеш, а Ірины мі не забыти до смерти... мойой Ірины. Час бы і вам знати тамты роки, мої молоды роки. Боже! Кілко ся чловек патерпіл! Не годен того забыти...

Мирослав хватал każde слово, Февронка присунула ся ближе гу нему і всмотрювала ся в няньове лице.

„Мал єм двадцет років – зачал свою розповід Семяк, – коли мати зачала ся старати о мою женячку. Тади-сяди в сваты, та не ішло. Полюбил єм горячо гарде, добре дівча, Ірину, і мати пристала, ай тіпшыла ся, же в мясниці буде уж мала невістку. Та не діждала, вмерла в Филиповым пості. Стал єм з Ірином під вінці і привюл жену на моє вітцівське газдівство. Бог поблагословил нас дітином, котру мы як найбільший скарб стерегли і любили... Тебе, Февронко... Маленька іщы єс была, не памяташ матери... Яком была, не буду ти роповідал, бо серце ся крає. Тілко лем речу – не найти во сьвіті векшой доброты і вірности, не найти такой, як была моя Ірина...

Жыли мы спокійні, щесливо. Тымчасом наднесло товды до села молодого дідича, остатнього з родини – Ромуальда Краєвского, котрий вернул ся зо заграниці до вітцівського двору і остал паном в нашым селі... Якій был отец, на такого подал ся і сын. Пішла раз моя Ірина на дворскы ланы одрабляти панщыну, ппеницю жали на Закутинах. Молодий пан Краєвскій пришол гын, як обычні, подозерати і покатувати. Моя Ірина впала му в око, подабала ся му. Зачал ій плести до уха негідны конины... жадал любви од ней.

Ірина одповіла му... руком по лиці і втекла з паньского лану домів.

Сідиме обос як на тернях, аж ту приходить економ з гайдуками і цідит паньській розказ: Ірина має явити ся во дворі. І такої взяли силом мою Ірину.

Минула ся должезна ніч, Ірина не вертала. Проживал ем тяжкы муки. Што буде, та буде – подумал ем – не здержу того, піду до двору. – Взял ем крисаню і пустил ся до пана. Приходжу до него, а тот:

– Чого ту глядаш, псе? – здер ся на цілий пыск.

– Прошу, помилуйте, пустте мою Ірину.

Тот засвистал якысу мельодию, заложыл за ся руки, і пушчал спокійні дым з файкы.

– А бер си ю – гварит до мя. – Она гын, в трупарни, ід і воз си ю.

Кров во мі застыла, не знал ем де стою, што робити. Ци-ж пан жартує? Моя Ірина в трупарни?!...

Та не жартувал пекельник. Не памятам як завлюк ем ся до трупарні. Боже! Ірина мертва лежала, мертва моя Ірина, забили ю тыраны, забили каты, зато, же вірном мі остала... Забили товды і мою долю, щестя."

Семяк замолк на хвилю, а чело його вкрыло ся чорном хмаром.

„Як неживий вернул ем ся домів, де повитал мя плач нашої маленькой дітины. Уж не верне ся гу ній матір – і жаль мя страшенний обнял на видок сироты.

Онедолга дохыж зас вчанул економ з двораками і гварит до мя:

– Хыжа не твоя, а панова. З його розказу ідеш на все працювати в броварі.

Тоты слова мя зморозили, мурянкы мі пішли по тілі. Іншы дома мертва газдыня... дітинча плаче... а ту уж бушуют в твоїй хыжи, выганяют тя з ней. Ци тямите, што значыт лишати на все рідне обыстя?..

Не піду до ниякого бровару – подумал ем. І коли паньскы посіпаки пренесли ся мышкувати в коморі, хватил ем гуньочку, оділ дітинча, пак вытягнул спід дылин роками

было ся даколи газдом – як волка до ліса – тягне человека до плуга. На власній ниві. А ту цугликай ся деси по ремісниках, по купцях, не по души таке...

Хоц правду речы, тото гончарство придало ся, привело гу тому... же можу уж заправды гмерати... Збесідувал ем ся раз в місті з возным і тот надтыркнул мі о повстанцях, о їх плянах і о головным їх проводырю в нашій домені – Краевским... Затреміл ем, закіпіло во мі. Пришол час – подумал ем. – Пришол час акуратний!

Обертаючы ся в шырокім сьвіті, хоц-чого ем ся навчыл. Замышліл ем покерушыти пляны „мойого” дідича. Подал ем ся за емігранта Лясковского, згадад зо шляхтом, зо самым Краевским, а вшытко лем зато, жебы го оддати в руки справедливости, одплатити ся му за мою Ірину.

Дале уж знате. Гын доперва, в лісі, при роздорожу зошмарил ем зо ся тоты кайданы, котры тримали в тугости мое приречыня помсты. За нас, за Ірину, за мою Ірину.

Адде і, Емірку – сыну мій, была то ловля на медведя, на яку ем тя кликал.

Жыю днес на рідній землі, на власній ниві... Легко мі буде гмерати в Карпатах.”

В єдным з парыжских журналів чытала публіка короткій епілог:

„Емілія Краєвска з Галичыны, сестра неfortunного інсургента Ромуальда Краевского, дама знана в парыжских кругах зо своей эксцентрычности, вернула до Парыжа і приняла вчера – як монахыня, кармелітанка – імя Розалія.”

*Злемківцыл Петро Мурынка
Жолтен – листопад 2011 рока*

БОГДАН ГОРБАЛЬ

Paul Michael Dutko (1894-1971)

Лемко в Американській Дипломатичній Службі

Під кінець дев'ятнадцятого віку тисячі Русинів виїхало до Америки. Деякі знаходили для себе місця праці де інші Русинів не було, але більшість тягла за тими, котрі виїхали перед ними. За нянем, за уйком, за сестром, за сусідом. В той спосіб творилися руські колонії звані тіж руськома "плейсами" (*place* – англ. місце). Таким руським "плейсом" було місто Мейфілд/ Mayfield в Пенсильванії.³⁴

Перші Русини приїхали до Мейфілд іщи в 1878. Серед початкових руських емігрантів переважали Лемки а найвище їх

³⁴ Про його вчасну історію писали: Richard Custer, "The Influence of Clergy and Fraternal Organizations on the Development of Ethnonational Identity among Rusyn Immigrants to Pennsylvania," в: Bogdan Horbal, Patricia Krafcik, Elaine Rusinko, ред., *Carpatho-Rusyns and Their Neighbors: Essays in Honor of Paul Robert Magocsi* (Fairfax, Va., 2006): 84-91; Vladimir S. Borichevsky, "Separated by Force – Reunited by Love: The Triumph of Orthodoxy in America,"

<http://www.stlukeorthodox.com/html/thefaith/borichevsky/seperatedforce.cfm>

пришлю з тих сел (за приближеним порядком кількості емігрантів): Перегримка, Лосс (горлицке), Дошниця, Кункова і Ставиша. В 1884 року зачал в Мейфілді оказийональні одправляти богослужыня перший грекокатолицкій священник в Америці отец Іван Волянскій (1857-1926). По ним приходили інчы священники, але до стабілізації дішло коли за приводом отца Теофана Обушкевича (1841-1924) в 1891 році збудувано церков, котру зареєстровано як Russian Greek Catholic Church of St. John the Baptist. Парохія онедолга чыслила 600 люди.

Отец Обушкевич, подібні як за своїх душпастьрських років на Лемковині, занимал ся не лем церківними справами. Будучы музыкальним чловеком основал він в церкви хор і церківну “банду” (*band* –анг. оркестра): Mayfield Russian Band (1895). Основал він тіж парохіяльну школу і чытальню ім. М. Качковского з бібліотеком (1894). В чытальни передставляно доповіды, театральны драмы і музычны концерты. Од 1897 рока отец Обушкевич был в Мейфілді стальым парохом. Рік пізнійше основано пожарну компанію, котру 1900 рока зареєстровано як Russian Hose Company.³⁵

Переважала в Мейфілді русофільска ориентация, а про отца Обушкевича писано, же был прихыльником православія.³⁶ Коли римокатолицкій єпископ зажадал жебы церков записати на нього, отец Обушкевич подібно нагварял парохіян жебы того не зробили. Під koniec жолтня 1902 рока дішло до стрічы, на котрій векшіст парохіян зарядила перейти під зверхність

³⁵ Основателями єй были: Michael Prinda, Andrew Tellep, Steve Pawlick, Peter Senio, John Zdraweski, Michael Kawacz, Maciey Wojkewicz, John Steck, Seman Kostankewcz, Silvester Moszczar, Paul Pawlack, Maxim Yawoszki, Theodore Wachna, Wasil Hopyak, Onufry Lowry, Kostantz Kostankewecz, Albert Wosewski, Peter Kiehart і Akifty Dzwonczyk. Mayfield Hose Co. #1. “History,” <http://www.fighting59th.com/history.php>

³⁶ “Вылѣзло шило з мѣшка,” *Свобода* 10:47 (Olyphant, Pa., 1902): 2. Цыфровий архів Свободы є доступний ту: <http://www.svoboda-news.com/archiv.htm> ; інчы выкористаны в тым дописі газеты походят з баз данных: ProQuest Historical Newspapers (за посередництвом New York Public Library) або Google New Archive. Ancestry.com тіж за посередництвом New York Public Library

православного єпископа.³⁷ Подібно то отець Обушкевич стягнул з краю василянського монаха, з походжыня Поляка, Яна Ольшевського, котрий разом з парохієм перешол на православ'я. В тот спосіб русофільська орієнтація іщы барже поглибила ся в Мейфілді.

В місті мешкали товды Михал і Анна Дутко. Михал (сын Павла) вродил ся на початку 1870-тых років в Перегримці, а приїхал до Америки в 1888 році. Анна з дому Климаш (дівка Андрия) вродила ся в 1866 або 1867 році в Клопітниці, а приїхала до Америки в 1889 році.³⁸ Радили они собі добрі. Деси коло 1893 рока остали американськыма громадянами. В 1910 році мали свій дім, а Михал был *hotelkeeper*. Анна была дома з дітми, котрых в 1910 році мали осмеро: Eva, пізнійше по мужу Bochnovich (18 років), Paul (16), Peza, пізнійше по мужу Sernak (14), Boris (12), Olga (10), Maria (8), John (5) і Joseph (3).³⁹ Першых діти кстили в грекокатолицькій церкві, але од основаня в місті православної здає ся, же до ньой отець провадил родину. Отець од 1902 рока належал до Общества Руских Братств, де записано його як православного. Мати записала ся в 1919 році, але як грекокатоличка.⁴⁰

Павльо, котрий вродил ся 5 січня 1894 рока, ходил до середньої школы в Мейфілді а в 1914 році закінчыл Mansfield State Normal School, отже учительську семінарію (тепер Man-

³⁷ Серед тых котры підписали *charter* творячий Russian Orthodox Greek Catholic Church of St. John the Baptist были Alexis Shlanta, Konstantin Konstankevich, Michael Kitik, Jacob Adamiak, Ozim Dzvonchik, Theodore Wachna, Kitkita Grapchak, Anthony Demchak, Peter Korba, Theodore Jubinsky, Alias Chulik, Peter Sabat, Paul Pawliak, Lem Hubiak, Julius Yurkovsky, Michael Pochatek, Simeon Kuzmich, Nicholas Telep, Luke Chaykovsky, John O'Buck, Gregory Smey і Andrew Evanik. Vladimir S. Borichevsky, "Separated by Force – Reunited by Love: The Triumph of Orthodoxy in America,"

<http://www.stlukeorthodox.com/html/thefait/borichevsky/seperatedforce.cfm>

³⁸ Інформації про Дутків з церковных записків Russian Orthodox Greek Catholic Church of St. John the Baptist, Mayfield, Pa. подал Richard Custer.

³⁹ Ancestry.com. 1910 United States Federal Census [database on-line].

⁴⁰ Інформації з записків ОРБ подал Richard Custer.

sfield University). В шкільному році 1914/1915 працював там як інструктор і здає ся, же на осінь 1915 рока зачав студії на Dickinson College (Carlisle, Pa.), де в 1917 року достав ступень Artium Baccalaureus. В часі студій записано го до войскової служби.⁴¹ Не мал він жадного вчаснішого військового школіння і в часі війны в войску не служыл. Хоц в шкільному році 1917/1918 был учителем, продолжал тіж студії на Dickinson College, але тепер на правничым одділі. Зачав тіж працювати для американьского уряду як криптограф в War Department. Літо 1918 рока перевел на правничым одділі George Washington University.

18 грудня 1918. зачала ся його дипльоматычна праца, коли назначено го урядником в дипльоматычній службі і казано му выхати до Японії, де мал працювати для War Trade Board, отже державной інституції основаной 12 холтня 1917 рока з цілю контролюваня з кым в часі війны Злучены Державы гандлювали. Зложыл папіря на пашпорт, котры затверджено 21 грудня 1918. і такой мал поплинути з Сан Франсіско до Японії 28 грудня.⁴²

В часі його працы для War Trade Board, котра мала місце в американьській амбасаді во Владивостоку (а не в Японії), сконтактували ся з ним галицкы русофілськы діяче, котры находили ся в тым місті. Правдоподібні то власні він поінформувал русофілськы середовиска в Америці о їх доли і поміг ім через Японію выхати до Америки.⁴³

По тым як War Trade Board перестав існувати, 20 серпня 1919 рока назначено Дутка віце-консульом в находячым ся іпчы під владою білых Владивостоку.⁴⁴ З гором о рік пізнійше, 10 листопада 1920 рока Дутко остал американьскым віце-консу-

⁴¹ Ancestry.com. *World War I Draft Registration Cards, 1917-1918* [database on-line].

⁴² Ancestry.com. *U.S. Passport Applications, 1795-1925* [database on-line].

⁴³ Bogdan Horbal, "Łemkowie w Rosji 1915-1919 na tle exodusu rusofilskiej ludności Galicji i ruchu karpatoruskiego," *Wrocławskie Studia Wschodnie* 11 (Wrocław, 2007): 112-113.

⁴⁴ Владивосток гпал в руки большевиків аж 25 жолтня 1922 року.

льом в Харбіні (північний Кытай), де переїхав в грудні 1920 рока і де перевюл дванадцет років з кротком перервом (13 IX 1930-10 XI 1930), коли был віце-консульом в Сеулю (Корея).

Харбін был новым містом, котре лем під конец девятнадцетого віку розвинуло ся з існуючого там вчаснійше села. Основал місто польскій інжынер Adam Szydlowski по закінчюню будувы тзв. КВЖД (Китайско-Восточная железная дорога).⁴⁵ Початково великы впливы мали там Росияне, але они зменшыли ся по програній войні з Японійом (1904-1905). В 1913 рокці в Харбіні мешкало деси 70 тисчи люди, громадян 53 держав, бесідуючых 45 языками. Найвеще далій было Росиян, за нима Кытайців, Євреїв і Поляків. По падіню білої Росії місто стало ся єдным з головных центрів російской білої еміграції. Американскій дипломата, котрий знал російскій язык, не лем был там придатний, але тіж міг там собі придбати жену. І так власні ся стало. Дутко оженил ся в Харбіні 18 вересня 1927 рока з балерином і п'яністком Валентіном Леонідовном Керр (вр. 1 IV 1909 Харбін). На літо 1928 рока привюз Дутко жену до Америки. Приплынули разом на шыфі President Grant до Льюс Анджелес 17 червця 1928 рока на тримісячны вакації.⁴⁶

Рік пізнійше дішло в Харбіні до дипломатичного інциденту. Єден з віце-консулів (не знатя котрий) станул в обороні Американкы, до котрой брутальні підышла кытайска поліция. Товды поліция обернула ся против ньому. Зато американскій

⁴⁵ Про історію той колейовой лєнії і пертракційї жебы єй зас отворити по кытайско-совітскій войні (1929) писал Дутко в: "The Europe-to-Asia through Rail Service," *Commerce Reports*, Washington, D.C., February 3, 1930, с. 338-339.

⁴⁶ "Port Has Brisk Day of Traffic," *Los Angeles Times*, June 18, 1928, с. 12. Дутко был тіж в Америці в 1921 року, коли 30 серпня приплинул до Нью Йорку з Гамбурга на шыфі Mongolia. Ци подорожував він з Харбіна през цілу Росію до Німец? Ancestry.com. *New York Passenger Lists, 1820-1957* [database on-line]. Його пашпорт был чоґоси лишений в американськым консуляті в Харбіні і зато 3 X 1921 зложыл поданя о новий пашпорт, котрий достал в Вашингтоні 6 X 1921. Ancestry.com. *U.S. Passport Applications, 1795-1925* [database on-line].

консуль зложыл зажаліня до кытайского уряду.⁴⁷ Американьскым консульом в Харбіні был George Charles Hanson (1883-1935)⁴⁸, о котрым разом з Дутком писано, же на них: "rest responsibility for protecting American interest in that stormy section"⁴⁹

На початку свойой працы в Харбіні Дутко зараблял 2 400 дулярів і доставаў 600 дулярів доплаты на утрыманя ся (*cost of living*).⁵⁰ Десят років пізнійше його заплата была 3 250 дулярів і додавано му 648 дулярів на мешканя, аграваня і сьвітло.⁵¹

Початком 1930-тых років Японці зачалі штотраз барже розшырять іх влівы в Кытаю. Дутко зберал про тото інформации і посылал іх свойому урядову. Японці остаточні занялі Харбін 4 лютого 1932 а Дутко з женом вернул до Амерыки. 6 червця 1932 рока прыплынулі они з Йокогамаы в Японіі до Сан Франсіско на пыфі Shinyo Maru.⁵²

Уж 26 червця 1932 рока Дутка назначено віце-консульом на Лотві (Рига), але ішы 3 липця 1932 рока подавано, же новий віце-консуль на Лотві вакаціюе в краю.⁵³ Працувал Дутко в Рызі през дакус веце як пят років. В амбасады тій існувала *the*

⁴⁷ "Manchuria War Lord Shoots Chinese Prince," *Los Angeles Times*, Aug. 3, 1929, c. 2; "U. S. Consul at Tokio Protests against Police," *The Hartford Courant*, Aug 3, 1929, c. 10.

⁴⁸ Інтересуючым є згадати ту, же Hanson вродил ся в місті Bridgeport, Conn., де за його дитячых років існувала уж значуча русиньска кольонія. PoliticalGraveyard.com, <http://politicalgraveyard.com/bio/hansford-hanzl.html#HANSON>

⁴⁹ "American Consuls at Harbin," *Reading Eagle*, Reading, Pa., July 25, 1929, c. 1

⁵⁰ *Hearing Before Subcommittee of House Committee on Appropriations (...)* in Charge of the Departments of State and Justice Appropriation Bill, 1923, pt. 1 (Washington, 1922): 440

⁵¹ *Hearing Before Subcommittee of House Committee on Appropriations (...)* in Charge of the Departments of State, Justice, Commerce, and Labor Appropriation Bill, 1933 (Washington, 1922): 121.

⁵² Ancestry.com. *California Passenger and Crew Lists, 1893-1957* [database on-line].

⁵³ "Hiram Bingham Jr. Sent to Warsaw," *The New York Times*, July 3, 1932, c. 13.

Russian Section. До кінця 1933 року Злучены Державы Амерыкі не мали дипломатичных контактів з Савітскым Союзом і власні з Лотвы Амерыканці: “kept a wary watch on the activities of Stalin and his associates.” Там власні працувал (1931-1933) George Kennan (1904-2005), котрый пізнійше мал великій уділ в твориню основ амерыканьској політыкы взглядом Савітскогo Союзу (тзв. *containment doctrine*).⁵⁴ Ци было припадком, же на Лотву послано знающого російскій язык дипломату, котрый власні перевюл понад десят років в краю граничучым з Савітскым Союзом в інчій части сьвіта?

По двох роках певно дост інтенсивной працы был Дутко в Америкі. 9 червця 1934 рока приплынул він зо женом до Нью Йорку з французкого порту Ле Гавр/La Havre на шыфі *President Harding*.⁵⁵ По закінчынню працы на Лотві Дуткове вернули до Амерыкі 17 червця 1937 рока, плинучы з Бремы до Нью Йорку на шыфі *Berlin*.⁵⁶ Певно товды Павльо одвиджал родичів і може під їх впливом остал 31 липця 1937 рока членом Общества Руских Братств.⁵⁷

26 серпня 1937 рока назанчено Дутку на віце-консуля в Липску.⁵⁸ Одтале рапортувал він свайому урядови о справі, о котрій в Америкі зробило ся голосно аж 60 років пізнійше. В жолтні 1940 рока звернено увагу на велику кілкіст газетовых повідомлінь о смерті люди, котры были пацієнтами в інституції для психічні хворых в місті Grafeneck. Дутко послал товды рапорт до амерыканьскогo консуля в Берліні і амерыканьскогo Міністерства Заграничных Справ (*Department of State*), в котрым писал медже інчым:

⁵⁴ Wilson D. Miscamble, “George Kennan: A Life in the Foreign Service,” *Foreign Service Journal* 81:2 (Washington, D.C, 2004): 22-34.

⁵⁵ Ancestry.com. *New York Passenger Lists, 1820-1957* [database on-line]. “Ocean Travelers,” *The New York Times*, June 17, 1937, с. 21 подавала, же мали приплунути на шыфі *Europa*.

⁵⁶ Ancestry.com. *New York Passenger Lists, 1820-1957* [database on-line].

⁵⁷ Інформації з записків ОРБ подал Richard Custer.

⁵⁸ “Transfers,” *The Washington Post*, Aug. 29, 1937, с. 13. 7 квітня 1938 року назначено його тымчасово віце-консульом во Відні, але 17 серпня того самого року перенесено його назад до Липска.

"(...) Details so far gathered concerning these notices give them a 'Frankenstein' setting; their attendant circumstances, described in this dispatch, are fantastic and gruesome. (...) Opinion has been expressed that incurable mental patients of Germany are being eliminated in this manner to reduce mouths to feed and that is but a beginning. (...)”⁵⁹

Іщы літом 1940 рока евангелицкій єпископ Würthemberg Theophil Wurm (1868-1952) подал до німецкых власти лист в котрым критикувал мордування люди: “Децизия дотычуча того коли жытя терпячого чловека повинно закінчыти ся належить до Всемогучого Бога.” Дутко придбал тот лист на початку 1941 рока і подал своему урядови, але тот нич з тьма інформаціями не зробил.

В Америці офіційні дознано ся о тій гітлеровській еутаназії в половині 1941 року коли William L. Shirer описал єй в: *Berlin Diary: the Journal of a Foreign Correspondent, 1934-1941*. Під конець 1990-тых років дослідники з Simon Wiesenthal Center нашли рапорт Дутки і інчы докумнеты, а ціла справа достала ся на страны газет.⁶⁰ Декотры писали втовды, же вчаснійший протест в тій справі міг стримати нацистів, але інчы в того не вірили підкрисляючи, же нацистовскы Німці были одпорны на зовнішню критику і же мож было їх стримати лем мілітарном силом.

Для Дутків персональні німецкы часы в їх жытю были щесливы. В Німеччыні, а докладнійше в Дрезні/Dresden вродил ся ім сын Michael Paul (25 V 1939-3 XI 2003). Іщы перед втягніньом Злученых Держав до войны, 30 червця 1941 рока

⁵⁹ Calvin Woodward, “Sorrow of Bereaved Uncovers Nazi Horror,” *Daily Courier*, Aug. 1, 1999, c. 8C.

⁶⁰ David Stout, “U.S. Knew Early of Nazi Killings in Asylums, Official Documents Show,” *New York Times*, July 29, 1999; “U.S. Knew Early of Euthanasia,” *Pittsburgh Post-Gazette*, July 30, 1999, c. A8; “Bereaved Families Reveal Nazi Via Death Notices,” *Reading Eagle*, Reading, Pa., July 31, 1999, c. A10.

ціла родина приплинула до Нью Йорку з Лізбони на шифі Excalibur.⁶¹ 21 липця 1941 рока Павла його зверхництво тимчасово назначыло до працы в Department of State. Два роки пізнійше пришло му зас працювати на совітськым одтинку. 18 червця 1943 рока назначено Дутку віце-консульом в Москві. Был то тяжкій момент в американсько-совітській політиці, бо являли ся штотраз то новы проблемы (Катынь, одкладаня отвертя другого фронту на заході Європы).⁶²

Дутко не взял жены зо собом до Москвы. 21 серпня 1943 рока приїхала она до Маямі/Miami⁶³ на Фльориді і мала ся там лишыти на час його працы в Москві.⁶⁴ Може зато, же іх сын мал лем 4 роки а може і зато, же Валентіна была громадянком царской Росії, а президент Русвельт хтіл мати з Советами добры одношыня. Подорож з Америки до Москвы не была ани леглка ани безпечна в 1943 році. Не знаме яком дорогом Дутко там доїхал.

10 жолтня 1945 рока назначено Дутку віце-консульом в Празі, отже в краю, де тырвала борба против впроваджыня комуністычной диктатуры. Мал він в Празі ріжны становиска а 23 грудня 1946 рока назначено го консульом. Як ся здає по закінчыню працы в Празі, Дутко з родином приплынул до Нью Йорку з французкого порту Ле Гавр на шифі America 8 липця 1948 рока.⁶⁵ 29 жолтня того самого рока остал Дутко

⁶¹ Ancestry.com. *New York Passenger Lists, 1820-1957* [database on-line].

⁶² Dennis J. Dunn, *Caught Between Roosevelt & Stalin: America's Ambassadors to Moscow* (Lexington, 1998): 183-197.

⁶³ То власне в South Miami Beach Валентіна основала Sivananda Ashram де вчено на підставі клясичной Vendata мішаючы ей з Agni Yoga. Валентіна барз интересувала ся Йогом, а докладнійше Agni Yoga і приязнила ся з Ніколайом і Еленом Perix/Nicholas, Helen Roerich, котры в 1920 року основали Agni Yoga Society (New York).). Ruth Abrams Drayer, *Nicholas & Helena Roerich: the Spiritual Journey of Two Great Artists and Peacemakers* (Wheaton, Ill., 2005): 333. Валентіна зробила перше тлумачыня листів Елены (*Letters of Helena Roerich 1929-1938*, New York, 1954).

⁶⁴ "Personal Mention," *The Miami Daily News*, Aug. 22, 1943, с. 2-D.

⁶⁵ Ancestry.com. *New York Passenger Lists, 1820-1957* [database on-line].

консульом в Будапешті. Одтамале переїхал до Лондону, де назначено го консульом 25 квітня 1950 рока. Тымчасово перенесено го з Великої Британії до Атен, 2 липця 1951., але 8 листопада того самогу рока казано му вернути до Лондону (уж 6 листопада вылетіл з Атен до Цюриху/Zurich самолётом Transcontinental & Western Air⁶⁶). По парох лем місяцях, 26 марця 1952 рока назначено го консульом в Дабліні. Початково Дуткове были там коротко бо уж 11 червця 1952 року сіли в місті Cobh на шыфу America і пят дни пізнійше приплинули до Нью Йорку.⁶⁷

Коли вернули до Ірландії, Валентіна разом з артистом малярём Cecil French Salkeld (1904-1969) основали National Ballet School and Company, котра існувала в роках 1953-1963 і была першом ірландском національном групом балетовом.⁶⁸ Валентіна мусіла быти в працу той группы барз втягнена, бо коли Павла назначено консульом в Торонті (5 липец 1955), то здає ся, же він сам зо сыном вернул до Америки. Плинули они на шыфі America, котра одишла 13 липця 1955 рока з Southampton а приплинула до Нью Йорку пят дни пізнійше. Валентіна вернула до Америки сама плынуучы на шыфі America з міста Cobh до Нью Йорку (21-28 грудня 1955 рока).⁶⁹ Павльо был консульом в Торонті іщы в 1958 році, але здає ся, же перешол на емеритуру деси перед 1 мая 1959 рока.⁷⁰

През roky своей дипломатичной службы Павльо Дутко находил ся далеко од рідного міста і його русской колонії. Не забывано одначе про нього дома. Што якісий час являли ся в русофільській пресі дописы про славного сына русской колонії

⁶⁶ Ancestry.com. *New York Passenger Lists, 1820-1957* [database on-line].

⁶⁷ Ancestry.com. *New York Passenger Lists, 1820-1957* [database on-line].

⁶⁸ Про історію той группы розповідат ся в: Victoria O'Brien, *A History of Irish Ballet from 1927 to 1963* (Oxford, Bern, Berlin, Bruxelles, Frankfurt am Main, New York, Wien, 2011).

⁶⁹ Ancestry.com. *New York Passenger Lists, 1820-1957* [database on-line].

⁷⁰ Є він згаданий в *The Biographic Register [of the Department of State]* 1958 (Washington, DC, 1958): 199, де подає ся його цілу консульарну кареру, але в наступных виданях того біографічного списку уж його не є.

в Мейфілді.⁷¹ В історії православної церкви в Мейфілді тіж ся його споминат в групі славных сынів той парохії.⁷² Павло Дутко гмер 15 лютого 1971 рока в Міамі на Фльориді. Його жена гмерла 31 липця 1983 в Dade на Фльориді.⁷³ Родиче Павла в 1920 році мали при собі діти: Bessie (22 роки, вчаснійше записана як Peza), Mary (17), John (14/15) і Olga Rozdilski (19) з мужем Andrew (24). Мешкала з нима тіж Anna Kulenich (4), сирота, котру они адоптували.⁷⁴ В 1930 році Дуткове мешкали далій в Мейфілді, але при них товды лишал ся уж лем еден сын John зо женом (Justina).⁷⁵ Анна Дутко гмерла 29 липця 1943 рока, а єй муж Михал 24 липця 1957. Похоронены сут на парохіяльным цмынтери.⁷⁶

New York, груден 2011

На дальшых странах поміщаме документи тычучы ся допису.

⁷¹ “Павло Дутко”, *Правда*, Olyphant, Pa, February 4, 1919, с. 3; “Павло Дутко”, *Любов*, Mayfield, Pa, July 14, 1924, с.5; “Славно”, *Любов*, Mayfield, Pa, October 4, 1932, с. 3.

⁷² Vladimir S. Borichevsky, “Separated by Force – Reunited by Love: The Triumph of Orthodoxy in America,”

<http://www.stlukeorthodox.com/html/thefaith/borichevsky/seperatedforce.cfm>

⁷³ Ancestry.com. *Social Security Death Index* [database on-line].

⁷⁴ Ancestry.com. *1920 United States Federal Census* [database on-line].

⁷⁵ Ancestry.com. *1930 United States Federal Census* [database on-line].

⁷⁶ Інформації з нагробків подал Richard Custer.

The original and each copy of an application for a passport must be accompanied by two copies of the photograph. A black and white photograph of the applicant must be mounted on the application. The photograph must be on this paper, should have a white background, and be not over one inch in size.

The photograph must be mounted on this paper, should have a white background, and be not over one inch in size.

(FORM FOR NATIVE CITIZEN)

UNITED STATES OF AMERICA

STATE OF Pennsylvania,

COUNTY OF Lackawanna,

I, Paul M. Dutko,

do hereby certify that the following is a true and correct copy of the original as the same appears in the records of the Department of State at Washington, D.C.

I solemnly swear that I was born at Norfield in the State of Pennsylvania on or about the 5th day of January, 1904, that my father is Michael Dutko who was born in Galicia, Austria, and is now residing at B. D., Jermyn, Penna.

That he emigrated to the United States from the port of Amberg, Germany, on or about 1888, that he was 33 years of age when he arrived in the United States, from 1888 to the present, that he was maintained as a citizen of the United States before the "Quarter Sessions" Court of Lackawanna County, Saratoga, Pennsylvania, on April 18, 1904, as shown by XXXXXXXXXXXX certificate of Naturalization; that I have resided outside of the United States at the following places for the following periods:

Vladivostok, Siberia, from Jan., 1919, to Dec., 1920;
Harbin, China, from Dec., 1920, to June, 1921.

And that I am detained in the United States by reason of my being at B. D., Jermyn, Penna. I am in the United States on consular service in the State of Penna. XXXXXXXXXXXX
We last passport was obtained from State Department, Washington, Dec. 31, 1918, deposited at American Consulate, Harbin, China, receipt for and was which was issued and eventually returned to me at Harbin, China, and I intend to return to the United States XXXXXX with the purpose of residing and performing the duties of citizenship therein; and I desire a passport to use in visiting the consular knowledge named for the following purposes:

Harbin, China; American Vice Consul
China, Japan, Hongkong, Tsinal

I intend to leave the United States from the port of San Francisco, California, on or about the unknown day of Oct. 26th, 1921.

OATH OF ALLEGIANCE

Further, I do solemnly swear that I will support and defend the Constitution of the United States against all enemies, foreign and domestic; that I will bear true faith and allegiance to the same; and that I take this obligation freely, without any mental reservation or other excuse, to hold no God.

Subscribed before me this 21st day of October, 1921.

Notary Public for the State of Penn. Paul M. Dutko

I, Paul M. Dutko, do hereby certify that the foregoing is a true and correct copy of the original as the same appears in the records of the Department of State at Washington, D.C.

It is the duty of the applicant to furnish a true and correct copy of the original as the same appears in the records of the Department of State at Washington, D.C.

Подання о пашпорт, 1921 рік [джерело: Ancestry.com]
На наступній сторінці: Акт Народження Михала
[джерело: Ancestry.com]

REPORT OF BIRTH

CHILD BORN ABROAD ON OR AFTER 12 O'CLOCK NOON, E. S. T.
MAY 24, 1934, OF AMERICAN PARENTS

DEPARTMENT OF STATE

Dresden, Germany, June 8, 1934.

Name of child in full Michael Paul Dutko Sex male
Date of birth May twenty-fifth 1934 hour 6:30 P. M.
Place of birth (in full) Dresden, Germany, Stantliche Frauenklinik, Pöten-
hauer Strasse 90

FATHER:

MOTHER:

Full name Paul Michael Dutko
Race Caucasian Age 40
Occupation American Consular Officer
Present residence Thomasiusstr. 9, 1,
Leipzig, Germany.
Birthplace Marble, Pennsylvania.
Naturalized (if foreign born) -----

Full name Valentina Leonidovna Dutko
Name before marriage Kerr
Race Caucasian Age 30
Present residence Thomasiusstr. 9, 1,
Leipzig, Germany.
Birthplace Harbin, Manchuria, China.
Naturalized (if foreign born) Yes. At Scranton,
Pennsylvania, October 1, 1927.
Registered as American citizen at -----

Registered as American citizen at -----

Passport No. -2714- issued by Department of State, Washington,
dated February 1, 1934
valid to -----

Passport No. -5006- issued by Department of State, Washington,
dated October 12, 1937
valid to -----

Periods and places of American residence:

From birth to Dec. 1918 at Marble, next residence established at
Penna. 1919 to date in American

Place and date of marriage Harbin, Manchuria, China, September 10, 1927.

Number of previous children none Number now living one

Name and address of physician or nurse Prof. Dr. Kurt Barnackow, Stantliche
Frauenklinik, Pötenhauer Strasse 90, Dresden, Germany.

Caucasian, Malay, Negroid, Indian, or Mongolian

(WHEN REPORTED BY MAIL, SIGN IN THE
PRESENCE OF TWO WITNESSES)

Declared to in our presence this

day of June, 1934

at

(Witness)

(Witness)

(Witness)

(Address)

(WHEN REPORTED IN PERSON, USE THIS FORM)

Subscribed and sworn to before me this 8th

day of June, 1934

American Consulate, Dresden,

Leipzig, Germany.

John F. Haddleton

Counsel

of the United States

of America.

AMERICAN CONSULATE

At Dresden, Germany.

June 8, 1934

The foregoing information was furnished by (father, mother, physician, nurse, etc.) and supported by (affidavit, baptismal certificate, certificate from local authorities). This report has been executed in triplicate, copy issued to parents, copy transmitted to Department of State, Washington, and copy placed under File No. 131 in the archives of this office.

REMARKS: The child's parents being residents of the Leipzig
Consular District, a copy of this Report has been filed with
the American Consulate at Leipzig, Germany.

[Initials]

Service No. 965
No fee prescribed.

John F. Haddleton
Counsel

of the United States of America.

The fee prescribed

3-100

(OVER)

Office Memorandum • UNITED STATES GOVERNMENT

TO :

DATE:

FROM :

NOTE: * ARMY & NAVY PERSONNEL
 & Names listed under (T):
 probably TECHNICAL

SUBJECT: FOREIGN SERVICE LISTS, USSR, 1944-45-46

MEMORANDUM

- HARRIMAN, William Averell - 1944; 1945; Jan. list 1946
 HAMILTON, Maxwell M. - Jan., Apr., and July lists 1944
 HENRIKSEN, Warwick - 1944; and Jan. and Apr. lists 1945
 HILDE, A. Bland - 1944
 HUGHES, Llewellyn E. Jr. - Jan., Apr., and July lists 1944
 HUNT, Edward Jr. - 1944; 1945
 HUNT, John Trenton - 1944; Jan., Apr. 1945
 DAVIS, Richard H. - 1944; 1945; Jan. list 1946
 DILLON, Thomas F. - 1944; Jan. list 1945
 STEVENS, Francis Jordan - 1944; Jan., Apr. lists 1945
 DUNN, Paul M. - 1944; 1945
 SMITH, Edwin L. - Jan., Apr. lists 1944
 MICHELS, Joseph A. - Jan. list 1944
 OLSEN, Clarence E. - 1944; Jan., Apr., July lists 1945
 SALLER, Ronald H. - 1944; 1945; Jan., May, July lists 1946
 FRANKEL, Samuel E. - 1944; Jan. list 1945
 LANG, Frederick Robert - Jan., Apr. lists 1944
 DE FORD, Clifford Conrad - Jan., Apr., July lists 1944
 TORRE, Edward W. Jr. - 1944; 1945
 MAHAT, John Minor - 1944; Jan., Oct. lists 1945
 CRAN, Willard W. - 1944; 1945
 CHASE, Joseph - 1944; 1945
 CORRELL, Philip - 1944; Jan. list 1945
 RICHARDSON, Joseph L. - 1944; Jan., Oct. lists 1945
 BARNDORN, Frederick C. - 1944; 1945; Jan., May, July lists 1946
 WALLACE, William E. - July, Oct. lists 1944; 1945; Jan., May lists 1946 (also
 DEANE, John R. - Apr., July, Oct. lists 1944; 1945
 SPANGLING, Sydney I. - Apr., July, Oct. lists 1944; 1945
 CRIST, William E. - Apr., July lists 1944
 FELL, Harry D. - Apr., July, Oct. lists 1944
 HOGG, Deane William - Apr., July, Oct. lists 1944; 1945
 MORRIS, Charles J. - Apr., July, Oct. lists 1944; Jan., Apr., July
 lists 1945
 BOULLARD, G. A. - Apr., July, Oct. lists 1944; Jan. list 1945; Jan. list
 1946
 HARRIS, John H. - Apr., July, Oct. lists 1944; Jan., Oct. lists 1945;
 Jan., May lists 1946
 HARRIS, Robert F. - Apr., July, Oct. lists 1945; Jan. list 1946

STD - OPS

FEB 3 - 1956

165-809-413

2 copies of this memo to NAT on 30 Jan. '56
 1 for Mr. J. C. [unclear] for Mr. G.

Box 18, # 14

11400

United States and the League entertain similar views on certain of the more vital aspects involved.

GILBERT

793.94/2005: Telegram

The Vice Consul at Harbin (Dutko) to the Secretary of State

HARBIN, October 7, 1931—3 p. m.

[Received October 7—2 p. m.]

Following message from Hanson by telephone October 7, 8 a. m.:

"The number of Chinese killed during the fighting at Nanling and Kuanchengtse totalled 118, wounded 199.

The town Chinese police and Chinese Eastern Railway police at Kuanchengtse are unarmed. They are on duty and are under control and jurisdiction of Japanese gendarmes. Each of the Chinese Eastern Railway police has on his coat sleeve badge of white cloth giving, in Chinese, name of his company and in addition little red stamp about one and one quarter inches square which bears Chinese characters signifying Changchun Japanese gendarmes. About 20 Japanese gendarmes at Kuanchengtse are armed, 2 of whom meet each train.

Leaving this morning for Kirin and will return evening of the 9th about 6 p. m."

Legation informed, Tokyo informed.

DUTKO

793.94/2155

Memorandum by the Under Secretary of State (Castle)

[WASHINGTON,] October 7, 1931.

I asked the Japanese Ambassador to come to the Department to speak with me about the various newspaper reports today from China and the attached telegram from Mr. Peck in Nanking.⁵

As to the demand on the Chinese that the boycott be stopped, the Ambassador said he thought it might well be true that the Japanese Consul General in Nanking had used very strong language since it was the belief of the Japanese Government that the Chinese Government was inciting the boycott. He said that he could not imagine the Consul General having threatened resort to forcible measures on

Рапорт Павла Дутка про кытайско-японський конфлікт
[джерело: Congressional Serial Set (Readex)]

Річниці гу одсьвіжынню памяти

З 2011 роком зачала ся нова десятка в летячых роках нашой історіі, нашого бытя. В выданых доптепер Лемківських Календарях / Лемківських Річниках приближили мы нашым Чытателям вельох корыфеів Лемковины ци Карпатской Руси в цілым. З катуляючым ся часом, з новым десятком пропонуеме припомнути днес, а з приходом новых, наступных роков з річницьовым „огоником” (2, 3, 4 ітд.) припоминати, бодай в коротіцькій, енцикльопедичній формі выдатных Руснаків.

БАЗЫЛОВИЧ ЙОАННИКІЙ (1742 - 1821) - ігумен Монастыря Св. Василия на Чернечій Горі в Мукачові. Автор труда *Brevis notitia Foundationis Theodori Koriatovits...* - в 3. томах, 6. частях (1799-1804), завдякы якому уважаний є за першого історика Підкарпатской Руси. Інча його праца, написана по церковно-славянськы - *Обясненіє літургії* не была через цензуру допущена до публікації. Видимо сидил в в ній іщы „старий дух”.

БОКШАЙ ФОСИФ (1891 - 1975) - єден з найвыдатнійшых русиньскых малярів. Вродил ся в Кобылецкій Полянї на Підкарпатскій Руси. Малярство студіювал в Академії Штук в Будапешті. Был заложытельом (1927 р.) Підкарпатской Школы Малярства (званої пак Академіюм), якої цілю было не лем наука того напряду штуку, але і культурного і народowego одроджыня Русинів. Знеменне є ту його полотно - трипых *Я Русин єсм і буду*. Творил в ріжных техниках (фреска, олій, аквареля, гауш, пастеля). Был майстром монументального

стылю, його фрески прикрашають вельо святынь Підкарпатской Руси і Пряшівщини.

БОРТНЯНСЬКИЙ ДИМИТРИЙ (1751 – 1825) – світової слави композитор, передовштыткым церковной музыки. Вродил ся Глухові на Україні, де його отец, Штефан Шкурат выемигрувал з Бортного о пят років скорє. За прекрасний голос 8-літнім хлопцём был взятий до придворной царской капелі в Петрsburgу. Студировал в Італії, де перебувал десят років.

скомпонувал пару опер та барз дуже іных творів, але світову славу принесла му церковна музыка. Широко знаны сут оперты на літургічных текстах концерты Бортнянського, але тіж малы форми, як пісня *Як же Ты славен, Боже в Сиони*.

ГОРОЩАК ІВАН (1915 – 1991) – народний поета, різбяр і фотограф – документаліста. Вродил ся в Білцареві на Сандеччині. Обставины не позволили му здобыти офіційной, выжшой шкільной осьвіты, але барз вельо осягнул через самоосьвіту. Як великій патріота рідного села, Лемковины барз міцно пережыл выгнання з отчизны. Свою тугу за

ньом передал в ствоверій величезній вершуваній епопеї *Працяй моя Лемковино*, числячій 18 тисячи стрічок, записаній в 122 зошытах. Епопею vydано друком того рока в трьох томах.

ГРАБАР ІГОР (1871 – 1960) – выдатний маляр і теоретык штуки. Вродил ся в Будапешті, де його отец Емануїл был послом, выбраным з рамене Русинів Угорского королівства. Мати, Ольга, была дівком выдатного русиньского політычного діяча А. Добрянського. По львівськым процесі 1882 р., знаным історії під назвом акуратні *Процесу Ольги Грабар і товаришів* (прихыльників православія), родина мусіла емігрувати до

Росії. Ігор студіював штуку в Санкт-Петербургу, під оком самого І. Рєпіна, пак продовжал студії в Мюнхені і Парыжи. По повороті до Росії был м.ін. директором Третьяковской Галереї в Москві. О духовым звязму з давном отчизном сьвідчат опублікуваны в 1937 р. спомины, де вертат памятю до Чертіжного (к. Меджелаборец), де мал свій двір дідо.

ГЕБЕЙ ПЕТРО (1864 - 1931) - церковний єрарха, педагог, редактор, видавець. Вродил ся в Кальнику на Підкарпатській Русі. Вчыл ся в гімназії в Ужгороді і в Центральні Телогічній Семінарії в Будапешті. По повороті до рідного краю і прийнятю священства (1892) занимал ріжны церковны і постцерковны становиска. Брал активну участ в русиньскым культурным жытю, протисравляючы ся м.ін мадяризації. По закінчю І сьвітової войны станул по чехословацкій стороні. По хіротонії на єпископа (1922), был сперша вікариєм а пак ординариєм грекокатолицькой Мукачівської Єпархії.

ДОБРЯНСЬКИЙ АДОЛЬФ (1817 - 1901) - найвыдатніший русиньскій політычний діяч ХІХ столітя. Вродил ся в Рудлові на Пряшівщині. Вчыл ся в гімназиях в Левочы, Рожняві і Мішколци, студіювал філософію в Кошыцях, право в Егері, гірництво в Баньскій Быстриці, завешраючы осьвіту во Відні. Владал слєбідні поза рідным, семома языками. В 1848 р. включыл ся до панславістычного руху, мріял о атономії русиньскых земель в Австрії (котры на барз коротко ся сполнили), а його політычны погляды раз помагали, раз му шкодили. В 1849 р. стоял на чєлі делегации Русинів з петициєм до цисаря. Трираз выбераний был до угорского парляменту (1848, 1861, 1865), але аж за третіраз дано му мандат посла, якій му пак, в 1869 р.... одобрено. Якыйсь час мешкал в своїм маєтку в Чертіжным, перебуваючы в меджечасі в Росії. По процесі

1882 р. (см. вище) такої остані 20 років прожл інтернуваний в австрійскым Тиролю.

ДОКЛЯ ТЕОДОР (1931 – 1982) – поета, журналіста і суспільний діяч. Вродил ся в Ясунці на Горлицьчині. Выселений на Нижній Шлеск, ту здобыл педагогічну осьвіту і працювал як учитель. Включыл ся в лемківску діяльність кінця 50. років, але заведений в своїх надіях, в 1961 р. емігрувал до Америки. Діал в структурах тамтышнього Лемко-Союза, прібуючы змінити його прокомуністычний напрям. В 1969 році был выдалений з Лемко-Союза. В 1971-1982 рр., wraz зо Штефаном Кычуром выдавал часопис „Лемковина”, де представлял свої погляды, м.ін. міцно засуджал власти Совітского Союза і Народной Польщы.

ДОНЬСКИЙ МИХАЛ (1919 – 2001) – партизант і політычний діяч змінных орієнтацій. Вродил ся в Вілі Цеклиньскій (правдиве назвиско – Цап). В часі II сьвітової войны діял в комуністычным підпільным руху, был спіл-закладжытельом філіі ПРП (PPR) на Лемковині. Арештуваний в 1943 р. через гестапо, ослебоджений боівком КА (АК). До кінця войны был головнокомандуючым Підкарпатского Округу „Гвардії Людовой”. По войні стал на чолі Селяньско-Робітничого Комітету Лемковины, якій мал помочы Лемкам, але не повело ся му стримати выселінь. В 1946 сам выїхал на Совітску Україну. По повороті (1958 р.) діял в структурах УСКТ, в остатніх роках жытя в Обьєднанню Лемків.

ДУРКОТ СЕРГІЙ (1901 – 1944) – інжынер-гидротехнік, суспільно-культурний діяч. Вродил ся в Шляхтовій, як сын священника. В час I сьвітової войны розпочал студії в Гірничій Академіі в Льобен в Австрії, де зышол ся з лівацкым рухом, што в 1917 р. завело го... до революційной Росії, в тым і на

Сибір. По війні вернувся до Австрії, де в 1925 р. закінчив академію в Льобені, а потім – в 1928 р. вернувся уже на правду... на Лемковину. Працював як інженер при комасації ґрунту, закладав кооперативи і провадив оживлену народну діяльність в Товаристві ім. М. Качковського в Ганчовій, організуючи хор і драматичний кружок. В 1939 р. втік з родиною від гітлерівців і працював на Західній Україні як директор копальні вугля. В 1944 р. був по-звірськи розстріляний враз женою і двома малymi дітьми через УПА.

ЕРДЕЛІ АДАЛЬБЕРТ (1891 – 1955) – видатний маляр. Народився в Загітті на Підкарпатській Русі з мішаного, русинсько-німецького (швабського) шлюбства (правдиве ім'я і назвисько Іван Гриць). Штудіював в Будапешті. По I світовій війні доповняв студії і творив в Мюнхені, де в знаменитому Шклянному Палаці відбулася його перша персональна вистава (1923). В 1927 р. вернувся на Підкарпатську Русь і співдіяв в області освіти як професійною як і загальною з Йосифом Бокшайом (см. вище).

ЗМІЙ-МІКЛОВШІЙ ЙОСИФ (1792 – 1841) – маляр, іконописець. Народився в Словинках на Пряшівщині. Вчився в монастирі в Красному Броді, потім був дяком (дьяком) при Церкві Св. Варвари в Відні (1814-1823), де студіював одночасно в Віденській Академії Штук. В 1825-26 відбув подорож до Італії, де копіював праці майстрів епохи Ренесансу. Потім вернувся до Відня і професійно займався малярством до 1833 року, коли то призначено його іконописцем Пряшівської Єпархії. Окремі іконостаси, створені для вельми церкви, малював портрети, жанрові сцени та пейзажі.

КЫМАК ВІКТОР (1840 – 1901) – педагог, журналіст і культурний діяч. Вчився в богословській семінарії в Ужгороді, але

не прийняв священства. Викаладав по русинськы історію в ужгородській гімназії, опублікував (1868-1870) тритомову *Всесвітню історію*. Будучи редактором газети „Світ” (пізніше сатиричного часопису „Сова”), поперал м. ін. погляды і діяння А. Добрянського. Барз міцно спротивляв ся мадяризації, виступуючы остро м.ін. против єпископови – мадяронови Штефанови Панькевичови. Бій тот програв, бо єпископскы „плечы” одмовили му всякых посад в рідным краю і пропонували працю на полудню Угорского Королівства. І він одмовил і... виїхал до Російской Імперії.

КОНТРАТОВИЧ ІРИНЕЙ (1881 – 1957) – історик і суспільно-культурний і церковний діяч. Вродил ся в Ужгороді, де закінчыл духовну семінарію і в 1904 р. прийняв священство. Окрем обовязків пароха, займав ся науком і написал ряд історичных прац на окремы темы, але найбарже знаном є його *Історія Підкарпатской Руси для народа* (1924), /з котрой посідання в домашній бібліотеці тішу ся і я – П.Т./.. По приході Совітів прийняв православія.

КУРИЛЛО ВАСИЛИЙ (1861 – 1940) – народний діяч. Вродил ся в с. Липе в Галичині, де отец был священником. По науках і прийнятю священства, сполняв душпастирскы повинности в Камяній, Устю Руском, Мацині (1891-1910), пак во Фльоринці (1910-1930), котры заважыла на тым, же ввошол до історії Лемковины. То на його плебанії 5 грудня 1918 рока одбыло ся всенародне віче, проклямаюче Лемківску Народну Республику. В междечасі, як і інчы чесны Руснакы одбыл ка-торгу в Талергофі. Схылок жытя был тіж смутний, бо за незмыслист втримати парафіян од вертання до православія, был єп. Коциловскым зосланий на східню Галичину, де і вмер.

КУРИЛЛО ТЕОФІЛЬ (1891 – 1945) – правник, журналіста, історик-мемуариста і народний діяч. Сын о. Теофіля Куриллы, вродил ся во Фльоринці. Вчыл ся в гімназії в Яслі, пак кінчыл студії на юридичным факультеті Ягайлоньского Університету. Был вязнений в Талергофі, а як плід того вязніня явил ся свѣту його незмірні цінний *Дневник Лемка з Талергофу*, опублікуваний в „Талергофскым альманаху” (1930). По войні, по падіню Лемківской Народной Республики занял ся збераньом материялів з лемківского минулого. Выдал цінны працы з обсягу історії, головні же – біографістыкы, мемуарістыкы. Вмер во вязници в Топску на Вышнім Шлеску.

ЛЕГЕЗА ІРИНЕЙ (1861 – 1929) – писменник і публісіста. Вродил ся в с. Туря Быстра на Підкарпатській Руси. По закінчынню гімназії і духовной семінарії в Ужгороді, полнил священничы обовязкы, в тым найдолжше, бо тридцет років в селі Кленова на Пряшівщині. Был єдным з найпліднійшых русиньских писменників першого 20-літя XX столітя і хоц творы його не были окремо виданы, а поміщаны в пверіодиках, был барз популярний, попри малій прозі, особливі через свої гуморескы.

МАЛИНЯК МИКОЛАЙ (1851 – 1915) – писменник – мемуариста і публісіста, філософ. Вродил ся в Камяній, в родині бідного тєслі. Завдякы меценатови митрополиты Йосифа Сембратовича студіювал богословія в Колегії Св. Амвросія в Римі. З докторатом в руках отримал онедолга посаду адюнкта богословія во Львові і префекта семінарії. Як творец, зачал публікувати (під псевдонімом Н.Д.М. Камянин), але безкомпромісовий в писаным слові, запер сой по кілкох роках дорогу до карьеры. По острій цензурі, аж і конфіскаті окремых номерів періодыка „Рускій Сіон”, де публікувал, выслано го на

село як рядового пароха. Скытал ся пак по парафіях цілої епархії. Вмер в Талергофі.

МИЛЛИЙ ДЕЗИДЕРИЙ (1906 - 1971) - маляр - літограф, суспільно-культурний діяч. Вродил ся в Кыйові на західнім Шариши (Пряпівщина), вчыл ся в грекокатолицькій учительській рускій семінарії в Пряшові, студіювал в Выжшій Школі Промысловой Штуки в Празі (1926-1933). Як творц, нашол свій оригінальний стиль, особливі в літографії. Іщы за

студентських років мал свою выставу, котра звернула увагу критиків. Уж шыроко знаний, оставал духом бизко свого народу (*Портрет Александра Духновича*). Близка му была в творчости недоля простого народа, в тым жінкы.

МЫШКОВСКИЙ ТИТ (1861 - 1939) - вчений - богослов, языкознавец, педагог; діяч. Вродил ся в Перегримці. Вчыл ся в Перемышли, студіювал во Відни - богословія, в тым грецькій, єврейській і - на власну руку - халдейській, арабській і сирийській языки. Вчаснійше познал польській і німецькій, до котрых тіж дошмарил англицькій і французкій. Парудесят

років выкладад біблійны науки на Львівськым Університеті і Грекокатолицькій Богословській Академії, од 1908 рока як професор звичайний. До кінця жытя твердий в своїх русофільських переконаннях, в львівськым, міцно націоналістичным середовиску толеруваний был через зверхніст лем з огляду на свою непересічну вченість.

ОБУШКЕВИЧ ТЕОФАН (1841 - 1924) - суспільно-культурний і церковний діяч. Вродил ся в Ждыни, вчыл ся в гімназиях в Новым Санчи і в Пряшові, богословску же освіту отримал во Львові, Кракові і Перемышли. По рукоположыню священникувал м.ін. в Ганчовій (1876-1886) і Устю Рускым (1886-1890), де заложыл перший на Лемковині церковний хор і оркестру.

ви, в тым бывшым вязням Талергофу.

ОДРЕХІВСКИЙ ВАСИЛЬ (1921 - 1996) - різбяр. Вродил ся в Вільці, знаным осередку народного різбярства на східній Лемковині. Переселений в 1945 році на Україну, закінчыл Львівській Інститут Декоративного і Ужыткового Мистецтва (1957). Його творчіст є знана в Україні завдяки неповторному лемківському стильови, векшына якых різблена была в дереві. В 1964 році надано му звания Заслуженого Художника України.

ПАСТЕЛІЙ ІОАН (1741 - 1799) - поета, педагог, історик і культурний діяч. Вродил ся в с. Пастількы на Підкарпатській Руси, од якого взял сой псевдонім (правдиве назвиско Ковач). По закінчынню едукації в духовных школах Ужгорода, Буды і Егеру, был высвячений. Початко викладав етыку в богословській школі в Мукачові, пак служыл в парафіях Гуменного, Хусту і Мукачова. Є автором дошліджынь русиньской історії в працы *De origine Ruthenorum* (1788). В писаных по русиньскы вершах (м.ін. *Пастырю душевний*) критыкує з великым переятьом хыбы своїх спілслужытелів.

ПОВЧІЙ АЛЕКСИЙ (1750 - 1831) - єрарха, просьвітитель, меценас. Вродил ся Кокаді на Підкарпатській Руси, вчыл ся в Великым Варадині та в віденьській семінарії Барбареум (1775-1778). По прийнятю священства служыл капеляном при ц.к. армії, а од 1794 рока парохувал в кількох селах Пряшівщыны.

В 1816 прийняв єпископську хіротонію, сприяв утвориню нової грекокатолицької – Пряшівської Єпархії. Дбав про освіту, закладаючи по парохіях народні школи. Був тією щирою меценасом для творців (Василь Довгович, Михал Лучкай).

РІПА ЙОАН (1764 – 1851) – дякоучитель, етнограф-аматор поета. Вродився в правдоподібно в селі Збой (днес на східній Словацьчині, близько границі з Україною). Виконуючи обов'язки жака, учителя в селах Східньої Пряшівщини, зібрав дуже світських і духовних пісень. Лишив по собі два співники, відповідно, з 119 і 142 текстами, серед котрих дослідники виділяють і його власні твори.

САВКА АНДРИЙ (1619 – 1661) – жак, збійник. Вродився в Стебнику на Бардіївщині, за хыребетом Бескіда в родині жака, од котрого отримав першу освіту. В 1638 р. за дознання кривди спалив панський двір в Зборові і втік в гори до збійницької дружини Василя Баюса. Векщину свого збійницького життя провів на Лемковині, беручи участь, так як „старший” – гетман з своїм дружином в вельох акціях на панів. В 1651 році прийняв участь в повстанні Костки Наперського. Трафив до акту Суду кримінального мушівського кресу, а що до свого народу – як пише Богдан Горбаль – ім'я його нашло безсмертність в русинському фольклорі як символ справедливої боротьби русинських селян проти гноблення польських і угорських панів.

СЕМБРАТОВИЧ ЙОСИФ (1821 – 1900) – єрарх, вчений. Вродився в Крениці. Вчився в Санчі, Перемишлі, студіював на Віденському Університеті. В 1845 р. прийняв священство, в 1865. єпископську хіротонію, а в 1870. покликано його на галицький митрополичий престіл, з якого змушений був по 12 роках абдикувати (був то єдиний такий випадок на галицькому митрополичьому престолі). Причиною було його „незде-

цидуване" становиско взглядом поворотів насеління Галиччини до православія. Вмер на вигнанню в... Римі, де до смерти одвиджували го делегації вдячних му за поставу Русинів; по смерти мощы його хтіли Лемкы спровадити до Крениці.

ТАРКОВИЧ ГРИГОРИЙ (1754 - 1841) - єрарха, писменник. Вродил ся в селі Пасіка на Підкарпатській Руси. Богословскы науки завершыл в віденьскым Барбареум. Принявши священство (1797) был парохом в Ужгороді і такой выкладачом в тамтышный духовній семінарії. В 1803-1813 роках працювал як цензор кіриличных выдань. Пак коротко заряджал Кошыцым Вікарият, а в 1816 році, по призначено го на першого єпископа новоствореной Пряшівской Єпархії (выділеної з мукачівской). Основал ту велику бібліотеку, спроваджаючи тіж книги з російской Імперії.

ТОРОНЬСЬКІЙ АЛЕКСИЙ (1838 - 1901) - священник, педагог, писменник і журналіста. Вродил в Завадці (Рыманівській, Морохівській?). Теологію кінчыл в Центральній Грекокатолицькій семіраїї во Відни. Выкладал катехізм в гімназіях во Львові і Дрогобычы. Долгы роки спілпрацувал з часописом „Рускій Сіон“. Написал і выдал етногра-фічну працу *Русины-Лемкы* (1860). Як писменник зазначыл ся в нашій літературі інтересуючыма оповіданнями (новістями) *Ганця* (1862), *Черниця* (1864), *Дубовий крест* (1880). Включал ся до тогочасных культурово-языковых проблемів (*Споры о правопис в Русинів і Румунів* - 1888).

ФЕДОРОНЬКО ЙОСИФ (1884 - 1971) - священник, редактор і полтычний діяч. Вродил ся в Чертежы к. Санюка. Принявши священство в 1909 році, одраз в своїх выступлінях критычні односил ся до латинізації Грекокатолицькой Церкви. В 1913. емігрувал до Америки, де перешол до Руской Православной Церкви і служыл для наших емігрантів до

кінця довгого життя. Основатель Руской Народной Організації (1914) та Союзу Ослебоджыня Прикарпатской Руси (1917). Был делегатом Карпаторускых Конгресів (1917, 1920, 1921). Так по I, як II світовій війні виступувал в обороні подоптаных прав нашого народу.

ЧАБАЛА МИХАЛ (1941 - 2002) - маляр. Вродил ся в Нижніх Чабинах на Пряшівщині. Малюваня вчыл ся в середній плястычний школі в чеськом Брні, закінчыл тіж Выжшу Школу Штуки в Братиславі (1969), де професором його был выдастний русиньскій маляр Дезидерий Миллий (см. выжше). Якысий час выкладад на Університеті Й. Шафарика в Пряшові. Працы Чабалы, выконаны в імпресионістычно-експрессионістынній манері, характеризуют ся меланхолійным ліризмом. Брал учас в такой вшыткых колективных выставах русиньскых малярів організуваных по 1989 році.

ЧУРГОВИЧ ІОАН (1791 - 1862) - богослов, церковний і шкільний адміністратор. Вродил ся в Новій Седлици на Пряшівщині. Студиювал філософію в Будапешті, богословску освіту здобывал в Ужгороді і во Відни, де отримал ступін доктора теології (1822). Был найбарже бодай освіченим Русином свого часу, знал девят чужых языків. Был диркторьом ужгородской гімназії (1825-1839), пак директорьом учительской семінарії, в меджечасі тыж каноніком епископской консисторії. Старал ся о реформу і підвыжшыня шкільной освіти, а о тіж покликуваня на учители найбарже свідомых Русинів. Хтіл выдавати народну газету, але того часу не дожыл.

ШУГАЙ МИКОЛАЙ (1898 - 1921) - ачий остатній карпатскій збійник. Вродил ся Ніжній Колочаві на Підкарпатскій Руси. Мобілізуваний до ц.к армії, дезертерувал в 1917 році і, скрываючы ся в горах, зачал вести збійницьке „ремесло”. Стал ся

скоро улюбленцьом народу, а його діяня перешли до легенды. Написано о ним пару творів (м.ін написание по мадярскы через Белю Іллеша, а выдане по німецкы /1922/ оповіданя *Миколай Шугай*), а найголоснійший з них – *Nikola Šuhaj loupežnik* чеського письменника Яна Ольбрахта стал ся канвом для фільму і театральных інсценізацій.

ЮГАСЕВИЧ-ШКЛЯРСКИЙ ЙОАН (1741 - 1814) – жак-учитель, фольклориста, іконописец, ілюстратор і поета. Вродил ся в Прирій на Пряшівщині. Церковного співу та штуку каліграфії і ілюстрування кнѣг вчѣл ся в Галичині (1756-1760). Вернувшы ся до рідного краю, был учителем в парох селах, пак оселил ся в Невицкым к. Ужгорода, де провѣл рѣшту жытя. Был завороженным зберачом релігійных і свѣтских пісень, зложыл тридцет рукописных збірників (нашли ся гын і пісні з нашої Лемковины). Вславив ся рукописном графіком, особливі нотных „Іромлогіонів“, працы його ввошли до канону того роду штуку на наших землях.

АННА РЫДЗАНИЧ

Метеликы на вербовых галузках

(до 60-літя Штефаніі
Трохяановскай)

— Ничого мі не жаль — бесідуе Штефанія Трохановска, поетеса, яка долгы рокы старостила та проводила як організацыйний керівник «Лемковині». Споминат о цікавій, але тернистай дарозі жытя. 26 квітня минуло ій шістдесят років. Мама четверых діти і баба двоіх внучат. Коли бесідуе о творчій пасіі, ей синьо-сіры очы блищат молодістю духа.

Любов до Лемковины має од Димитрия Кані (1893-1965), діда з маминой стороны, шолтыса Ріпок — едного з найкрасных сел на Лемковині. В час І Світової Війны перешол піл Европы з арміём Франца Йосифа. Споминаючы зо слезом з очах рідну землю, николи не погодил ся з дольом, же в 1947 році мусіл лишыти дванадцетгектарьову газдівку і десят гектарів ліса.

— Дідо штоден ходили по лісі. Притинали лем кривы дерева, жебы тоты найгрубшы лишыли ся дітям — бесідуе.

Почутя красоты окружаючой го природы передал внучці. Як вісемлітня дітина перший раз поіхала до гір.

— То было як перша любов — споминат тамто захопліня — Тото, што-м взріла, переросло моє выображыня. То было, як

в байці. Як отуманена, не зналам де ся находжу і не розумілам, што до мя речут.

Думала, як тото описати? Першы вершы о Лемковині, яку другій раз мала змогу видіти. зродили ся ішчы в середній школі.

- Видок опустошальных, позаратсанных сел барз мя гнобил. Не моглам поняти, чом села нищіют, а Лемкы жыют на західніх землях. Родичы, Йосиф (вр. 1917 р.) і Любомира (вр. 1924 р.) Бортнякы, барз тяжко робили на дванадцетгектарьовій газдівці коло Глогова, зато в онім часі ани не думали о вертаню.

Пару вершів з тамотого періоду нашло ся в лемківсько-язычній збірці «Вербина» (1993).

Вышиваны ручники

*Вітер сам мя несе
го Свята Великодны
так мі легко на душы
в тым дни
великым Господным
силом мя не рушыт
з Церкви
што остойом
не лем мойом
є на вікы
горы в тым дни
сут кражшы
і барже нич все люблю
вышиваны ручники*

— Од той хвилі поезия розвивала ся во мі якоси так натуральні — бесідує. В школі барз любила Лесьмяна і Тувіма. Не лекциях потихы чытала улюблены стрічки, бо дома не было на тото дост часу. Помагала родичам – як єдина їх дітина – при газдівці, котру мала в будучым переняти. Од поколінь родині з великом честю односила ся до землі. Старшы люде бесідували, же не мож єй змарнувати.

Димитрий Каня
- дідو Авторкы

Своє писання одложила на «потім». Резигнувала з власних пасий.

— Жыючы в Нелюбії, а пак в Мирошовицях, де-м ся народила, і вкінці в Дрожні, разом з уйковом родином прібували сме привыкати сусідам до нашого языка і культуры – споминат. До церкви в Бучыні, десят кільометрів дороги, їздили фурманком, ровером, або автобусом.

Ярослава Трохановского познала в 1966 році на весілю сусідів, які родом были з Ріпок. Учениця другой класы рільничого технікум звернула увагу дружбы. О два роки підышол гу ній по літургії в Бучыні.

Іх обоіх злучыла любов до Лемковины. Будучий муж бесідувал о плянах основати ансамбль. Поїхал до гір і до нареченой пріїзджал з Білянкы. 3 мая 1969 рока таїнство вінчання благословил ім о. Йоан Рыджай, родом з Білянкы. По шумным, тырваючым два дни весілю на 200 осіб, поїхали з мужем до Білянкы. Выполнило ся їй мріяне – вернути до гір. Але онедолга жытя вказало своє лице.

— Мужови обіцяли роботу і мешканя, але нич з того не вышло. О вшытко старали сме ся сами – взбыхат. В урядах підозрено смотріли на вертаючых Лемків. Являли ся проблемы з правом власности до хыжы, за яку ей родичы заплатили попереднім льокаторам грошы на одступне.

Пару років перетігали ся стараня в урядах, бо будинок был державном власністю.

Не зражала ся суровыма обставинами. Вертаючы з тяжкыма закупами з Горлиц, не єден раз ішла штырі кільометры в болоті з найближшого автобусового пристанку.

Ясном страном было артистычне жытя.

В жолтні 1969 Трохановскій основал «Лемковину». Пробы проходили в хыжы Штефанії і Ярослава. Бракувало пінязі і місця на інструменты і облечыня.

Треба было газдувати. Муж часто выїзджал з ансамблем на пару дни, а она оставала – не раз з хворыма – дітми.

Трохановскы, жебы заробити на кавалець хліба, занимали ся виробом деревяных танірів з выпаленыма орнаментами і малюваными на них церквами.

— Задолжали сме ся — споминат. — Невеликы субвенції з УСКТ были лем маленьком часточком того, жебы старчыло на родину і ансамбль.

В 1975 заперли двері на ключ і на праві три роки вернули до Дрожины. Купили авто, «малий» Фіат, на котрий маестро Трохановскій заробил в Гуті Міді «Глогів». Як вернули, довозил ним люди на пробы «Лемковины».

Діти Трохановскых остали членами ансамблю. Рано їздили до основної школи, а двараз в тыжни до музичной школи в Горлицях.

Родинне жытя підчынили ансамбльови.

Все отворена хыжа заєдно была полна люди. Діти вчыли ся до школи помедже пробами, а при тым мали добры оціны.

— Коли на выступах виділам слезы, зналам, же вартат — усміхат ся. — Виділам прогрес асиміляції. Зо сцены закликвали, жебы люде вертали, жебы лем бодай кавальчык землі купили.

Мрияла закупити місце по дідовій газдівці в опустошылых Ріпках. Директор ряшівського уряду повіл, же то можливе і заповіл аукцію за пільтора місяця. Але, як ся вказало, по трьох тыжнях землю переняли праві за дармо «якісы» з Варшавы.

— Подібні робили з інчыма газдівками — бесідує о земельных спекуляциях. — Тоты, што купили, потім продавали за дуже більшу ціну.

На початку 80-тых років родичы продали свою газдівку і купили віст гектарів в Білянці. Коли перешли на пенсію, передали ю дітям.

Спочатку 80-тых років враз з приятелями, поетами Володиславом Грабаном і Петром Мурянком, задумали організувати Лемківскы Ватры.

— Ватры мали припоминати Лемкам зо західньої Поль — щы о рідных сторонах, хоронити перед асиміляціём — пояснює. — І повело ся. Молоды інтересували ся Лемковином, одшмаряли комплекс бытя меншыном.

По турне в США і Канаді, в 1987 р. одраз явило ся вельо заграничных запрошынь, в тым з Австраліі. — Не вшыткы знали того доцінити, а з декотрыма членами не дало ся спіл-працувати — не вкрыват жалю. — Муж барз ся тым трапил.

Другій раз в історіі «Лемковина»
суспендувала діяльніст.

Товды Штефанія сконцентрувала ся на выдаваню своїх збірок. Тото, же має талант, переконал ю десят років вчаснійше Єжи Гарасимовіч. Поета, глядаючи інспіраций, вельо раз был в Білянці.

— То є чыста, жыва поезія! — захоплювал ся ей вершами.
— Як же тото не выдати!

З того часу, коли гостил в Трохановских, чытали єдно другому новы стишкы, а він сам заедно нагварял Штефанію, жебы выдала свої. Події тамтых років найдеме днес в збірці поеты «Весіля русалок»,

Країна поезіі выявила ся лікарством на штоденны проблемы. Творила ночами, в тишыні і спокою, называючи час писаня «вкраденим часом». Перша, выдана в 1984 р. Сандецком Выдавничом Офіцином польскоязычна збірка мала наголовок «Потім, тепер, предше». При першій стрічы директор видавництва заповіл, же має в звычайю поправляня.

— Я авторка! Не находжу в тым сенсу — протестувала, але директор не хотіл ей пустити. Зробил пару поправок, але авторка ся з тым не згодила, тай вышла.

Директор приїхал до Білянки провести негоціації, але ясно одрекля: «Ні!». Обіцял, же вершы будут в оригінальній версії, хоц конец-кінцём ся так не стало.

Поставила на своїм. На «поправлених» сторонах накли-яла аднотациі зо своїом версіём, што на авторских стрічах

вызывало велике заінтересування. Рішала уж николи не дозволити на буд-якы поправки.

Серед «завершыня вершів», як бесідувал Гарасимовіч о модній ідеї, же поетом може остати каждый, тяжко было найти добры творы з стилістичныма прикрасами. В творчости Штефанії Трохановской николи не была потрібна за барз шумна оправа. Їй верш был полний, комплетний, а поетеса остала мастером короткой формы.

Зачала глядати фінансы на наступны збірки. Успішні. «Не дай вмерти квітю», видана в 1991 р. в Кракові, вышла без жадных поправок. Выдавця заповіл, же перший свобідний термін має за три роки, але як прочитала єден верш, выдрукувал іх по двох тыжнях.

— Мої стишкы родили ся медже мішаньом в горнци і сто-яньом в маркетовій колейці. — споминат. — Імалам момент творіня як рослина жадуча сонця. Єденого разу натхніня «зімало» ю як стояла за мясом в Горлицях. Ждала уж дві години, жебы выдати карткы на мясо. Коли перед ньом остали дві особы, пришол ій до головы верш. Без застановліня сіла на кресло і на вштуреній до торбы картці, поспішні записувала слова. Другым разом послужыла ся десятзлотовым банкнотом.

Николи не творила на силу.

— Поезия є зеркалом того, што є в душы, што чловек в собі носит – пояснює. — То записана внутрішня вражливіст на світ.

Шофер Гарасимовіча колиси вызнал, же ани кус не розуміє поеты.

— Іхат в Бещады, посмотрит на даяку церковцю, обыйде доокола, присяде і платит за дорогу — чудувал ся краківскій таксі-шофер.

Памятат, як колиси перед Великодньом задзвонила журналістка з Краківской Телевізії, жебы скоро написала даякій стих з нагоды свят. Категорычні одмовила, бо не знає писати на замовліня. Обіцяла, же спрібує. Неврадувана з ефектів,

вышмарила пару карток до коша і лягла спати з рішыньом, же рано передзвонит і повіст, же не вышло. Несподівано пробудила ся в ночы і написала друкуваний потім в пресі верш о лятатах.

*Szczęście
moje
szczęście
przechowuję
w ikonie
kiedy
ciemność
jest
większa
od ciemności
sięgam
po nie*

Наступны збірки розсыпали ся еден за другым, лемківскоязычна «Вербина» (1993) і «Метеликы» (1994). Добры рецензии выставили їй літературознавці. Професор Збігнев Сятковскі з Кракова, захоплений передовшыткым ліризмом «Метеликів», писал: «Вершы деликатны як метеликы».

Просто, в днешніх часах не старчат тишыны. Не знає найти ся в обшыри голосной музыкы і диких реклям, але матеріал на наступну збірку уж лежыт на ладі.

В картонах складат листы од чытачів (Поляків і Лемків). Тоты остатні писали, чом не могли вернути до гір. Штефанія, сама не могучы розвинути малярских здібности, інспірацію черпала зо стріч з малярями, різбярями.

Професор Єжы Новосельскі підышол по єдным з концетів «Лемковины». Потім, припадком стрітили ся в коридорі краківской Академії Красных Штук. Врадуваний мастер запросил ю до свойой pracovні. Бесідували о малярстві, поезії, православію. Захоплений ей «Вербином» звідувал о інчы вершы, передовшыткым о «Вышываны ручники», застаналяючы ся, ци вышываны ручники на церковных іконах то лемківска традиция.

Велике впливання на ню мали стрічі з різбярсьом жыючым з Закопаным – Григорийом Пецухом. Пецухови бракувало бесід в рідным языку. Гварил, же каждый ей приїзд то свіжий дых Лемковины, якій дає му силу до штоденной работы.

– Барз інтересуючо бесідувал о різбярській штуці – споминат. Признаючы поетесі статус доброго слухача, з великом пасийом оповідал о конкретных стадиях возникання різбы.

Трохановска памятає, же в його артистычній працовні єст ідеальний порядок.

Жаліє над тым, же ей здібны діти не розвинули вполни своїх талантів. Музычных і малярских. Ансамбль забрал ім дитинство. Славко мал быти наступсьом вітця. Переданя «Лемковины» в його руки проходило вкінци 90-тых років. Єднак молодіж зачала емігувати за границу. Треба было вчыти новых, передовшыткым в капели. Забрало сил і пінязи. Лідия і Мирослав, як почули о Іконографічным Студіум в Бельску Підляшскым, ани хвили не ждали. Богдан скінчыл граіфку в Ополи.

В 2000 р. ансамбль суспендувал свою діяльність. Уж два roky стоїт перед акцией зорганізуваня бенефісу Ярослава Трохановского і «Лемковины» для шістстох членів та выдання монографії ансамблю, а і скатальягуваня музычных обробок мужа, які дотля часто сут безправні хоснуваны інчыма людми. До того підчынила свої пляны. Здає сой справу, же выдала лем штырі збірky, заміст чотырдесятьох. І же ей поетычны досягніня сут невеликы.

Не розвинула наступной пасіі – малюваня. На выштытко бракло часу.

Текст был опублікуваний в місячнику „Przegląd Prawosławny”.
За дозволіньом Авторкы

злемківщыл
Даміан Трохановскій

Фот. з архіву Штефанії Трохановской

Вербина

од віків
над дольом
чловека
стремчыня
шлїдом
гуси дикых
по сьвіті
блуджыня
ни місця на земли
ани зрозумліня
то жытя
Русина
гірке
як вербина

Судний ден

ішли сме
того судного дня
в нестане
по части з добытком
зо серцьом
на двоє розорваным
ішли сме
на хвилю
на пару тыжни
місяци
а коли серце ся
кус загоїло
остали сме на все
дураци

Ватра

зас придеме
до теплої хыжы
нее выглядів
комина
образів святих
нее де повісити
пахне гарді чатина
двери на остіж отворены
чекают
нее де сісти
то нич
не наша вина

Барвінок

з серця мойой хыжы
выріс барвінок
з жалю великого
запустил коріня
ту де пец стоял
де гріла ся родина
розпала ся хыжа
згоріла надія
туга в серци сідит
коляча як шпиля

Втоплены

нихто ся не звьїдувал
хотят ідти за меджу
а може остати
забрали зо собом
видок гір
і остали на вікы

втоплены
в краєвид коминів

По ярмаку

одкале
верташ
Руснаку
зо світа
далекого
вертам
і знам
єдно
же єм
змудріл
сумлінні
жаль
што по ярмаку

волкы
выют
по горах
ім ся барже
повело
остали

Карпаты

был другій рай на земли
Карпаты
лем гріха не было
і люди выгнали не святы

Зміст

„Лемко” і Лемки (одредакційне слово)	5
--	---

ПОДІИ

Олена Дуць-Файфер, Столітя часопису „Лемко”	8
Редакция - репродукції часопису „Лемко”	18
Петро Басальга, Анна Кырпан - Лемківська Творча Осін (фоторепортаж)	34
Петро Трохановській, Сандеччына в далеком минулым	36

ЛЮДЕ

Петро Полянський, Карпатський гончар (новелля)	48
Богдан Горбаль, Paul Michael Dutko (1894 - 1971). Лемко в Американській Дипломатичній Службі	103
Редакция, Річниці гу одсьвіжыню памяти	118

ЮВІЛЯРЕ

Анна Рыдзанич, Метеликы на вербовых галузках (до 60-літя Штефанії Трохановской)	132
Штефанія Трохановска, Вербина, Судний ден, Ватра, Барвінок, Втоплени, По ярмаку, *** (волкы вьют), Карпаты	141

XIX.

по

выда

Новий